

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΞΕΝΗ ΤΑΖΕ ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΕΝΙΩ ΔΙΑΛΕΙΣΜΑ | PHOTOGRAPHS BY XENI TAZE TEXTS BY LENIO DIALISMA

Νάνα
Μανη
MOTHER MANI

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΟΙΤΥΛΟΥ
PUBLISHED BY ITILO MUNICIPAL
BENEFIT ENTERPRISE

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: ΛΙΟΝΤΑΚΙ
COVER PHOTOGRAPH: LIONTAKI

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΞΕΝΗ ΤΑΖΕ
PHOTOGRAPHS BY XENI TAZE

ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΕΝΙΩ ΔΙΑΛΕΙΣΜΑ
TEXTS BY LENIO DIALISMA

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΡΑΤΣΙΩΤΗ
TRANSLATED BY KATERINA SARATSIOTI

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ WHITE
GRAPHIC DESIGN BY WHITE

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΟΝΤΟΡΟΥΣΗΣ
PRINTED BY ΚΟΝΤΟΡΟΥΣΙΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΟΖΑΚΗΣ
EDITED BY DIMITRIS ROZAKIS

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΤΟΥΣ: ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΪΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ, ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΛΕΟΝΤΟΠΟΥΛΟ ΓΙΑ
ΤΗ ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΤΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΟΣΟΥΣ ΜΑΝΙΑΤΕΣ ΜΑΣ ΑΝΟΙΞΑΝ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΤΟΥΣ.

ACKNOWLEDGMENTS: WE WOULD LIKE TO THANK GIANNIS SAITAS FOR GUIDING THE FINAL CHOICE OF CHURCHES, NIKOS
LEODOPOULOS FOR THE COLOUR CORRECTION OF THE PHOTOGRAPHS AND FINALLY EVERY WELCOMING PERSON IN MANI.

Έχοντας σαν δεδομένο ότι ο πολιτισμός και η ιστορία μας, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι για την καλλιέργεια, την προαγωγή των ανθρωπίνων αξιών και σχέσεων κάθε κοινωνίας, διαχρονικά, η Πολιτιστική Ομάδα του Δήμου Οιτύλου διαδραματίζει ρόλο βασικού εργαλείου προς την κατεύθυνση αυτή.

Ως τέτοιο εργαλείο συνδέεται άρρηκτα με τις προσπάθειες που καταβάλλονται τα τελευταία χρόνια για την ενίσχυση της σύνδεσης του τουρισμού με τον πολιτισμό. Άλλωστε ο τουρισμός αποτελεί γνήσια έκφραση του πολιτισμού στην απόλυτη μορφή της.

Το φωτογραφικό λεύκωμα «Μάνα-Μάνη» που κρατάτε στα χέρια σας είναι αποτέλεσμα της δουλειάς άξιων συνεργατών του Δήμου μας με υψηλές καλλιτεχνικές στοχεύσεις, για την προβολή και αναβάθμιση της πολιτιστικής ταυτότητας της Μάνης και την ανάδειξη των ιστορικών μνημείων της με προορισμό την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού, δίνοντας παράλληλα την ευκαιρία για την ανάπτυξη, ανταλλαγή ιδεών και τη διαμόρφωση νέων πολιτιστικών απόψεων στον τομέα της τέχνης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καλλιτέχνες και τους συντελεστές αυτής της εργασίας για τη Μάνη και να τους ευχηθώ προσωπική υγεία και ευημερία.

Εύχομαι το φωτογραφικό λεύκωμα «Μάνα-Μάνη» να προσφέρει μέσα από την ποιότητά του αισθητική απόλαυση και πνευματική ανάταση.

Ο Δήμαρχος Οιτύλου
ΠΕΤΡΟΣ ΑΝΔΡΕΑΚΟΣ

Given that our civilization and history are inextricably bound to culture and the promotion of human values and social relations, the Cultural Group of the Municipality of Itilo has always been an active contributor in this direction.

As such, we also take active part in the efforts undertaken over the last years to reinforce the bonding of tourism and culture. Isn't tourism a genuine expression of culture itself, after all?

The "Mother Mani" album you are holding, is the fruit of our Municipality's competent collaborators' work. It is an effort of great artistic value, aiming to the promotion and enhancement of the cultural identity of Mani, while highlighting Mani's historic monuments to boost our cultural tourism. Thus, we believe, new opportunities of development, exchange and formation of ideas and thoughts will arise in the artistic world.

I would like to thank the artists and contributors who worked on this book on Mani and I would like to wish them health and prosperity.

I hope that every reader of "Mother Mani", which is a work of exceptional quality, will enjoy the aesthetic pleasure and intellectual exaltation it is intended to give.

The Mayor of Itilo
PETROS ANDREAKOS

ΦΟΡΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΙΩΝ
WEARING THE TRADITIONAL WAR COSTUME OF THE MAVROMIHAEI

Κρατάτε στα χέρια σας μια έκδοση ακριβή, όχι μόνο για την πολυτέλειά της, αλλά για την συναισθηματική της βαρύτητα. Η Μάνη, μια περιοχή περικλειστη στη γεωγραφική και λαογραφική της ιδιαιτερότητα, εξετάζονταν και παρουσιάζονταν από τους γράφοντες -επιστήμονες και δημοσιογράφους- μόνο σε σχέση με το βαρυσήμαντο παρελθόν της. Εμείς διαλέξαμε έναν δρόμο πιο δύσκολο: να παρουσιάσουμε τον τόπο μας, όπως είναι στο παρόν, χωρίς φιοριτούρες και νοσταλγικές εξάρσεις. Σκοπός μας είναι να συστήσουμε στον επισκέπτη τον ζωντανό λαϊκό μας πολιτισμό, τα εκπληκτικά χωριά, τα επιβλητικά βουνά, τις βυζαντινές εκκλησίες και τη σμαραγδένια θάλασσα, αλλά κυρίως μια φάρα γνήσια και ιδιόμορφη, τους Μανιάτες. Σπάνια μια έκδοση για τη Μάνη μπορεί να αποτυπώσει τη μεγάλη αγάπη του Μανιάτη και την αγωνία για τον τόπο του, όπως αυτή.

Μακριά από τουριστικές αρπαχτές και κοινοτοπίες του marketing, προτείναμε σε δυο επαγγελματίες ταξιδιώτες να επισκεφτούν τη Μάνη και συγκεκριμένα τον Δήμο Οιτύλου, πολλές φορές κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου. Είχαν έτσι την ευκαιρία ν'απολαύσουν και ν'αποτυπώσουν τα κόκκινα του φθινοπώρου, τα γκρι του χειμώνα, τα πράσινα της άνοιξης και τα χρυσά του καλοκαιριού, ν'ακολουθήσουν τον κύκλο της Φύσης και των αγροτικών εργασιών και εν τέλει να εισχωρήσουν στη μανιάτικη κοινωνία.

Οι καρποί αυτού του οδοιπορικού βρίσκονται ήδη ανάμεσα στα χέρια σας. Πάρτε τον χρόνο σας κατά την ανάγνωση, είναι σημαντικό για μας. Αισθήσεις και συναισθήματα θα σας πάρουν από το χέρι σ'έναν μεθυστικό χορό. Η μέθη τούτη θα γεννήσει μιαν ανάγκη, αλλά και μιαν υπόσχεση: να επισκεφτείτε τη Μάνη ξανά και ξανά, να βιώσετε τη χαρά της δικής σας μοναδικής ανακάλυψης, ν' αφουγκραστείτε τη γοητεία των μικρών πραγμάτων...

Ο Καλλιτεχνικός Επιμελητής
Μέλος της Πολιτιστικής Επιτροπής
του Δήμου Οιτύλου
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΟΖΑΚΗΣ

Ο Πρόεδρος της Κοινωφελούς
Δημοτικής Επιχείρησης
του Δήμου Οιτύλου
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΟΣ

You are now holding a book, valuable thanks to its deluxe edition, and valued because of its emotional significance. Mani, an area enclosed in its geographical and folkloric uniqueness, has always been examined and presented by writers, scientists and journalists only in the light of its majestic past. We, though, have chosen a different –and more difficult– manner to present our land; we chose to present its present being, without fanfare and nostalgia. Our purpose is to introduce visitors to our vivid folklore and civilization, our lovely villages, our robust mountains, our byzantine churches, our emerald sea, but, above all, we aim to introduce them to an original and singular clan: the people of Mani. Not every book about Mani can bring out the great love and care of the people of Mani for their land; but we believe we have accomplished our goal.

We decided to break new ground and not follow well-established marketing and tourism practices. Thus, we proposed to two professional travellers to visit Mani – and especially the municipality of Itilo. They visited our land many times during the last year, and had the opportunity to enjoy and record the wonderful reds of the fall, the varied greys of winter, the green shades of spring and the golden hues of summer. They followed nature's circle, observed the agricultural works and finally immersed themselves in the society of Mani.

You are now holding in the fruit of this peregrination. Take your time to read it; it is important to us. Let feelings and senses guide you on an exhilarating journey that will bring you back to Mani over and over again, to discover its unique magic and charm...

The Culture Editor
Member of the Cultural Group
of the Municipality of Itilo
DIMITRIS ROZAKIS

The President of Itilo
Municipal Benefit
Enterprise
ANTONIOS KOUMENTAKOS

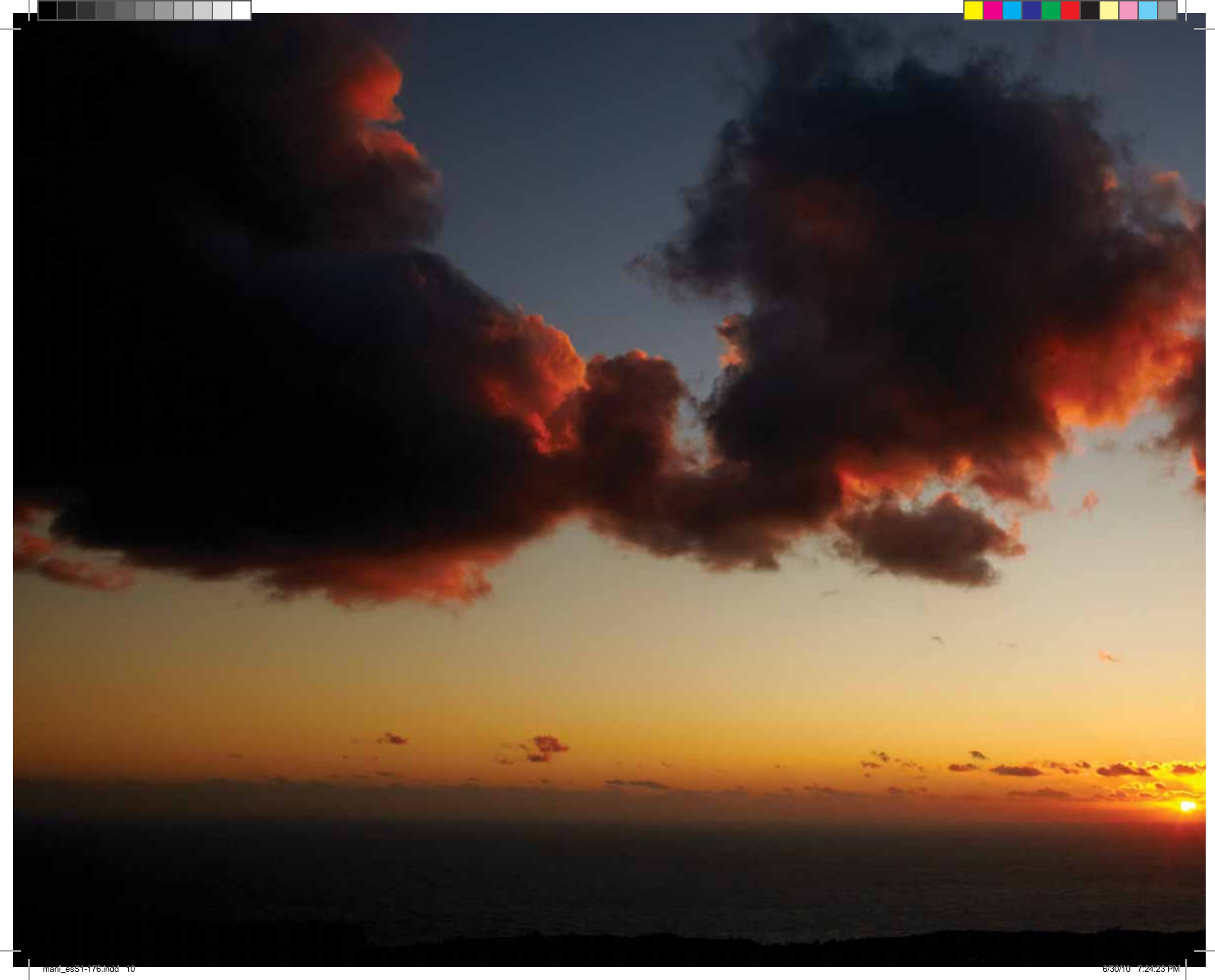
ΒΑΘΕΙΑ - VATHIA

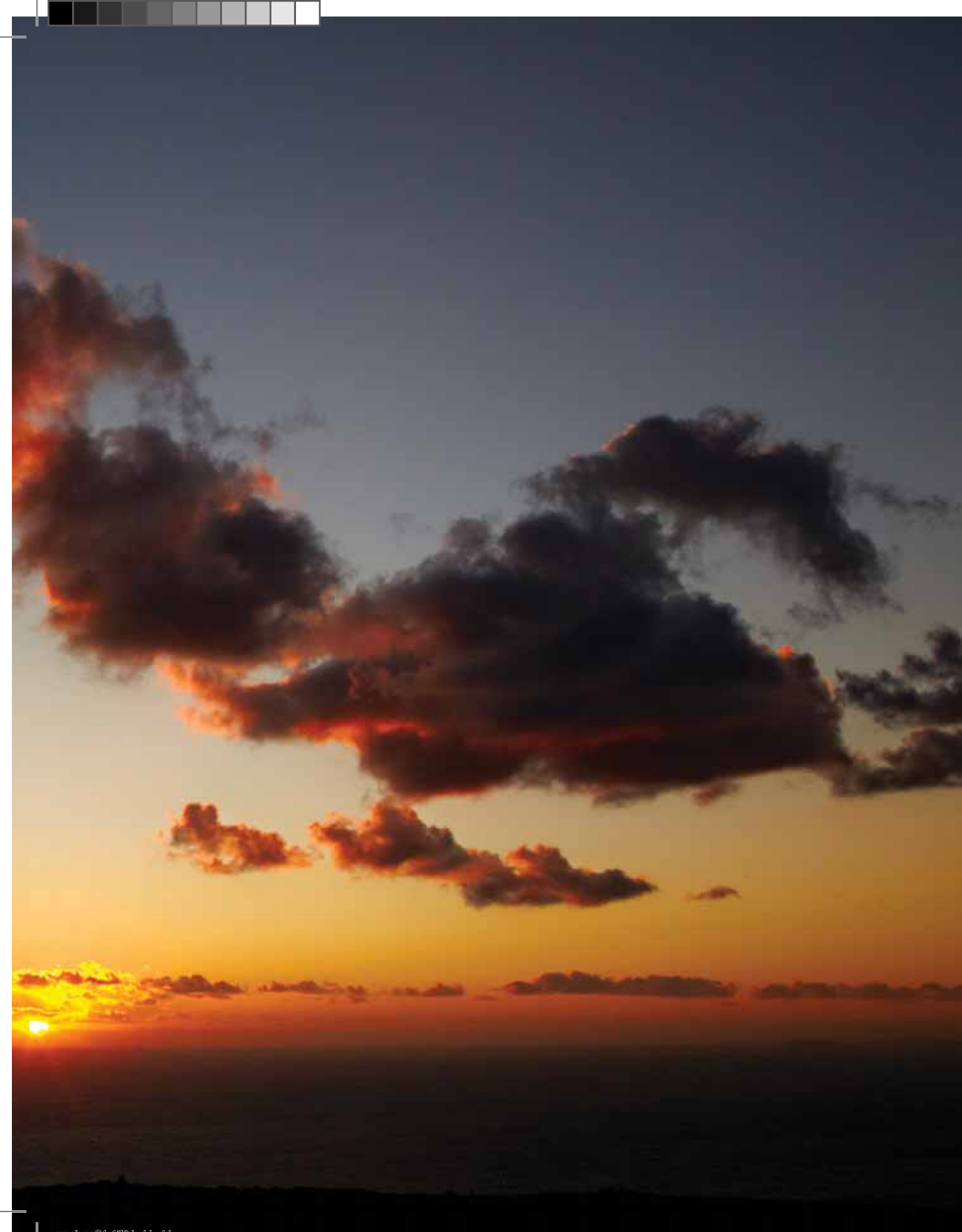

ΒΑΘΕΙΑ - VATHIA

ΒΑΘΕΙΑ - VATHIA

ΚΟΥΣΚΟΥΝΙ - ΚΟΥΣΚΟΥΝΙ

ΠΑΓΚΙΑ ΠΡΟΣ ΚΑΡΑΒΑ - PAGIA TOWARDS KARAVAS

ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ / ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ - ΚΙΠΑΡΙSSOS / THE KIMISI THEOTOKOU (ASSUMPTION OF VIRGIN MARY) CHURCH

Δέντρα και άνθρωπος ζουν μαζί και καταφέρνουν ν'ακουμπούν
στην άκρη των αιώνων χάρη στην ανεξάντλητη στοργή μιας μάνας.

Trees and humans have managed to coexist through the ages,
thanks to the boundless tenderness of a mother.

Πλέουμε στους ελαιώνες έχοντας για οδηγό της φυλλωσιάς τ'ασημοπράσινα θροϊσμάτα. Τα δέντρα λυγίζουν υπό το βάρος του πολύχρωμου καρπού τους, γέρνουν στον άνθρωπο και του ψιθυρίζουν επιτακτικά: «χτένισέ μας!».

Δέντρα και άνθρωπος ζουν μαζί και καταφέρνουν ν'ακουμπούν στην άκρη των αιώνων χάρη στην ανεξάντλητη στοργή μιας μάνας. Εκείνης, που κατέβηκε στο λιομάζωμα κι έκαμε ν'ανάψει τη φωτιά το μεσημέρι, να ψήσει τον καφέ του παιδιού της, να τονώσει το αποκαμωμένο του κορμί. Εκείνης, που προνόησε να φέρει κεράσματα για τους περαστικούς, να τους τρατάρει καφεδάκι σερβιρισμένο

σε φλιτζάνι, που αναγράφει το όνομά της με χρυσά γράμματα: Αγγελική.

Αγγελική όπως αγγελική: στα εννιάμερα του αντρός της, μοιράζει κελαρυστές καλημέρες, ξορκίζει τον πόνο του θανάτου στο μάζεμα του ιερού καρπού. Το δάκρυ της θε να κυλήσει στο χώμα να ποτίσει την ελιά, όπως και το δάκρυ της ελιάς θε να κυλήσει στο στόμα να ποτίσει τη μάνα.

Όταν ζητάει η ελιά, ο άνθρωπος θα τρέξει κι άμα ζητήσει ο άνθρωπος, η μάνα θα συντρέξει.

Εδώ και η Μάνα-Μάνη, όπως άλλοτε, έτσι και τώρα, Μάνα όπως Αγγελική.

We are sailing in the olive groves, guided by the silver-green rustle of the leaves. The trees bend beneath the burden of their colourful fruit, bow towards the man and, in a commanding voice, whisper: "comb us!".

Trees and humans have managed to coexist through the ages, thanks to the boundless tenderness of a mother. It was she who went where her son was picking olives and lit a fire at noon to make him coffee; to brisken his exhausted body. It was she who thought to bring treats for passer-bys; to offer them coffee in a cup bearing her name –Angelica- in gold letters.

Angelica means angelic: nine days after her husband's death, she says good morning in a singsong and casts out death's pain by picking the holy fruit. Her tears will flow to the ground to water the olive tree, as the olive tree's tears will flow to her mouth to water her.

When the olive tree needs man, he will come to it and when man needs mother, she will come to his help.

Mother Mani; like in the past, now too, Mother means Angelica.

ΣΤΑΥΡΙ / ΚΥΡΙΑ ΑΓΓΕΛΙΚΗ - ANGELICA IN STAVRI

ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΠΡΟΣΩΠΟ,
ΑΠΟΤΡΟΠΑΪΚΟ - ΦΥΛΑΚΤΙΚΟ
CARVED FACE,
PHYLACTERY - TALISMAN

ΠΕΠΟ - ΡΕΡΟ

ΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΑ (ΑΓΙΑ ANNA) - SPILIOΤISA (ST ANNA)

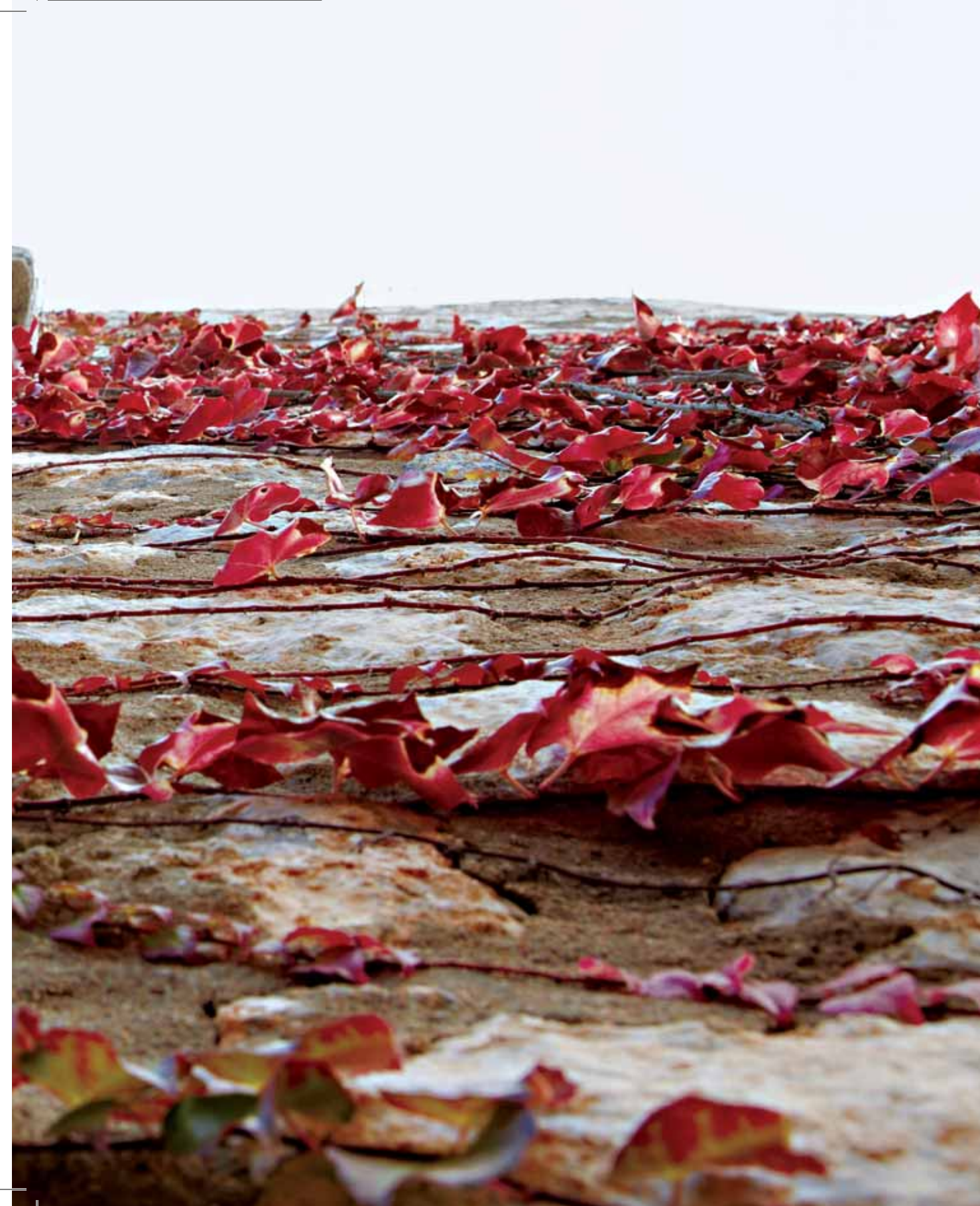

ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΑ (18ος αι.) - PANAGIA SPILIOΤISA (18th century)

ΒΑΜΒΑΚΑ / ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ (1075 μ.Χ)
VAMVAKA / AGII THEODORI (1075 AD)

ΣΤΑΥΡΙ - STAVRI

ΜΕΖΑΠΟΣ - ΜΕΖΑΡΟΣ

Στον τρύγο και στον θερισμό οι άνθρωποι
ασυλλόγιστα τρώνε και πίνουν, σαν να μην
υπάρχει αύριο και κυρίως σαν μην υπήρξε
γι' αυτούς κανένα χθες.

Στης ελιάς το μάζωμα το παραστράτημα
των γερόντων πηγάζει από νόμο φυσικό,
άρα ιερό: το λάδι ρέει ασύδοτο στα δοχεία·
γιατί όχι και μέσα μας;

Ασύδοτο ρέει το λάδι, ασύδοτο και το κρασί,
μα κάποιος στο τέλος πρέπει να πληρώσει
τον φόρο. Πώς αλλιώς αν όχι με το σώμα
του το ίδιο; Το τίμημα μοιάζει για την ώρα
ανώδυνο, όσο και τα σακιά, που στηρίζουν
απαλά την κεφαλή. Ένα τσιγάρο για την
ξάπλα και γρήγορα ξαναγυρνάμε στου
λιοτριβιού μας τη γιορτή.

During the vine and olive harvest,
people eat and drink mindlessly, like
there's no tomorrow and no past.

During the olive harvest, the stumble
of old is due to a law of nature, which
is a sacred law: olive oil flows in the
containers, why not in us too?

Olive oil and wine flow freely, but
someone must pay the price; and this
someone is the body itself.

For the time being, as bags gently
support the head, it seems painless.

One has just to lie down for a while,
smoke a cigarette and ... off to the olive
fest again.

“Αύριο το σώμα θα πονάει, ρίγη, ζαλάδες, αναγούλες, εμετοί,
μα όσο το σήμερα κερνάει, μεθυσμένος θα το ρουφάω ως την αυγή.”

“Tomorrow my body will be in pain; shivering, dizziness, nausea
and vomit are the price to pay. But, today as long as there is wine,
drunk, I will be drinking it till the dawn breaks fine.”

ΔΡΥΜΟΣ - DRIMOS

MINA - MINA

ΣΤΑΥΡΙ - ΣΤΑΥΡΙ

Μεσημέρι μέσα στο λιοτριβί, μέρα Θεού, χαρά Θεού, καθώς η τελετουργία της ελιάς θα κλείσει τον ετήσιο κύκλο της. Μάτια γελάνε, στέκουν ανυπόμονα πάνω απ' τις αντλίες με το λάδι και ρουφούν νοητά τη χρυσοκίτρινη ροή, βιάζονται ν' αποτιμήσουν τη φετινή σοδειά, κόβουν βόλτες, επιθεωρούν, συγκρίνουν πώς τα πήγε ο γείτονας, αν έπιασε καλή αναλογία καρπού προς λάδι και τί χρώμα του βγήκε.

Έξω, σ' ένα αυτοσχέδιο δωματιάκι, φτιαγμένο από αγάπη κι ελενίτ, γνώριμα πρόσωπα συναντιούνται πάνω από τα παρατεταγμένα πιάτα με το λάδι για να κάνουν την τελική δοκιμή: το λαδομπούκι. Όσοι μαζέψουν τις ελιές, εδώ θα ν' ανταμώσουν: Μανιάτες που ζουν στη Μάνη, τη Σπάρτη και την Αθήνα σμίγουν μια φορά τον χρόνο στήνοντας ένα ιδιότυπο καφενείο, πολύ πιο συμμετοχικό από τα κανονικά, που παραμένουν κλειστά όταν είναι λιομάζωμα. Ποιος θα τα προτιμήσει άλλωστε;

Εδώ το λάδι, εδώ το ψωμί, εδώ και το κρασί, απιθωμένα πάνω στην τάβλα από όλους προς όλους. Μα δεν είναι αυτά τα ίδια τα πράγματα, όσο οι ροές, που δημιουργούν εντός μας και κάνουν τον άνθρωπο ανοιχτό, όσο σκληρό το βίός του, ψιλή κουβέντα να κεντά με πείραγμα για βελόνι, να κάθεται μες στη στιγμή να της τρυγά τη νιότη.

Έξω, σ' ένα αυτοσχέδιο δωματιάκι, φτιαγμένο από αγάπη κι ελενίτ, γνώριμα πρόσωπα συναντιούνται πάνω από τα παρατεταγμένα πιάτα με το λάδι για να κάνουν την τελική δοκιμή: το λαδομπούκι.

At the yard, in an impromptu room, made from love and asbestos cement, familiar faces meet over an array of plates full with olive oil for the last test: sopping bread in it.

Noon at the olive oil press. It is a holy day, a day of bliss as the olive's annual ritual comes to an end. Shiny eyes look eagerly at the oil pumps and visualize the golden fluid. They are anxious to assess this year's yield; they walk about and survey. They estimate if their neighbour's fruit-oil ratio was good and compare the oil's colour.

At the yard, in an impromptu room, made from love and asbestos cement, familiar faces meet over an array of plates full with olive oil for the last test: sopping bread in it. This is where the olive pickers meet: people that live in Mani, Sparti, Athens -but are originally from Mani - gather once a year to set up this singular coffee shop, much more participative than its conventional counterparts, which remain closed during the olive harvest. Who would visit them after all?

Here, on the table, there is olive oil, bread, and wine that people bring for everybody to eat and drink. But, it is not these things that matter. Most important of all are what they make us feel and the fact that they cause people to open up even if they lead a difficult life. It is thanks to these things that people banter and jest, and harvest the joy of youth.

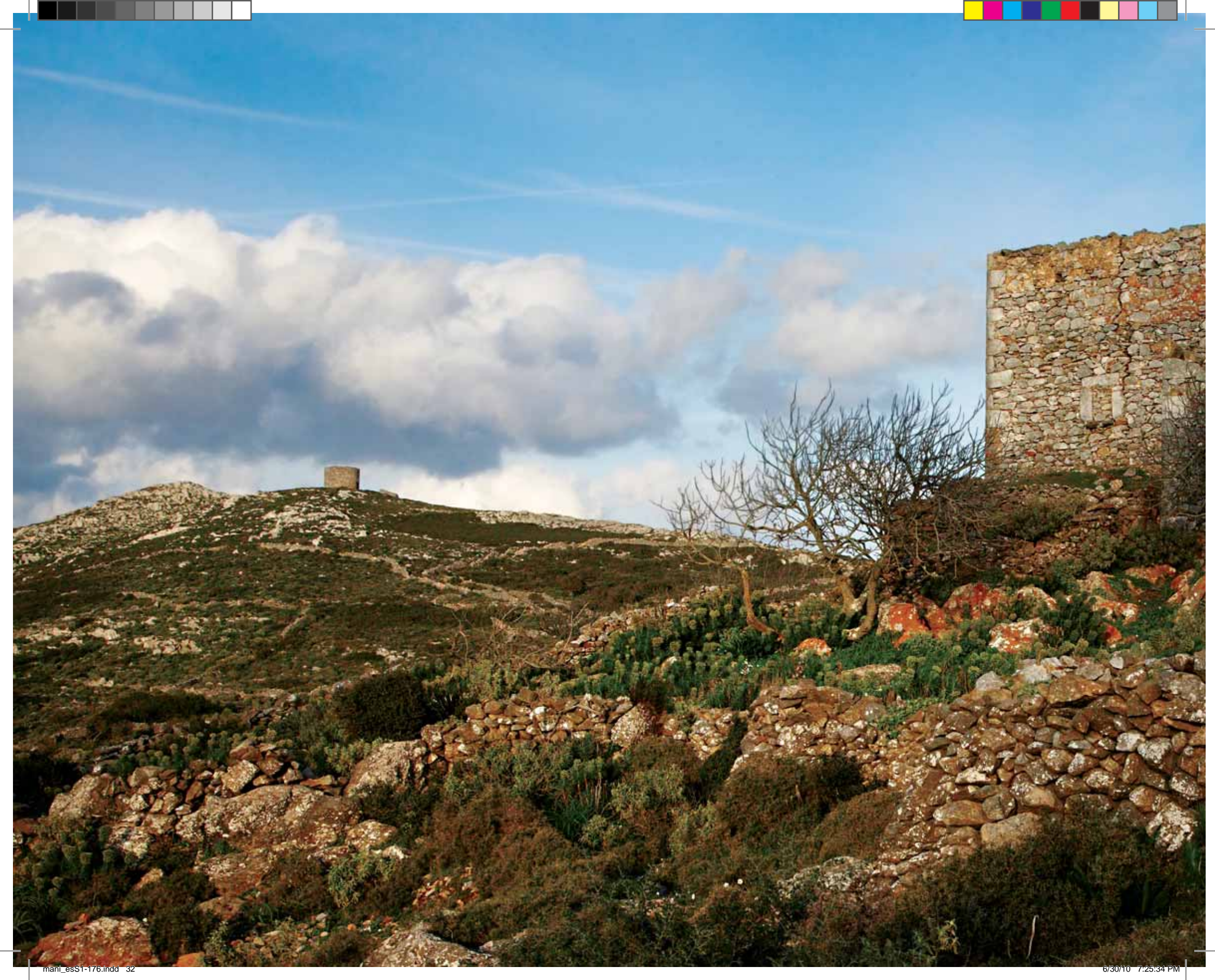

ΒΑΘΕΙΑ - VATHIA

ΟΙΤΥΛΟ / ΑΣΚΗΤΑΡΙΟ ΜΟΝΗΣ ΔΕΚΟΥΛΟΥ - ΙΤΙΛΟ / ANCHORITE RESIDENCY OF DEKOULOU MONASTERY

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΑ - KENOURIA HORA

Νοέμβρης μήνας, λυσομανάει ο καιρός
και η θάλασσα τον τρέμει μοιράζοντας
τον άνεμο ολούθε, μην πληγώθει από
τα τόσα μαστιγώματα. Σε λίγο το κύμα θε ν'
αναμετρηθεί με του Κάβο Γκρόσο τα κούφια
τα περάσματα. Πριν τον χαλασμό, μια μικρή
στιγμούλα, η σιωπή εντός μας- λες κι
επισφραγίστηκε- έγινε πληθυντική. Ξάφνου
ο ήχος που δεν χώρεσαν τ'αυτιά μας: να τον
πεις βόμβο, υποτιμάς το μεγαλείο του, να
τον πεις κρότο, βιάζεις την αυθάδειά του.
Στο νου γυρίζουν ναυτικοί τραγουδώντας
το τραγούδι του φόβου τους:

*"Από τον Κάβο Ματαπά
σαράντα μίλια μακριά
κι από τον Κάβο Γκρόσο
σαράντα κι άλλο τόσο"*

Έτσι όπως τ'αυτί γελάει τη γλώσσα που και
που, έτσι και το τοπωνύμιο θε να γελάσει
την αντίληψή μας. Γερολιμένα τον καλούν
τον όρμο τούτο, μα μόνο γέρικος δεν είναι,

τουλάχιστον μες στην νεότερη ιστορία του
τόπου. Κατά τους αρχαίους χρόνους υπήρξε
λιμένας ιερός (<γερολιμένας) μιας και
αποτέλεσε το επίγειο της Ίππολας και
της Μέσσας, πόλεων με ιδιαίτερη
λατρευτική σημασία για το Κοινό των
Λακαιδεμονίων. Βρισκόμαστε στη μια έδρα
του Ποσειδώνα, η άλλη είναι η Ατλαντίδα,
που αναπαύεται βυθισμένη πλέον μες
στην υδάτινη αγκαλιά του, κάμποσα μίλια
νοτιοδυτικά του Κάβο Γκρόσο.

Ύστερα πέρασε ο καιρός, ξεθώριασε
η μνήμη και φτάσαμε ως την Τουρκιά
με τους Μανιάτες πειρατές να παίρνουν
αμπάριζα από του Κάβο Γκρόσο
τον τρομερό τον βράχο να σπείρουν
στον πολιορκητή φοβέρα. Εκείνοι ανοίξαν
για τους νεότερους τους δρόμους τους
θαλασσινούς κι έτσι φεύγανε μέχρι τη Σύρα
και τη Μασσίλια να πουλήσουν λάδι και
τα περίφημα ορτύκια του Ταινάρου.

November; the wind is howling and,
in its fear, the sea disperses the wind
around, to avoid its constant whipping.
Soon the waves will pit against the hollow
passages of Cavo Grosso.

Just a brief moment before the uproar,
the silence inside us multiplied,
expanded, became universal. Suddenly,
there it was this sound our ears could not
bear; too majestic a sound to be called a
hum, too forward to be called a clatter.
I'm thinking of the seamen singing
a song to cast their fear away:

*"Forty miles away
From Cavo Matapa
And further, more than forty
miles away
From Cavo Grosso"*

Sometimes, our ears deceive our
language and others a place name
deceives our understanding. This cove

is called Yerolimenas (yeros=old +
limenas=port), but of course it is not
an old port according to the recent
history of this place. In ancient
times it was a holy port [(ieros=holy)
+ (limenas=port) = Ierolimenas
-Yerolimenas] and it used to be the port
of Ippola and Messa, two extremely holy
cities for the Lacedaemonians. This is
one of the Poseidon's seats, the other one
being Atlantis, that lies submerged in the
arms of the sea, many miles away at the
Southwest of Cavo Grosso.

And time passed and memories faded
and pirates from Mani would sail from the
awesome rock of Cavo Grosso to scare
the beleaguers, the Turks.

It was them who opened new waterways
and travelled to Syros and Marseille
to sell olive oil and the marvellous
quails of Tainaros.

*"Όσοι ταξίδευαν προς Τούνεσι και Μπαρμπαριά, εδώ αποχαιρετούσαν την Ελλάδα κι εδώ την ξανασφίγγανε στην αγκαλιά τους.
Διαπόντια ταξίδια και πάντα μια ευχή: "η φουρτούνα στου Γερολιμένα το ασφαλές μουράγιο να μας βρει."*

*"This is where whoever travelled to Tunisia and Algeria, the land of the Berbers, would take leave of Greece and this
is where Greece would welcome its seamen. This was what seamen would wish: "may the tempest start after we have
reached the safe quay of Yerolimenas."*

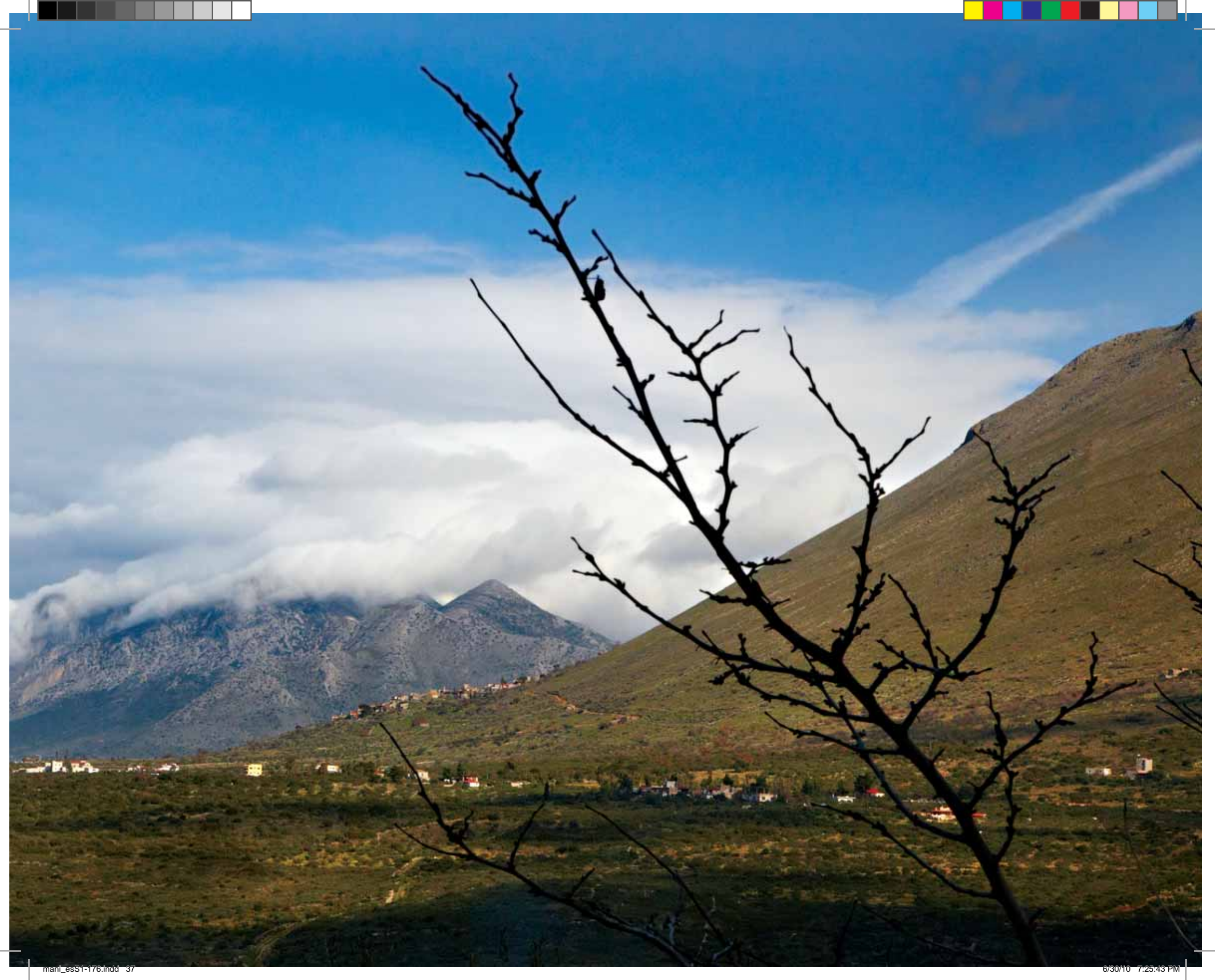

ΓΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ - YEROLIMENAS

ΑΡΕΟΠΟΛΗ ΚΑΙ ΠΙΣΩ ΤΟ ΚΟΥΣΚΟΥΝΙ
AREOPOLI AND KOUSKOUNI IN THE BACKGROUND

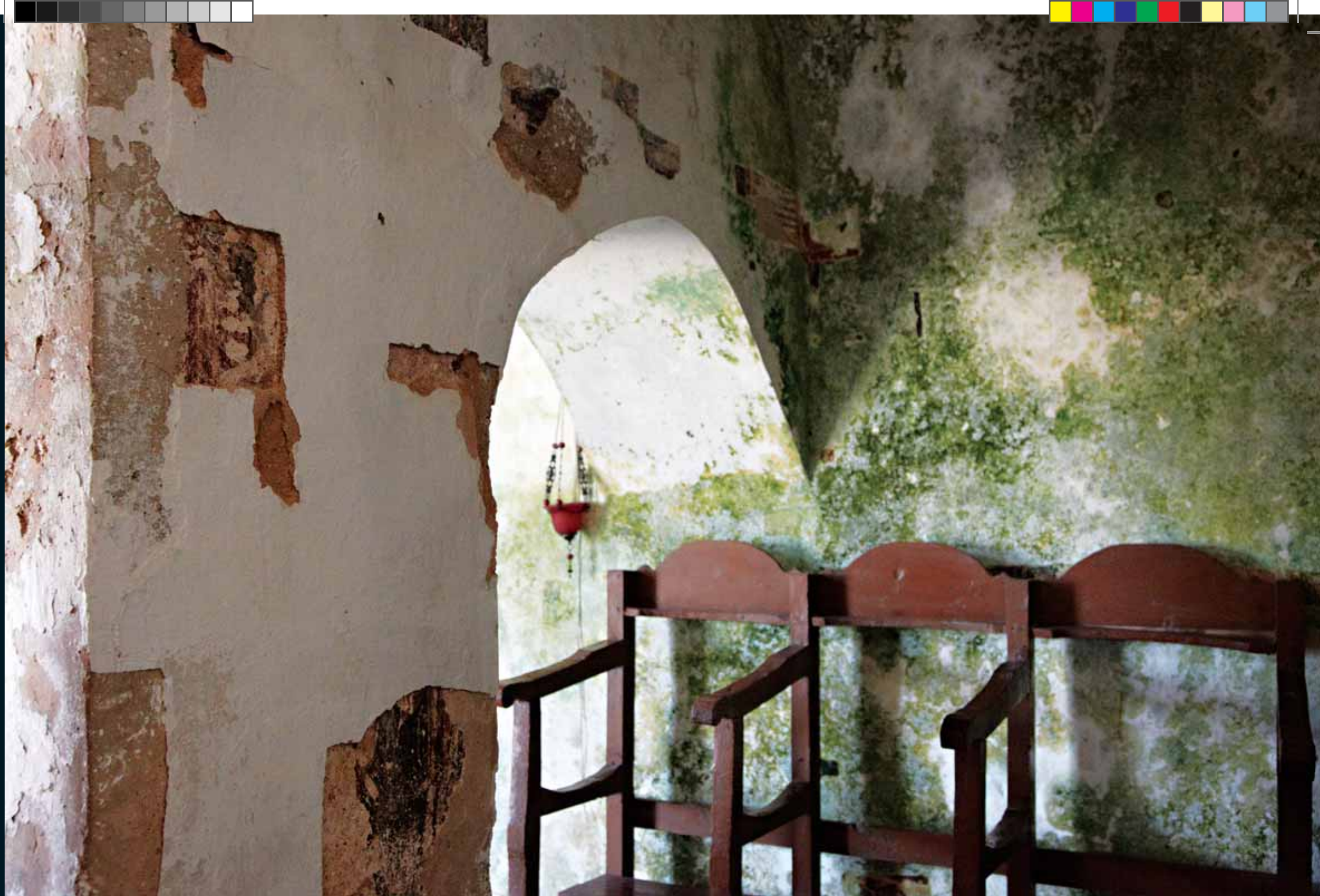
ΧΑΡΟΥΔΑ / ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ (β' μισό 11ου αι.) - TAXIARHIS CHURCH IN HAROUDA (second half of the 11th century)

ΤΗΓΑΝΙ / ΠΑΝΑΓΙΑ ΑΓΗΤΡΙΑ (12ος αι.) - PANAGIA AGITRIA IN TIGANI (12th century)

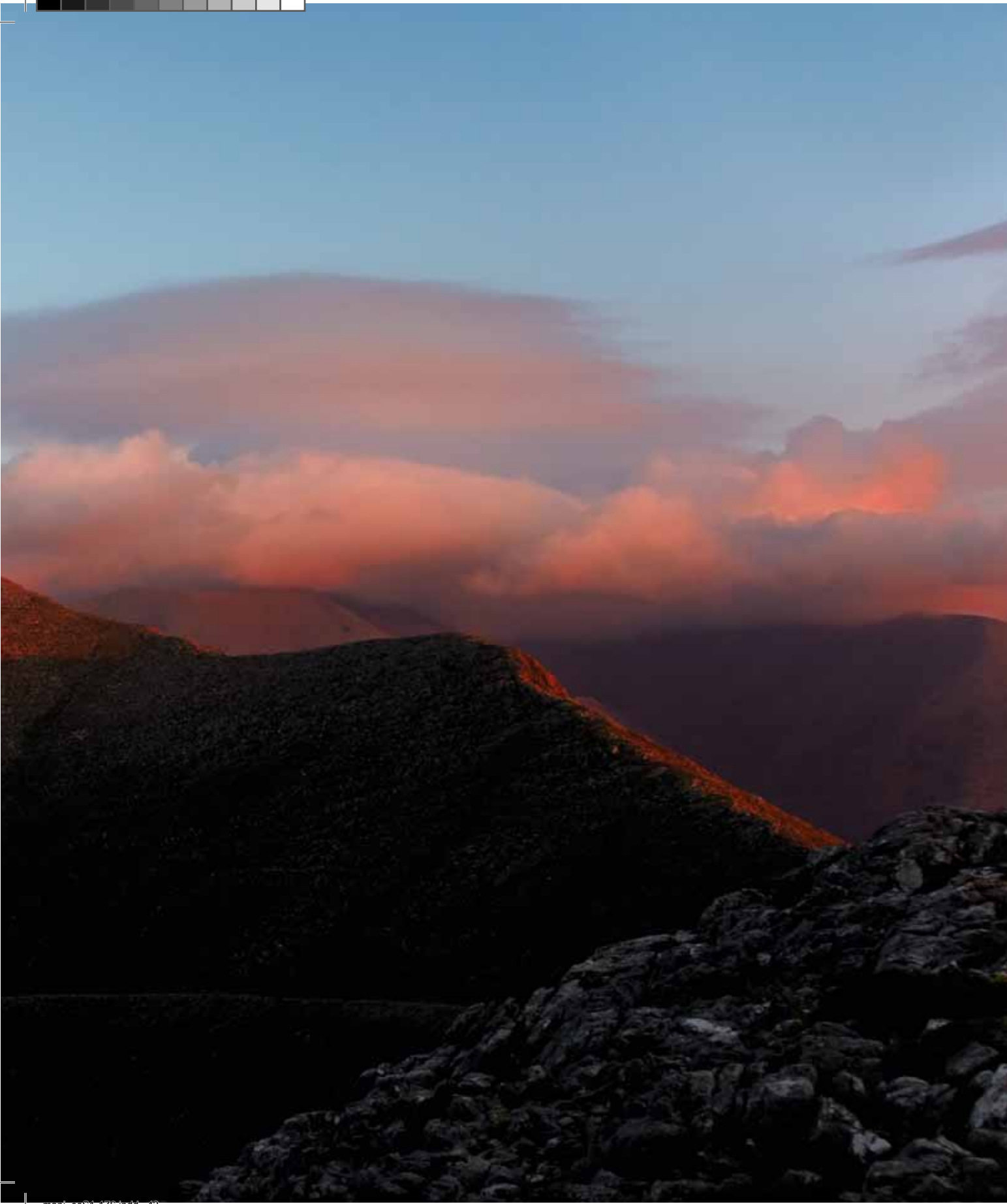

ΚΡΥΟΝΕΡΙ / ΜΟΝΗ ΤΣΙΓΚΟΥ (17ος αι.)
TSIGOU MONASTERY (17th century) IN KRIONERI

OXIA / ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ(12ος αι.) - ST NICOLAS IN OHIA (12th century)

ΣΑΓΓΙΑΣ - SAGIAS

Βράζουμε το σύγλινο
σε νερό με πορτοκάλι
(χυμό με φλούδες
ή ολόκληρο τρυπημένο)
και το εξαφανίζουμε σκέτο
ή και μέσα σε ομελέτα
με πατάτες.

Boil the siglino
in water with orange juice
and orange zest
-or with an orange
that you have pronged-
and then eat it straight
away or add it in an
omelette with potatoes.

Η ΚΥΡΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑ ΚΑΠΝΙΖΕΙ ΤΟ ΣΥΓΛΙΝΟ
GIANNOULA SMOKING PORK FOR SIGLINO

Με τις πρώτες δροσιές του Αγίου Δημητρίου, δεν θα χάσω ούτε στιγμή, τον χειμώνα να προϋπαντήσω. Το κρύο και οι δουλειές στα χωράφια ζητάνε τροφή λιπαρή, στιβαρή, εύκολη στη μεταφορά και τη συντήρηση.

Έτσι, δειλά-δειλά, οι αυλές μοσχοβολούν καπνίσματα από λουκάνικα και σύγλινο, το κατεξοχήν μανιάτικο προσφάι, που παραδοσιακά καταναλώνονταν από Νοέμβριο μέχρι Μάη, οπότε και το ψύχος αντικαθιστούσε το ψυγείο.

Το καλό το σύγλινο, το φτιάχνουμε από γέρικο γουρούνι, ίσαμε 120 κιλά, που το 'χουμε αλατίζει για 4-5 μέρες. Έπειτα, ξεχωρίζουμε την πέτσα από το κρέας για να χρησιμοποιήσουμε μόνο τη φασκιά, μια λωρίδα σάρκας, που μπορεί να φτάνει τη μια παλάμη, από το κόκκαλο μέχρι το δέρμα. Πρώτα τινάζουμε το ζώο από τ'αλάτι κι ύστερα καίμε λίγη ελιά να κάνει κάρβουνο. Πάνω της θε να ρίξουμε τη σπάκα, το δικό μας φασκόμηλο απ' του Ταΰγετου τα μέρη, να καπνίσουμε το κρέας για μια ώρα ή μέχρι να πάρει χρώμα καφεκόκκινο.

In October, when the weather starts to cool, I'll rush to welcome the winter. Cold weather and working at the fields demand rich food, robust and easy to carry and conserve.

Thus, little by little, the yards fill with the smoked smell of sausages and siglino (smoked pork). Siglino is the traditional side dish of Mani, consumed from November to May, when the cold weather would substitute the fridge.

A good siglino is made from an old pig, up to 120 kilos, salted for 4-5 days. We then skin the meat, using just a fillet of flesh from the bones to the skin, which can be just a hand wide.

First, we whisk the salt off the pig and then we burn some olive tree wood till it becomes coal. On the coal we add some spaka, our own sage from Taigetos, and we smoke the meat for an hour or till it becomes brown-red.

"Εμείς οι παλιοί, ψυγεία δεν είχαμε, είχαμε όμως ξύγκι και ήταν το ίδιο. Το βράζαμε λοιπόν σε νερό κι αφού πάγωνε το βάζαμε σε μια λαγίνα μαζί με το κρέας ίσα που να το σκεπάσει. Τέλος κλείναμε ερμητικά τη στάμνα μας μέχρι να καταναλώσουμε το σύγλινο, που πήρε τ'όνομά του από τον συγκεκριμένο τρόπο συντήρησης, τον μες στη γλίνα. Τώρα βέβαια, εσείς έχετε κατάψυξη, όπου και θα διατηρήσετε το κρέας σας χωρισμένο σε μερίδες και τοποθετημένο σε σακουλάκια. "

"In the old times, there weren't fridges, but there was tallow and it was just as good. We would boil it in water and when it cooled, we would place the meat in a jar and cover it with this mixture. Finally, we would seal our jar until consumption; siglino was named after the way it is conserved: si-glino, into the tallow (glina = tallow). Off course, today, everybody owns a freezer and therefore can conserve the meat in separate portions and into special plastic bags."

ΑΡΕΟΠΟΛΗ - AREOPOLI

ΑΒΡΑΜΙΑΝΙΚΑ - AVRAMIANIKA

Τις ώρες ετούτες, που απόμειναν να μετρούν –ως άλλο δικαστήριο– τη φθορά ή την αφθαρσία μας, εμείς προτιμήσαμε να μην είμαστε παρόντες. Τί να την κάνει τη σκέψη, όταν τούτη όλο κλωθογυρίζει στα περασμένα και σε κρίνει –πώς αλλιώς– συγκρίνοντάς σε μαζί τους. Τ’ αλλοτινά σου καμώματα είναι οι τωρινοί σου εχθροί, μάρτυρες αδιάψευστοι της σημερινής σου ανημπόριας. Για να δούμε...

Κι όμως χωρίς νίκες θα ‘μασταν ήδη νεκροί, ιδίως τώρα, που το κορμί μας όλο φωνάζει «ήπτα». Και να μην υπήρχαν οι νίκες λοιπόν, θα ‘πρεπε να τις εφεύρουμε. Έτσι, ίσα-ίσα για να βγει σωστή από το στόμα το πρωί η «καλημέρα». Ανάμεσα στον καναπέ, την τηλεόραση και την εκκλησία, εμείς εδώ προτιμήσαμε τα καφενεία.

Θανάση, πρέφα, δηλωτή, τριαντά μία, ή ξερή, η ουσία είναι μία: σαν τα αλλοτινά μικρά παιδιά πιάσαμε τα θρανία, μα δεν ζητούμε άλλα γυμνάσια πια. Μας αρκεί να επιβεβαιώσουμε όσα ήδη γνωρίζουμε καλά και να πιστέψουμε πως στον κόσμο ετούτο το τυχαίο κυβερνά. Είτε μας κάνει να χάσουμε, είτε να κερδίσουμε, το τυχαίο είναι, που σίγουρα δεν θα τ’ αφήσει άλλο να πλήξουμε.

We decided not to be there when the judge of Time came to rule on our wear. What’s the use of thinking, when all you think about is the past, which comes to judge you, comparing you to your former self? Your doings in the past are today’s enemies, they are irrefutable evidence of your present indisposition. Let’s see...

But, we would already be dead without victories, especially now that our bodies are defeated. So, even if we hadn’t won any victories, we would have to invent some. Just to be able to utter “good morning” properly every day. Thus, given the choice of the couch, TV and the church, we opted for the coffee house.

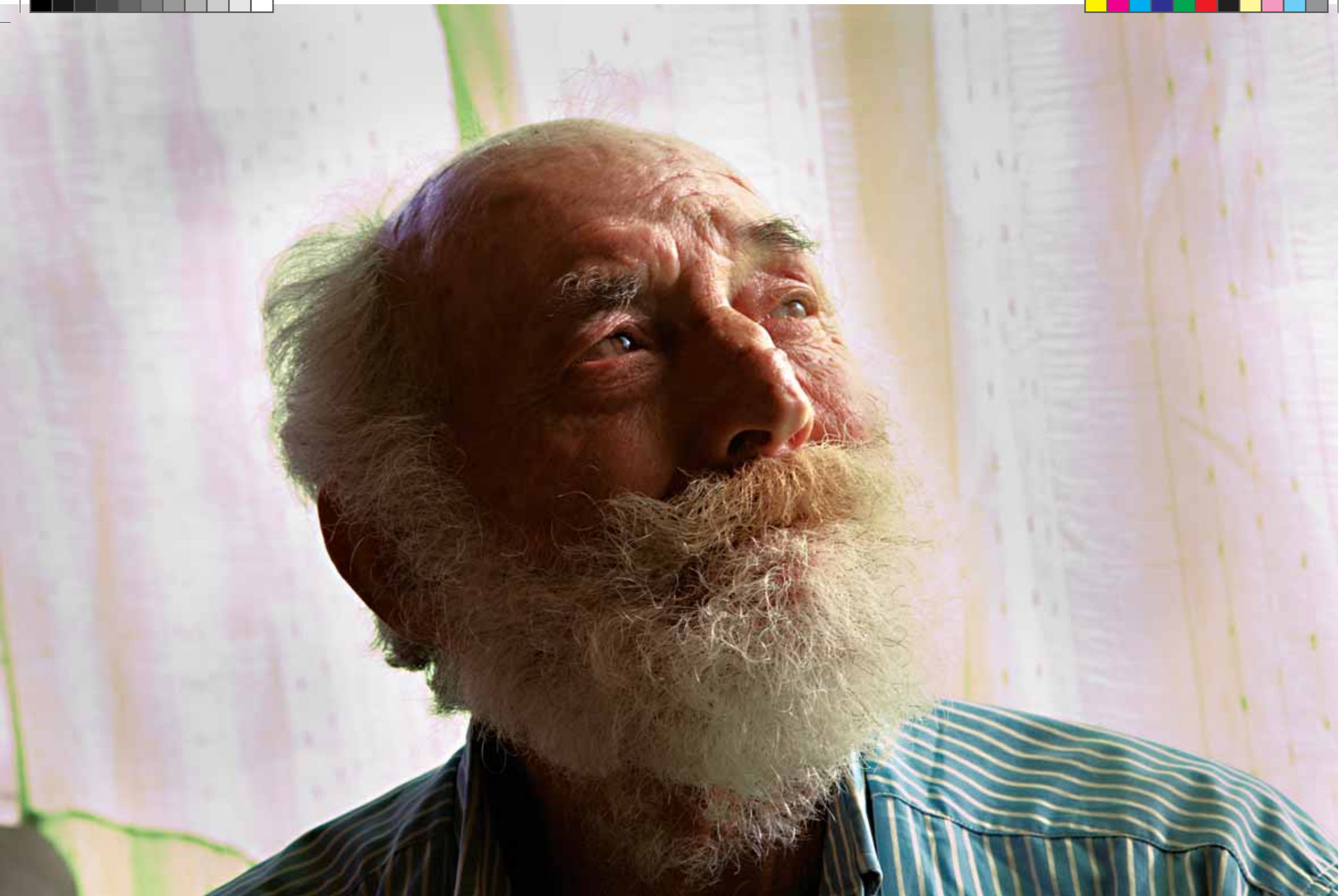
We play card games. We don’t need lessons any more; we will be happy to verify what we already know and to believe that fate is what makes the world go round. Lose or win, it is random luck that will keep us on our toes.

Ανάμεσα στον καναπέ, την τηλεόραση και την εκκλησία, εμείς εδώ προτιμήσαμε τα καφενεία.

Thus, given the choice of the couch, TV and the church, we opted for the coffee house.

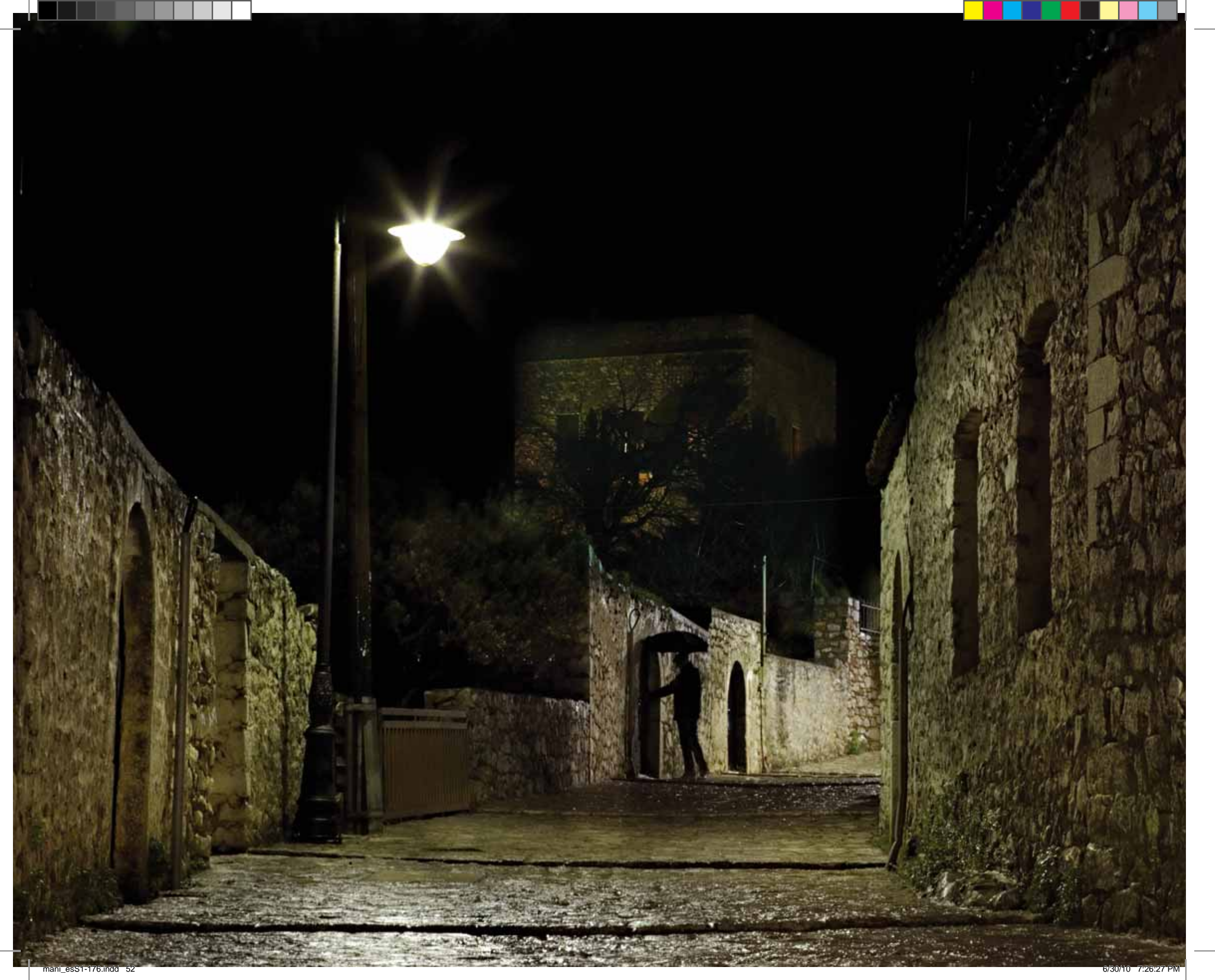
OITYLO - ITILO

ΔΡΥΜΟΣ / ΚΥΡΙΟΣ ΘΟΔΩΡΗΣ - THODORIS IN DRIMOS

ΑΡΕΟΠΟΛΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ
RESIDENCE IN AREOPOLI

Ας πούμε τώρα πως είναι χειμώνας, νύχτα
πως είναι- ας την πούμε- βροχερή.
Ας πούμε πως οι άνθρωποι ησυχάζουν
στα κρεβάτια τους, ίδιοι αθώοι.
Ας πούμε πως δεν χρειάζονται τίποτα, πως
παραδίδονται ερήμην στου μόχθου τους
τη νεκρική σιωπή.
Ας πούμε πως βρισκόμαστε σε μια χώρα
αρχαία, ας την πούμε μεσαιωνική.
Ας πούμε πως τη λένε Τσίμοβα, χώρα
των στοιχειών δηλαδή.
Ας πούμε πως τα τσακάλια αλυχτούν, ας
πούμε πως τ'αερικά караδοκούν και οι
συλφίδες έχουν στήσει με τα δαιμόνια
τον σκοτεινό χορό τους.
Ας πούμε πως ο αέρας θα κοπάζει κάποτε
και πως θα μαλακώσει, ας πούμε, η βροχή.
Ας πούμε πως τα καλώδια δεν θα κοπούν,
τα τείχη δεν θα γκρεμιστούν και ο διαβάτης
δεν θα γλιστρήσει τελικά στο καλντερίμι.
Ας πούμε πως τα πορτόφυλλα θα
υπακούσουν το κλειδί, ας πούμε πως το
καταφύγιο θα προϋπαντήσει ζεστό τον ξένο.
Ας πούμε πως η γυναίκα δεν θα κάνει
ερωτήσεις και πως μακάριο στην κούνια
ταξιδεύει το παιδί.
Ας πούμε πως η μέρα θα μερώσει, πως
το φως θα επικρατήσει στο στερέωμα
θριαμβευτικά.
Ας πούμε πως δεν χρειάζεται τίποτα να
πούμε, πως όλα θα πάρουν τον δρόμο τους
αυτόματα, μαγικά. Ας πούμε...

Imagine winter; imagine a rainy night.
Imagine people resting in their beds,
as if innocent.
Imagine they don't need anything, and,
in absentia of their hard work, surrender
to the deadly silence.
Imagine we are in an ancient country,
a medieval country.
Imagine it is called Tsimova, which
means the country of ghosts.
Imagine jackals barking, elves lurking
and sylphides dancing their sinister
dance with the demons.
Imagine that the wind stops blowing
and that the rain abates.
Imagine that the wires are not cut, the
walls not crumbled and the passer-by
doesn't slip on the cobbled road.
Imagine that the door obeys the key
and that the warm haven welcomes
the stranger.
Imagine that the woman does not ask
questions and that the newborn
is sailing calmly in its cradle.
Imagine that the day dawns and that
the universe is flooded with light.
Imagine that there is nothing
to imagine and that everything will
happen automatically, magically.
Imagine...

Μα πριν απ'όλα, ας πούμε μια καληνύχτα στους μοναχικούς
διαβάτες. Έτσι, μήπως ξεορκίσουμε τη δική μας μοναξιά...

But, first we should say goodnight to the lonely passer-bys;
thus, we might break the spell of our own loneliness...

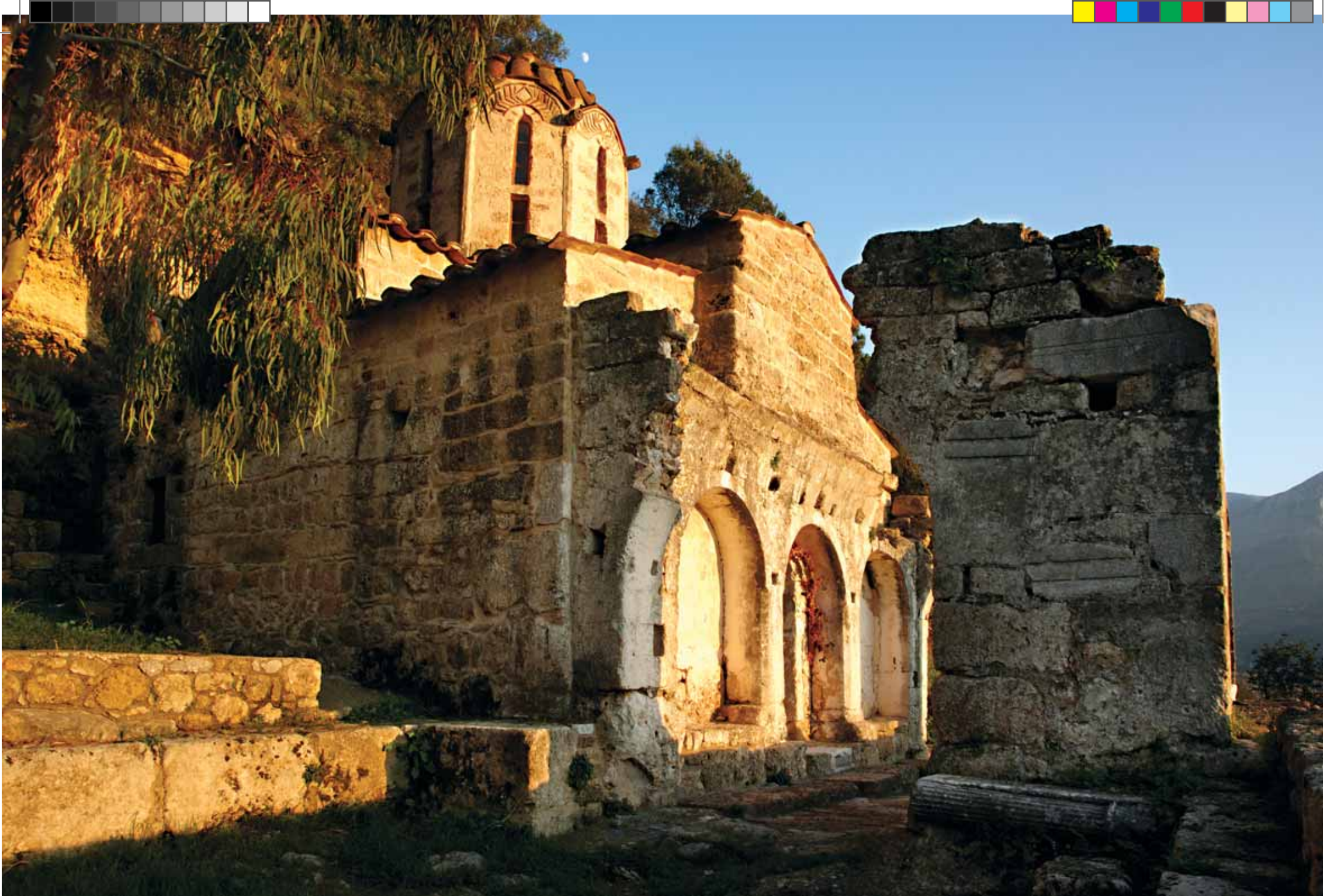

ΓΑΡΔΕΝΙΤΣΑ / ΣΩΤΗΡΑΣ (α' μισό 11ου αι.)
SOTIRAS CHURCH IN GARDENITSA
(first half of the 11th century)

ΑΡΕΟΠΟΛΗ / ΑΗ ΓΙΑΝΝΗΣ (18ος α.) - ST JOHN (18th century) IN AREOPOLI

ΟΙΤΥΛΟ / ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΩΤΗΡΟΣ (13ος αι.) - ΙΤΙΛΟ / ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΩΤΗΡΟΣ (TRANSFIGURATION OF CHRIST) (13th century)

ΟΙΤΥΛΟ / ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΩΤΗΡΟΣ (13ος αι.)
METAMORFOSI SOTIROS (TRANSFIGURATION
OF CHRIST) CHURCH (13th century) IN ITILO

ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ / ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ (5ος ή 6ος αι.)
AGHIOS PETROS (ST PETER)
(5th or 6th century) IN KIPARISSOS

ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ - KIPARISSOS

ΤΣΙΚΑΛΙΑ - ΤΣΙΚΑΛΙΑ

Φτάσαμε καθαρά Δευτέρα, άλλοι τη λεν
της πρώτης άνοιξης ημέρα. Τα παιδιά
βέβαια το ξέρουν κιόλας, δεν περιμένουν
να τους κάνει τη χάρη ο καιρός, ούτε
ν'ανοίξει, να δουν τον ήλιο, ο ουρανός.
Συννεφιά, άερας, κύματα, κάποιες
στιγμές χαλάζι, μικροί- μεγάλοι στην
Τσίπα έσπευσαν με τους εορτασμούς
να κάνουν χάζι.

Χαρταετοί στους ουρανούς
επαναστάτησαν, ανόσια τα κρίματά τους,
τον άνθρωπο δεν υπακούν, εκάμουν
τα δικά τους: ολοταχώς πετούν προς
τα καλώδια, διαλύονται οι καλούμπες
κι όλο πέφτουν γοργά-πυκνά κάνοντας

κωλοτούμπες. Στην καιρική καταστροφή
έρχεται για να προστεθεί η ανοσία
των μεγάλων, που τρώνε αμέριμνοι,
χορεύουν, τραγουδούν, μπουκώνουν
τους μικρούς με φαγητά και αψηφούν
τα χάρτινα πουλιά.

Κι αφού το πέταγμα των αετών έχει
παταγωδώς αποτυχεί κι ο αέρας δεν
δαμάζεται —αυτό είναι σκέτη τύχη- τα
παιδιά τρέχουν στη θάλασσα το κύμα να
τρομάξουν. Πέτρες πετούν μες στο νερό,
την άμμο σκάβουν με καλάμια, ύδωρ
και χώμα υποχωρούν μπροστά στις
νιότης τ' αστείρευτα ποτάμια.

We arrived on Shrove Monday,
otherwise called the first day of spring.
Of course, children already know, they
do not expect the weather to be good,
they don't even expect the sky to be
clear to see the sun.

Even though it was cloudy and windy,
even though the sea was rough, and
even though it would hail from time
to time, everybody - young and old-
rushed to Tsipa to have fun.

The kites in the sky have revolted,
impious are their sins, they do not obey
men, they do what they wish: they rush
to power lines, strings come apart and

the kites keep tumbling. Grown ups'
indifference adds up to the devastation
caused by the weather; they eat,
dance and sing carefree, they feed
the kids and they pay no attention
to the paper birds.

And since kite flying is a disaster
and it is impossible to tame the wind
-out of pure luck- kids run to the sea
to scare the waves. They throw rocks
into the water, they dig the sand
with canes and thus the water and
the earth recede before the perennial
spring of youth.

"Φύγε χειμώνα εσύ κακέ, φάε την καρπαζιά μας, παρ'τα κουρέλια του αετού να έχεις την υγείά μας
κι άσε σε μας την άνοιξη που φέρνει καλοκαίρι, καλό είναι το παιχνίδι μας σαν πνέει καλό τ'αγέρι"

"Go bad winter, go, get this clout now, Please, take away the rugs of our kite
And let the spring come and the summer will follow, Our game is better when a good wind blows"

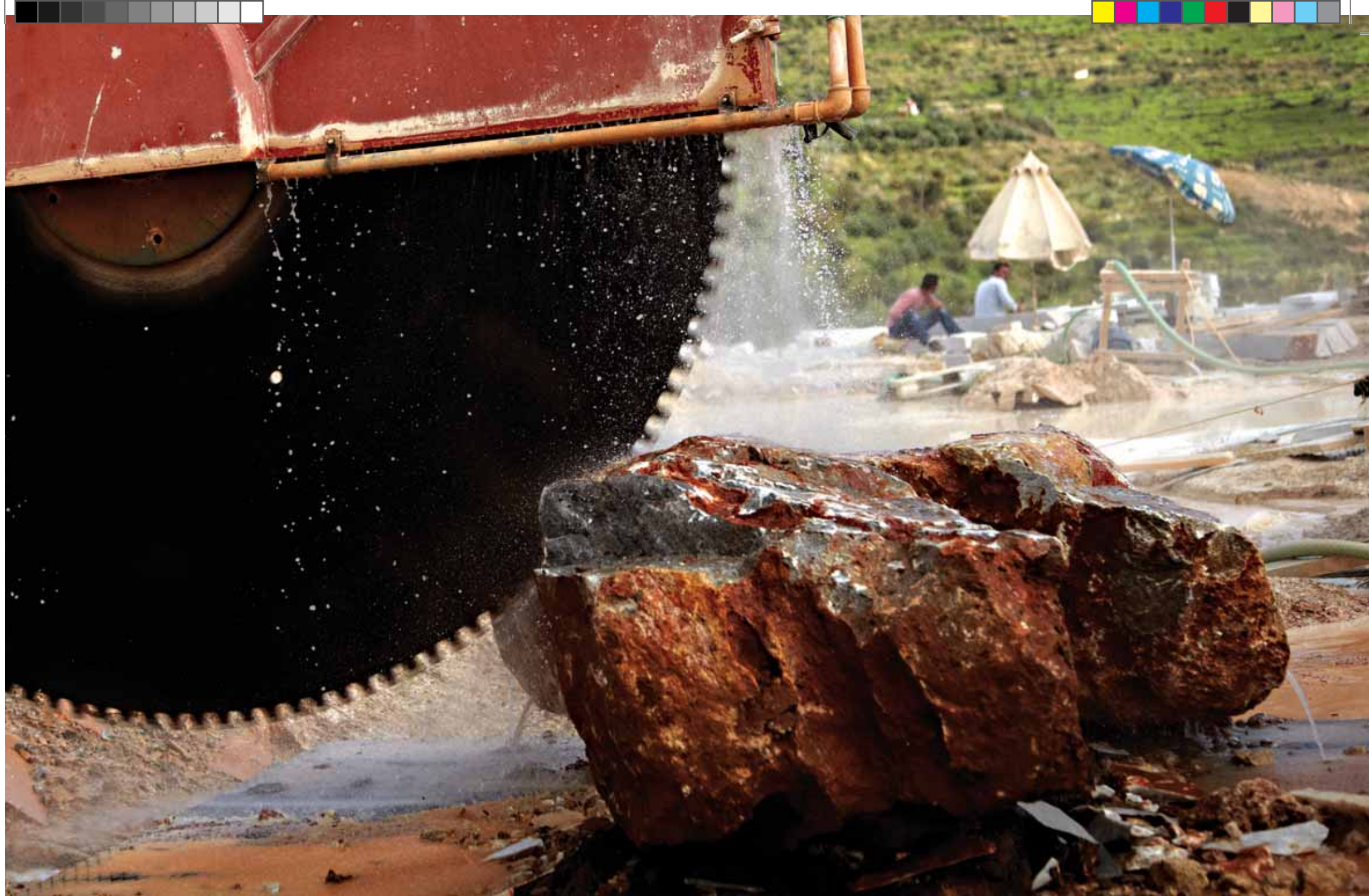
ΓΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ ΓΥΑΛΙΑ - GEROLIMENAS GIALIA

KOITA - KITA

KPYONEPI - KRIONERI

KPYONEPI - KRIONERI

Χαρακτηριστικά δείγματα της μαεστρίας των πετροφάγων² της Μάνης, αλλά και κάποιων νοικοκυραίων με μεράκι, συνοψίζουν τον αφομοιωμένο μόχθο μιας φάρας, που πάλεψε με γη και μ' ανθρώπους για να σταθεί και που σαν οι έχθρες στέρεψαν, έπιασε να γλύφει την πέτρα σαν για να εξημερώσει την ίδια τη ζωή.

Examples of the mastery of the craftsmen and the artistry of some householders of Mani, sum up the pains of a clan, that fought against the earth and men to survive, and who, as soon as all rivalries were settled, started graving the stones to tame their own lives.

ΒΙΟΛΕΤΑ - VIOLET

Για τους προσεκτικούς διαβάτες κι όσους αρέσκονται στη γοητεία των μικρών πραγμάτων το μανιάτικο σπίτι δεν διακρίνεται μόνο για τη δωρική της λιθοδομή του, αλλά και για τη μαστοριά στη διακόσμησή της. Όποιος κοιτάξει ψηλά την γκριζα πέτρα, συχνά θα αποκρυπτογραφήσει μες στη γραμμικότητά της, έναν άλλο τρόπο, καμπύλο και συμβολικό, στα λαξεμένα μαρμάρινα πλαίσια και στους αγκριούς¹ τους στολισμένους μ' εγχάρακτες ή ολόγλυφες παραστάσεις.

Κάποτε ένα στήθος διακόπτει το αναπόδραστο της ευθείας, δηλώνοντας παράλληλα πως μέσα σε τούτο το σπίτι μια μάνα θηλάζουσα κατοικεί- «μην ενοχλείτε!

αλλά και να φοβόσαστε, γιατί το τέκνο που τώρα γαλουχεί, δύναμη της γενιάς του θε να γίνει σαν αντρείωθεί!». Όμοια ένας φαλλός απ' αλλού προβάλλει, σύμβολο ευγονικό, αλλά και αντικείμενο χρηστικό καθώς εκεί κρεμούσαν τα σφαχτάρια να τα γδάρουν.

Άλλοτε πρόσωπα ολόκληρα πολιορκούν το μάτι με μορφές ηλιακές ή σεληνιακές, στοιχειά της γης και του κάτω κόσμου, που με ύφος παινιδιάρικο έως περιπαικτικό διώχνουν μακριά τις χθόνιες δυνάμεις, οι οποίες απειλούν την οικιακή θαλπωρή. Σε τούτα τα φυλακτικά, αποτροπαϊκά έργα, έρχονται να προστεθούν και κάποια με ανάγλυφες παραστάσεις ζώων, συνήθως φιδιών ή αετών, σύμβολα θεραπείας και σθένους.

Careful passer-bys and those that like the charm of small things appreciate the houses of Mani, not only thanks to the Dorian features of their stonework but also for the artistry of their decoration. Whoever looks at grey stones can see through its linear nature, at the marble, carved frames and at the cornerstones, decorated with graven or sculptured images.

Sometimes a breast breaks the straightness of a line, stating that a nursing mother lives in this house: "Do not disturb! And be fearful too, because the child she is nursing now will grow into a mighty man!"

Then a phallus sticks out, a symbol of fertility, but also a handy object to hang slaughtered animals to be skinned.

In others, whole faces ward off the evil eye with figures like the sun or the moon, spirits of the earth and the underworld, that playfully and mockingly oust the infernal powers threatening the warmth and comfort of the house. Carved images of animals, usually snakes or eagles – symbols of cure and might- add up to those phylacteries and talismans.

ΣΠΗΛΙΟΙ ΑΡΕΟΠΟΛΗΣ - SPILII, AREOPOLI

AIMENI - LIMENI

ΛΙΜΕΝΙ / ΠΑΝΑΓΙΑ ΒΡΕΤΗ (18ος αι.) - PANAGIA VRETI (18th century) IN LIMENI

Από το σώμα της μανιάτικης γης γεννιέται ο πύργος, όπως η μέρα από τον ήλιο.
The land of Mani unveils towers like the sun unveils the day.

Η σύσταση του τοπίου δοσμένη: ένα βουνό απενδύεται τη χλόη του καθώς πλησιάζει τη θάλασσα, έτσι που γυμνό και κάθετο βουτάει στο Αιγαίο, αίσθηση κατακόρυφη ή κατάβαθη, χρώμα κίτρινο καμμένο, μυρωδιά βράχου κι αέρα. Ο άνθρωπος δεν έκανε τίποτα άλλο, από το ν'αντιγράψει αυτό το πρότυπο, που στα δικά του μέτρα σημαίνει πύργος.

Ήδη από τα χρόνια τα παλιά μέχρι και το τελευταίο μισό του 19ου αιώνα το χαρακτηριστικό πέτρινο κτίσμα με το φαλλικό σχήμα συνδέθηκε με την οργάνωση της κοινωνίας σε πατριαρχικές ομάδες και την επικράτηση των ισχυροτέρων εξ αυτών στους οικισμούς της Μέσα Μάνης.

Λειτουργώντας άλλοτε σαν βίγλα, καταφύγιο κι ορμητήριο, ο πύργος δεν χάνει την πολεμική του λειτουργία, είτε πρόκειται για περιπτώσεις γδικιωμού³,

πειρατικές επιδρομές ή επιθέσεις από ξένα στρατεύματα. Για τούτο οι εσωτερικοί του χώροι είναι ιδιαίτερα μικροί (ωφέλιμη επιφάνεια 3-10τ.μ/όροφο), ενώ μόνο στους μεσαίους κι επάνω ορόφους διακρίνει κανείς παράθυρα, πολεμίστρες, πετρομάχους⁴ και καταχύστρες⁵.

Αντίστροφα προς το εύρος, ένας πύργος κερδίζει σε ύψος και μπορεί θεωρητικά να ορθώνεται εσαεί, όσο πληθαίνουν τα ντουφέκια⁶ της οικογένειας, πράγμα που δηλώνουν οι συχνά ακανόνιστες απολήξεις της λιθοδομής του. Τέτοια είναι μάλιστα η συνδιαλλαγή πύργου και γένους, που όταν μια αιμοσυγγενική ομάδα αποφάσιζε να μετοικήσει σε ξεμόνι⁷ ή άλλον οικισμό, έχτιζε πρώτα τον πύργο της κι έπειτα έπλεκε ολόγυρα το πυκνό δίκτυο των σπιτιών της, που επικοινωνούσαν μέσω εσωτερικής αυλής, πέραν από την κοινή κι αποκλειστική τους πρόσβαση στον πολεμοπύργο.

The components of the setting are given: a mountain, whose grass vanishes close to the sea, naked, perpendicular, diving into the Aegean Sea, giving this vertical or abysmal impression. Its colour is brown-yellow; a smell of rocks and wind. The human attempt to copy nature's original led to the creation of towers.

Since antiquity, and until the second half of the 19th century, this typical phallic-shaped stone building has been linked to a patriarchal society, its organization in clans and the dominance of the stronger ones over the villages of Inner Mani,.

Towers – serving as lookouts, bases and refuges – have always been used for martial purposes, during vendettas, pirate invasions or attacks by foreign troops. This is why the towers' internal spaces are so small (useful floorspace 3-1-m²/floor), while windows,

loopholes, machicolations and crenellations only appear on the middle and upper floors.

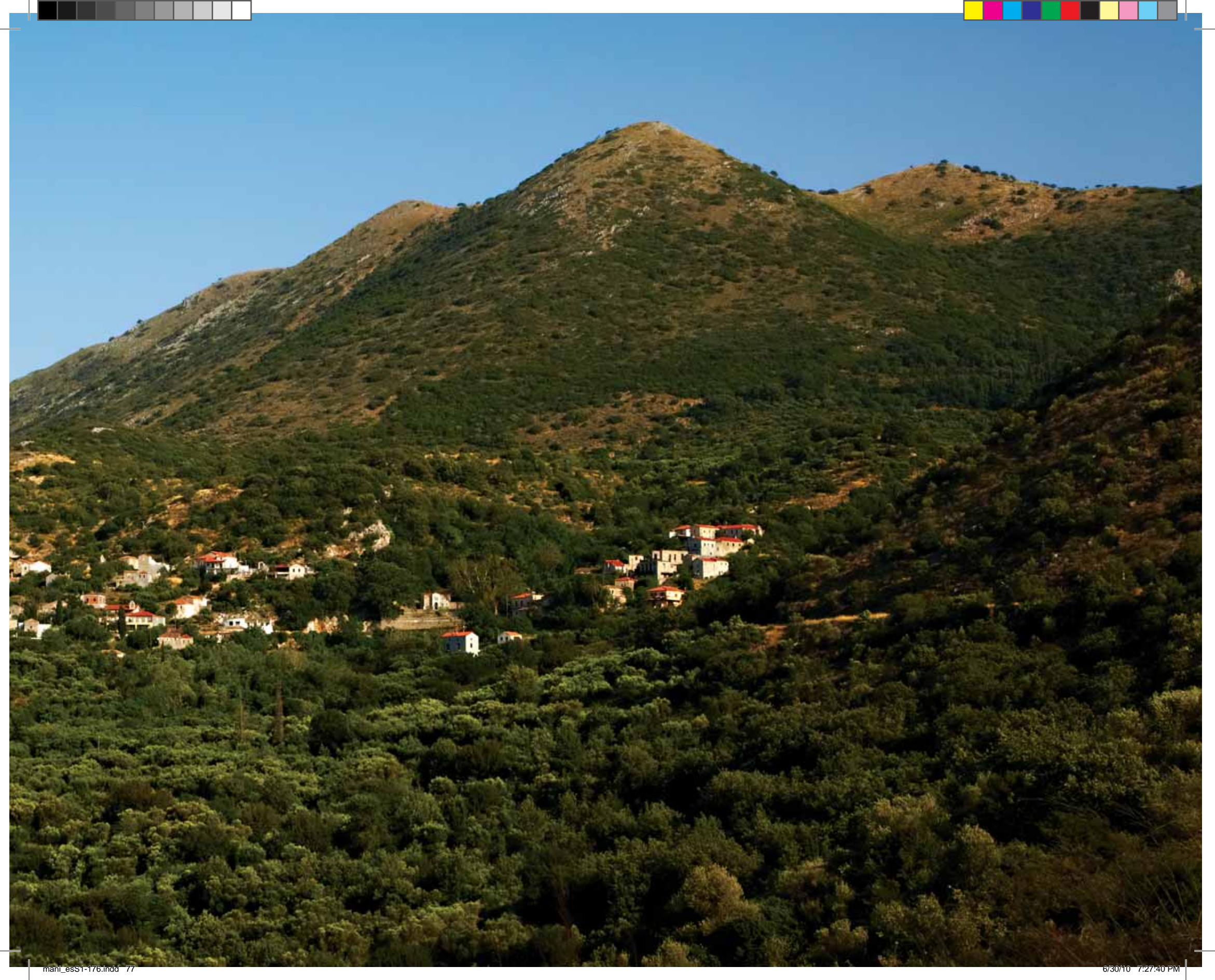
Albeit narrow, towers theoretically can rise ceaselessly towards the sky; as long as each family's sons increase, as implied by the towers' often irregular stonework ends. Towers and clans were so closely linked, that when a family decided to migrate to an other village, they first built their tower and then the dense maze of houses around it. Houses would have common and exclusive access to the tower; but they would also connect thanks to an inner yard.

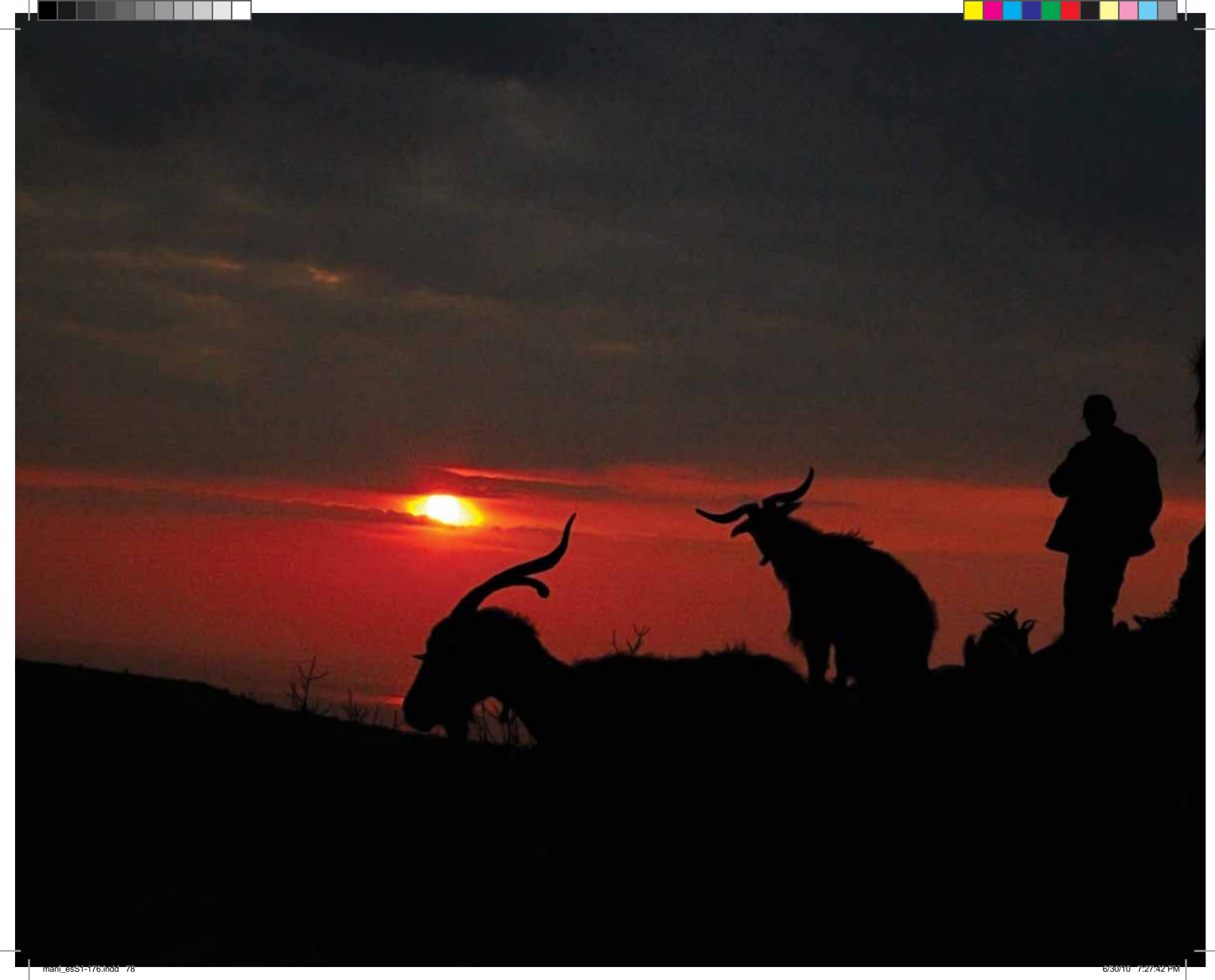

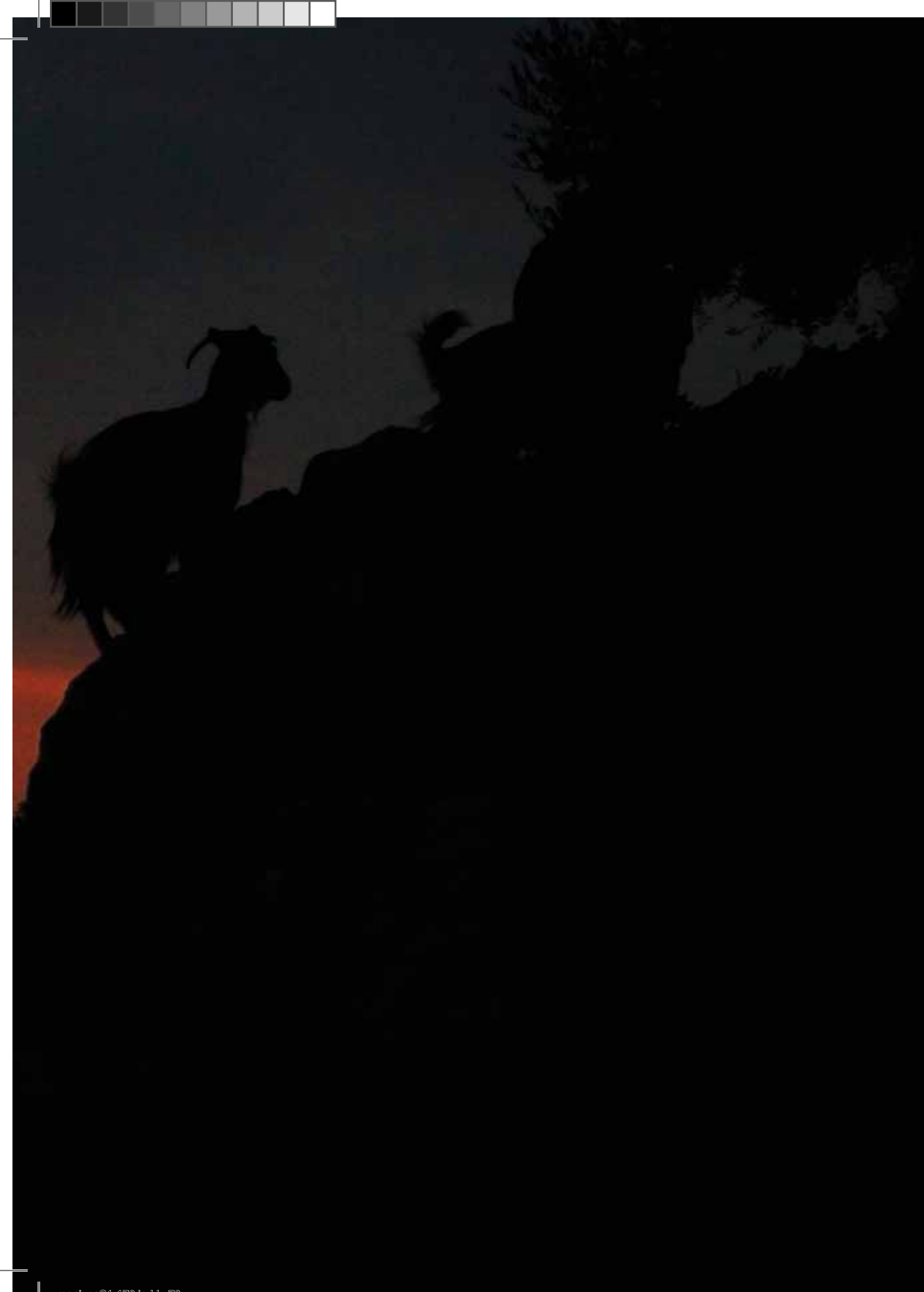
ΔΙΡΟΣ / ΠΥΡΓΟΣ ΣΚΛΑΒΟΥΝΑΚΟΥ
SKLAVOUNAKOS TOWER IN DIROS

ΒΑΧΟΣ - ΒΑΗΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΙΑΣ ΑΙΓΑΣ - EXTRACT FROM A GOAT'S DIARY

KPYONEPI - KRIONERI

Από το ημερολόγιο μιας αίγας Extract from a goat's diary

«Στον δρόμο του ήλιου βαδίζουμε μαζί. Μόλις εκείνος ξεμυτίσει με την αυγή, ανηφορίζουμε στα γκρέμια, ροβολάμε τα ηλιοσκαλοπάτια, να πάμε να τον ηροῦπαντήσουμε στον κορφών τους χλοερούς τους τόπους. Σκαρφαλώνουμε και μεθάμε από τις τόσες ευωδιές: το χώμα, το χορτάρι και τα φρύγανα μαστιγώνουν τις μύτες, τα σάλια τρέχουν, η γλώσσα γαργαλάει, λίγη ζέστη ακόμα και τον χάσαμε τον δρόμο.

Για καλή μας ώρα το σφύριγμα του οδηγού, τη ρότα θα μας δείξει. Τον οδηγό τον λένε άνθρωπο και τον φωνάζουν Ντίνο. Πατέρα εγώ δεν γνώρισα και τον καλώ πατέρα. Κάθε μέρα μας συνοδεύει στη βοσκή από μακριά, αόρατος μα πάντα εκεί, έτσι που με κάνει να αισθάνομαι πως τα καταφέρνω μόνη, μα μοναχή δεν θα βρεθώ στη δύσκολη την ώρα.

Σαν φάμε κι αποφάμε παίρνουμε του γυρισμού τον δρόμο. Φέρνει μια θλίψη

η ώρα τούτη. Σε λίγο θα προσγειωθούμε από το βασίλειο της Φύσης στην επικράτεια του ανθρώπου. Στης κατηφοριάς την άκρη ακούω μωρά βελάσματα, που φωνάζουν: «γάλασα!!!!».

Φτάνοντας στο μαντρί, με πιάνει νοσταλγία για το σπίτι κι ασφυξία μαζί- νιώθω σαν ναυτικός. Τρώω καλαμπόκι να κατεβάσω γάλα κι ύστερα περιμένω να ξαμολήσουν μέσα απ' τα σπηλιαρούδια τα βυζανιάρικα να τα φιλέψω μια στάλα.

Κάπως έτσι οι χυμοί μου στάζουν και σώνονται. Μαζί τους θα σωθούν και οι ζεστές αχτίδες. Θα μείνουν μόνο χρώματα στου ουρανού την άκρη να βάφουν την κούρασή μου την γλυκειά και του Ντίνου την αφειδή αγάπη.»

Together, we take the path of the sun. When the sun appears at dawn; we climb hills, we rush up the steps of the sun, to welcome it at the grasslands on the crest. We climb up and are dizzied by the aromas of the earth and grass; the firewood whips our noses, saliva runs from our mouths, our tongues are itching; if it was a little hotter we would lose our way.

Luckily, the guide's whistling shows us the way. The guide is called man and his name is Dinos. I have never met my father, thus I call him father. Everyday he takes us to the grassland, he guides us keeping distance, he is invisible, but always there; sometimes I think I can make it on my own, but I will never be alone in trouble.

As soon as we are done eating, we set off to return home. What a sad moment. Soon we will have left the kingdom of

Nature and will be back in the land of men. At the end of the hang, I can hear baby goats bleating, they cry ... "miiiiilk"!!

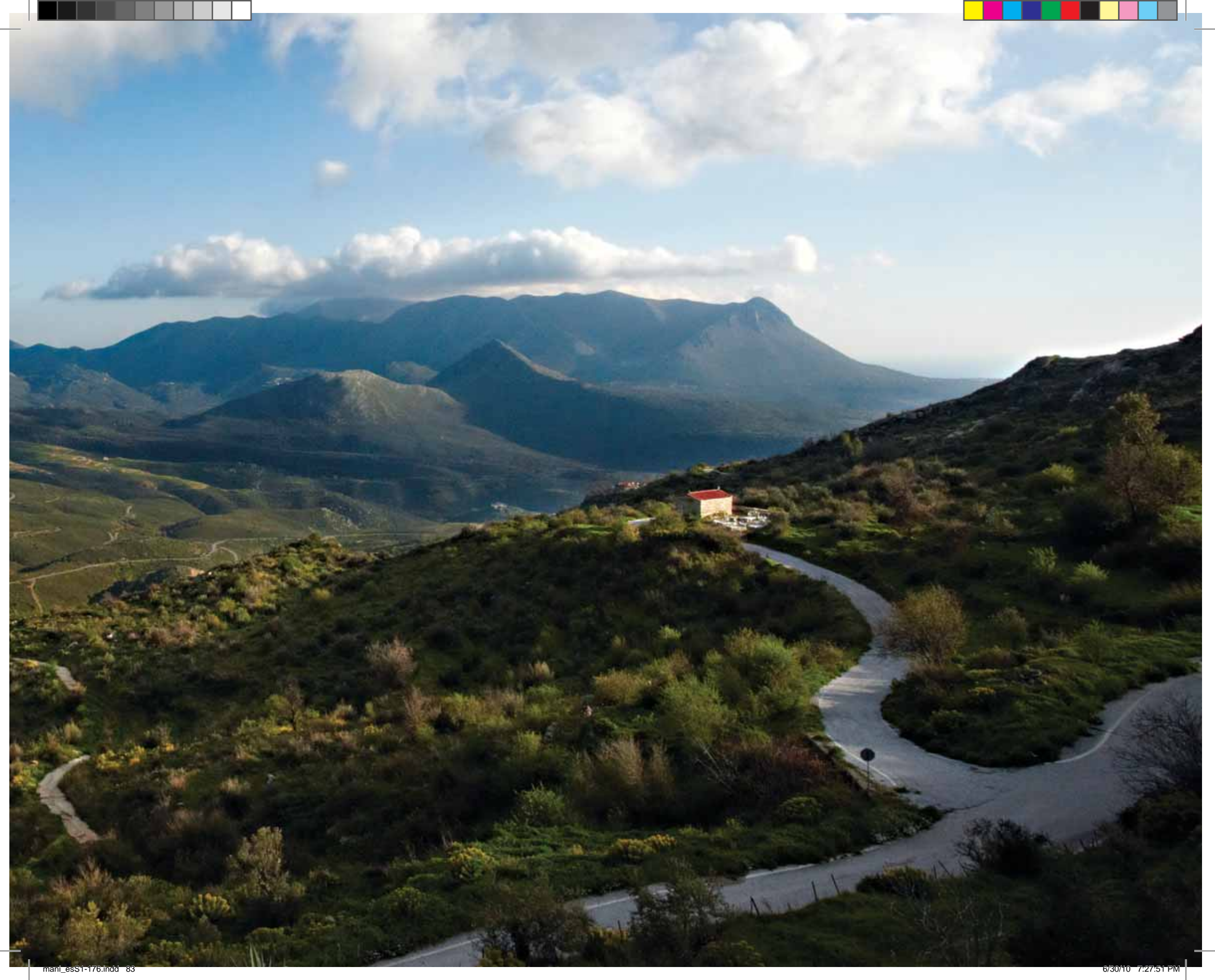
As soon as we arrive at the pen, like a seaman, I feel nostalgic for my house but claustrophobic too. I eat corn to have enough milk for the kidlings and then I wait for them to come to breast-feed.

This is how my milk runs and vanishes along with the last warm rays of the sun. Only the beautiful colours up in the sky will appease my sweet tiredness and will enhance Dinos's unsparing love.

I don't know an other economy wiser than the economy of nature.

ABPAMIANIKA, KATΩ KAPEA
AVRAMIANIKA, KATΩ KAREA

Μήνα τον μήνα μακριά, η Ανάσταση Κυρίου θα οδηγήσει
τα κατσικάκια στον δικό τους Γολγοθά, ενώ το γάλα
στο βυζί της μάνας θα σώνετε ολοένα. Θα μείνουμε εμείς
προσμένοντας τα επόμενα Χριστούγεννα, τη δική μας
μοναδική και αληθινή Ανάσταση.

Time passes quickly, our Lord's Resurrection will send
the kidlings to their own Calvary while the milk of their
mother's breast will dry. We will be left here waiting for
the next Christmas, our own, one and only Resurrection.

Χρόνους και χρόνους μακριά, πολύ πριν
τη γέννηση ενός Ιησού Χριστού,
Χριστούγεννα για εμάς- τους βοσκούς-
σήμαιναν και σημαίνουνε την άφιξη
πολλών μικρών Χριστών, των κατσικιών
μας. Μαζί τους φέρουν την πάλλουσα ζωή,
ρέουν προς χάριν τους οι χυμοί απ'τον
μαστό της μάνας και σαν τα σώματά τους
πλημμυρίζουν ευλογία, έρχεται η ώρα και
για μας να τους ξεκλέψουμε λιγάκι.

Μετά το τάισμα το πρωινό και προτού οι
μανάδες πάρουν της βοσκής τη στράτα, τις
προσκυνάω αρμέγωντας, εκλιπαρώ τους
περιττούς χυμούς τους. Τσανάκα
την τσανάκα θε να γεμίσω το καζάνι μου

το γάλα, ν'ανάψω τη φωτιά, να του ρίξω
την πιτιά, το πήξιμο να περιμένω. Αργά και
σταθερά με τον κόφτη θε ν' αναδέψω,
ξύνω με την τρίφτα τον πάτο του καζανιού
μην μ' αρπάξει το γάλα. Τη μάζα που
δημιουργείται τελικά θα την ανασηκώσω
μέσα σε τσαντίλα κι εκεί θα την αφήσω να
στραγγίξει κρεμασμένη. Έτσι παίρνω το τυρί,
που σε άλμη το διατηρώ στους τενεκέδες
μέσα. Ύστερα, από τα υπολείμματα του
καζανιού μου, θε να πάρω τη μυζήθρα.
Για τούτο, ζεσταίνω ξανά το γάλα χωρίς
πιτιά όμως αυτή τη φορά και σαν πήξει, το
στραγγίζω όπως και πριν. Τέλος, βαφτίζω τη
μυζήθρα μου για μια νύχτα σ'αλάτι και την
αφήνω να στεγνώσει επί ένα μήνα.

Many years ago, long before the birth
of Jesus Christ, to us –the shepherds-
Christmas used to mean and still means
the coming of many little "Christs", the
coming of our goats. Along they bring the
pulse of life. It is for them that milk flows
from their mother's breast and as soon
as their bodies are full of this blessing
the time comes for us to snatch some
of this holly juice.

After the morning feeding and before
the mothers take the road to the
grassland, I kneel before them and I
milk them, begging for their superfluous
juices. Little by little, earthenware bowl

fills the mess kettle with milk, I light a
fire, add rennet and wait till it thickens.
Slowly and steadily, I stir it with the ladle
while scraping the bottom of the mess
kettle so that the milk does not curdle.
I finally take the mass created and let it
dry hanging in a cheesecloth.
This is how I get cheese, which
I keep in tins full with brine. Afterwards,
I make mizithra cheese out of the dregs
at the bottom of my mess kettle.
For this reason I scald the milk again,
without rennet this time, and when it
thickens I dry it like I did before. Finally,
I cover my mizithra with salt, let it rest
overnight and then let it dry for a month.

KPYONEPI - KRIONERI

ABPAMIANIKA - AVRAMIANIKA

ΚΑΤΩΠΑΓΚΙ - ΚΑΤΟΡΑΓΙ

ΣΠΑΡΑΓΓΙ - ASPARAGUS

PIFANH - OREGANO

ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ, ΚΑΙΝΗΠΟΛΙΣ - KIPARISSOS, KENIPOLI

Πίσω σε χρόνους μακρινούς, σ'έναν τόπο
άγονο, ο άνθρωπος εστέριωσε χάρη
στη γονιμότητα του μυαλού του· και
παρήγαγε πολιτισμό... Στην άκρη του
Ταινάρου έχτισε του Ποσειδώνα ιερό
να εξευμενίσει τις ανοίκειες δυνάμεις
της θαλάσσης, αλλά και τον δικό του,
αδάμαστο εαυτό. Μεγάλα προσκυνήματα
λαμβάναν χώρα τότε στον ναό, που τελούσε
τρισυπόστατος ως: έδρα των συνεδρίων
των Λακωνικών πόλεων, άσυλο των
δοσιλόγων και πομπείο των ψυχών.

Η πόλη Ταίναρος των αρχαίων χρόνων,
έδωσε τη θέση της στην Καινήπολη των
ρωμαϊκών. Κόσμος πολύς εσύρρεε εκεί,
ώσπου η θρησκευτική αυτή μητρόπολη
έγινε και στρατιωτική. Βυζαντινοί και
Βάνδαλοι δώσαν αμέσως σημασία,
έτσι που η Καινήπολη γίνηκε ορμητήριο
για κάθε μεσογειακή εκστρατεία.
Τέλος κατέφτασαν οι πειρατές από αγαρηνή
γενιά κι οι ντόπιοι αναγκάστηκαν να
σκαρφαλώσουν στο Σαγγιά.

Πρόσφατα κατεβήκανε πάλι στ' αρχαία
μέρη, είπανε το χωριό Κυπάρισσο,
μα σχεδόν κανείς δεν ξέρει πως τα τείχη
των σπιτιών τους τα καινά φέρουνε
σπαράγματα παλιά.

A long time ago, in a barren land,
men were able to survive thanks
to their wit, by creating a civilization...
At the edge of Tainaros, they build a
temple of Poseidon to propitiate the
hostile powers of the sea but also
themselves and their indomitable nature.
This temple was worshiped by many
and triple was its purpose: it was the
place where the officials of the cities
of Lakonia would gather, it was the
sanctuary of collaborators and finally
it was the port of the souls.

The ancient town of Tainaros was replaced
by the roman town of Kainipolis. Many
would visit it, and finally this town
became of great strategic importance.
The Byzantines and Vandals were
soon interested in it and thus Kainipoly
became the base for every crusade in
the Mediterranean. But then Arab pirates
came and the locals had to climb up mount
Saggia and built their villages there.

Recently, the locals went back to the
ancient land and built a village called
Kiparissos, but almost nobody there
knows that the walls of the new houses
bear fragments of ancient times.

Την Κυπάρισσο για να ειδείς, πρέπει λίγο ν'αφεθείς μακριά
απ'τα αυτοκίνητα, τους δρόμους και τ'ακίνητα, βουτώντας μέσα
στις ελιές θα βρεις πώς ζούσαν οι περασμένες γενέες.

If you want to explore Kiparissos, you should abandon cars,
roads and houses; only by diving into the olive grove you will
find out how people lived there in the past.

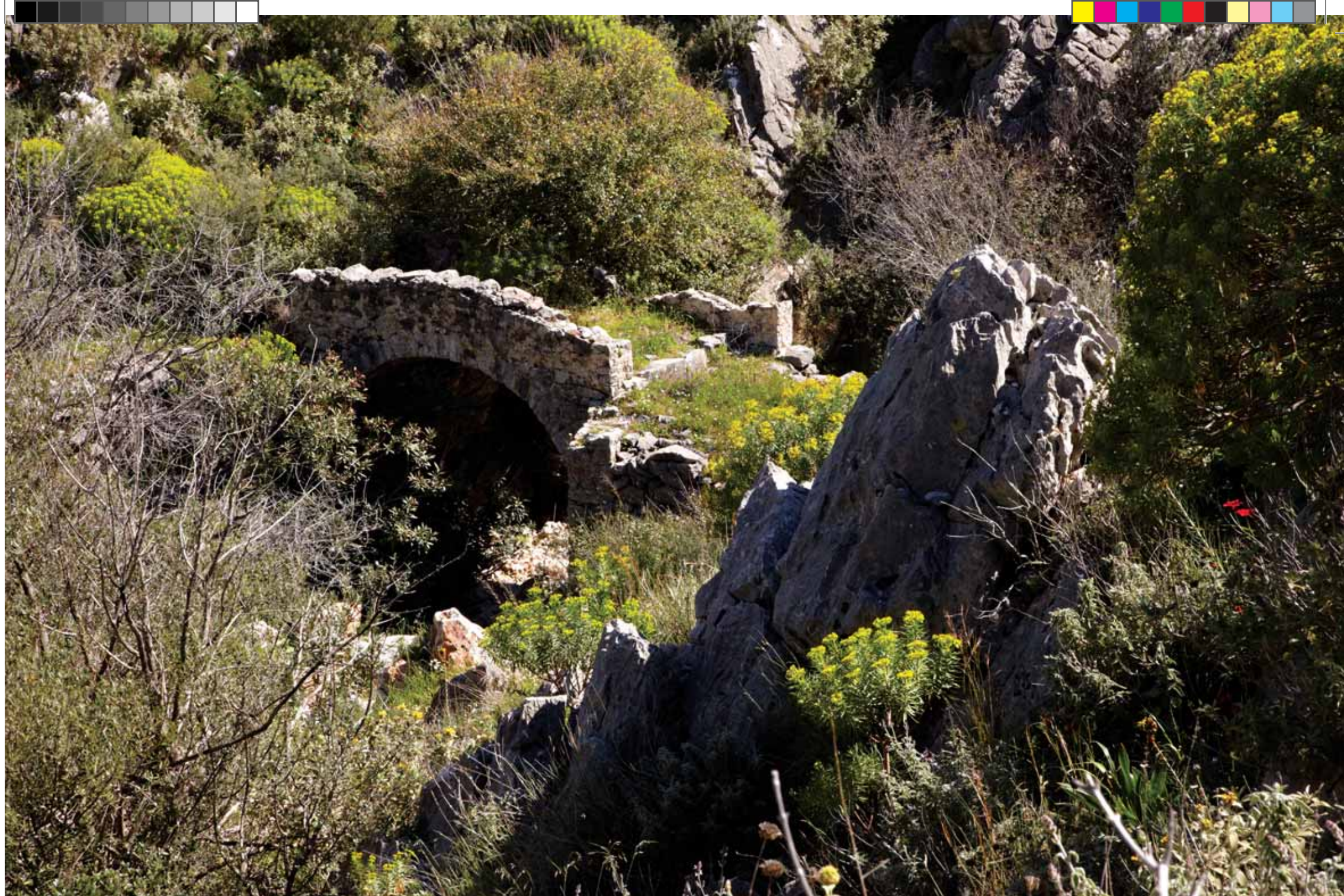
ΟΙΤΥΛΟ - ΙΤΙΛΟ

ΚΑΤΩΠΑΓΚΙ - ΚΑΤΟΡΑΓΙ

ΚΟΚΚΑΛΑ / ΚΥΡΑ ΔΗΜΗΤΡΑ - DIMITRA IN KOKALA

ΚΡΥΟΝΕΡΙ / ΓΕΦΥΡΙ ΚΛΕΙΝΟΒΑΣ - KLINOVAS BRIDGE IN KRIONERI

Έχουμε εισχωρήσει πλέον βαθιά στο βασίλειο της πέτρας και το βλέπουμε-
το ξέρουμε- μπροστά μας ξετυλίγεται το θείο δράμα, δράση ασίγαστη, αέναη,
σχεδόν ανελέητη, υποκείμενη στον νόμο της αιώνιας εναλλαγής.

We are now deep into the stone kingdom and before our eyes a divine
tragedy is unfolding -we know it-, its action is ceaseless, endless, almost
pitiless, subject to the laws of eternal change.

Λίγο προτού η κορυφογραμμή του
Σαγγιά παραδοθεί στη χερσόνησο του
Ταινάρου, για να βουτήξει τελεσίδικα στα
έγκατα των αιγαιοπελαγίτικων νερών
αποκρυπτογραφούμε στη μήτρα του τοπίου
έναν οικισμό. Η εξίσωση δύσκολη: πέτρα
στην πέτρα, βλέπετε, ο νους θολώνει κι
αναθυμάται τους παλιούς και τα οράματά
τους, πως πάνω σε χαίτη λιονταριού
στεγάσανε το βίός τους κι έτσι Λιοντάκι
το 'πανε το τρομερό χωριό τους.

Τώρα η αναμαλλιασμένη κόμη των
συννέφων σηκώνει τους όγκους πιο
ψηλά και τους ανακατανέμει κατά
βούληση, γεννάει μια άκλη πολεμική,
που τους νεκρούς ξυπνάει. Γουνελάδες

και Ψιτσιρικιανοί αμπαρώνονται στα
πυργόσπιτα τους, στενάζουν οι τίκλες⁹ κι
ο άερας μυρίζει μπαρούτι. Πιο κάτω,
στις πεζούλες τις χτιστές, που άλλοτε
κόμιζαν περήφανες το στάρι, το κριθάρι,
τα λούπινα, τις ντομάτες και τ' αμπέλια,
σήμερα κοιμάται βαρύ το χώμα,
τουρτουρίζοντας μες στην άγρια γύμνια του.

Και δεν μπορείς να πεις αν το Λιοντάκι
υπάρχει ή το φαντάστηκες. Δεν θα βρεις
άνθρωπο άλλωστε να σου δώσει δίκιο ή
άδικο. Ευγνωμοσύνη νιώθεις μοναχά για
το ταξίδι σου στον χρόνο, τότε που
άνθρωπος και τόπος διέπονταν από μια
χρυσή αναλογία. Για να την ξαναβρούμε
άλλωστε, εδώ οφείλουμε να σταθούμε.

Looking at the scenery, a little before
Saggia's crest meets the peninsula of
Tainaros, to dive forever into the bowels of
the Aegean Sea, we discern a settlement.
A difficult task: looking at the rocks our
mind is confused and remembers the
elders and their visions. The elders
imagined that it was on a lion's mane that
they built their tremendous village, so
they called the place where they led their
lives Lontaki (little lion).

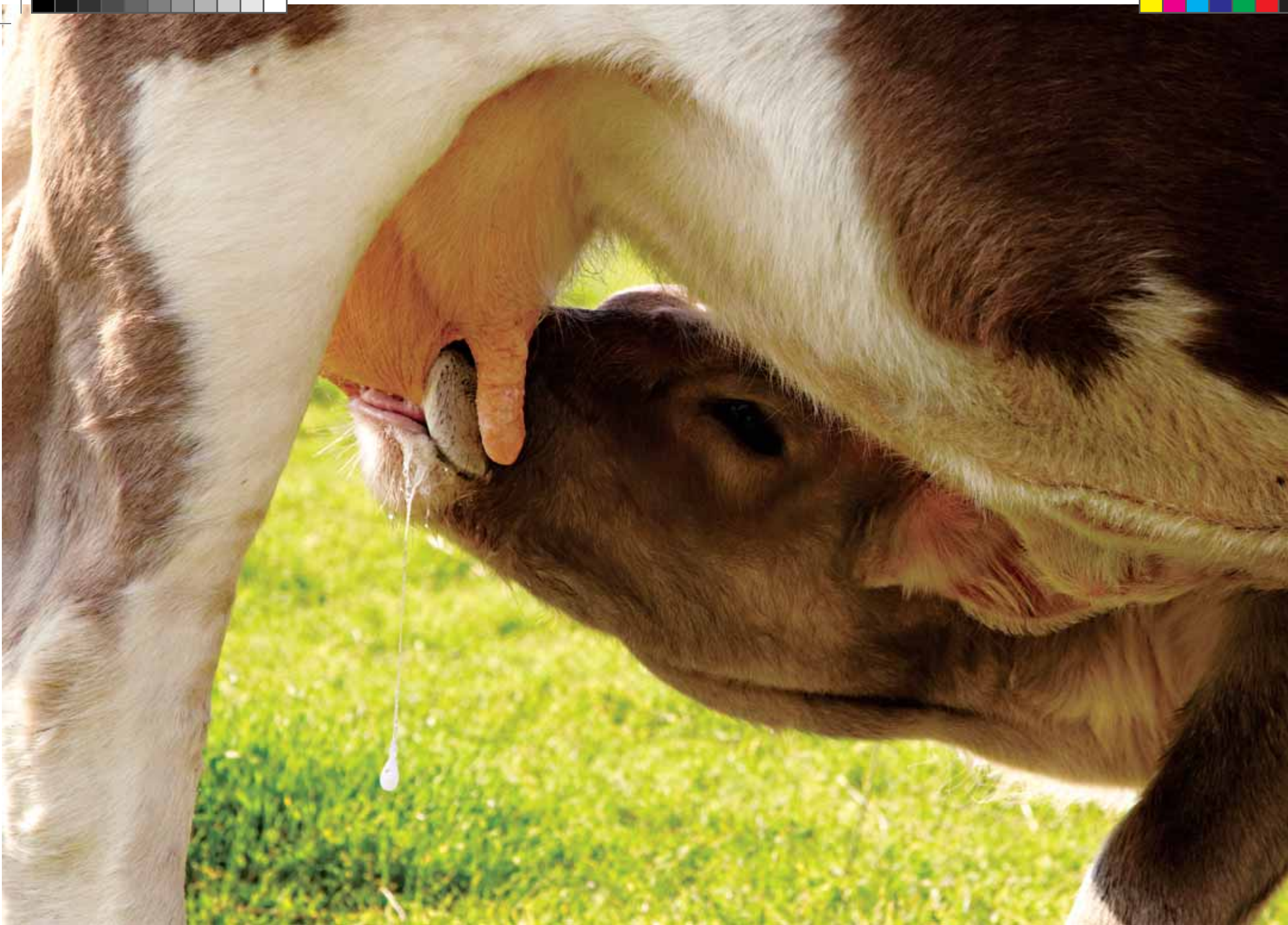
And now the clouds, like a dishevelled
head, lift the shapes of the rocks even
higher and redistribute them, creating
such a powerful martial haze that can
raise the dead. The Gounelades and

the Psitsirikiani have bolted the doors
of their tower-houses. The schist roofs
made groan and it smells of gunpowder.
Further, at the berms that in the past
would give wheat, barley, lupins,
tomatoes and grapes, now bare earth is
resting, shuddering unprotected.

And I can't tell if Lontaki really exists
or I have just imagined it.
Besides, there is nobody to prove it.
I only feel grateful for making this
journey into the past, when a golden
ratio would rule man and land.
But it is sure that if we want to have this
golden ratio back, this is the where
we have to stand.

ΛΙΟΝΤΑΚΙ - ΛΙΟΝΤΑΚΙ

ΠΥΡΡΙΧΟΣ - PIRIGOS

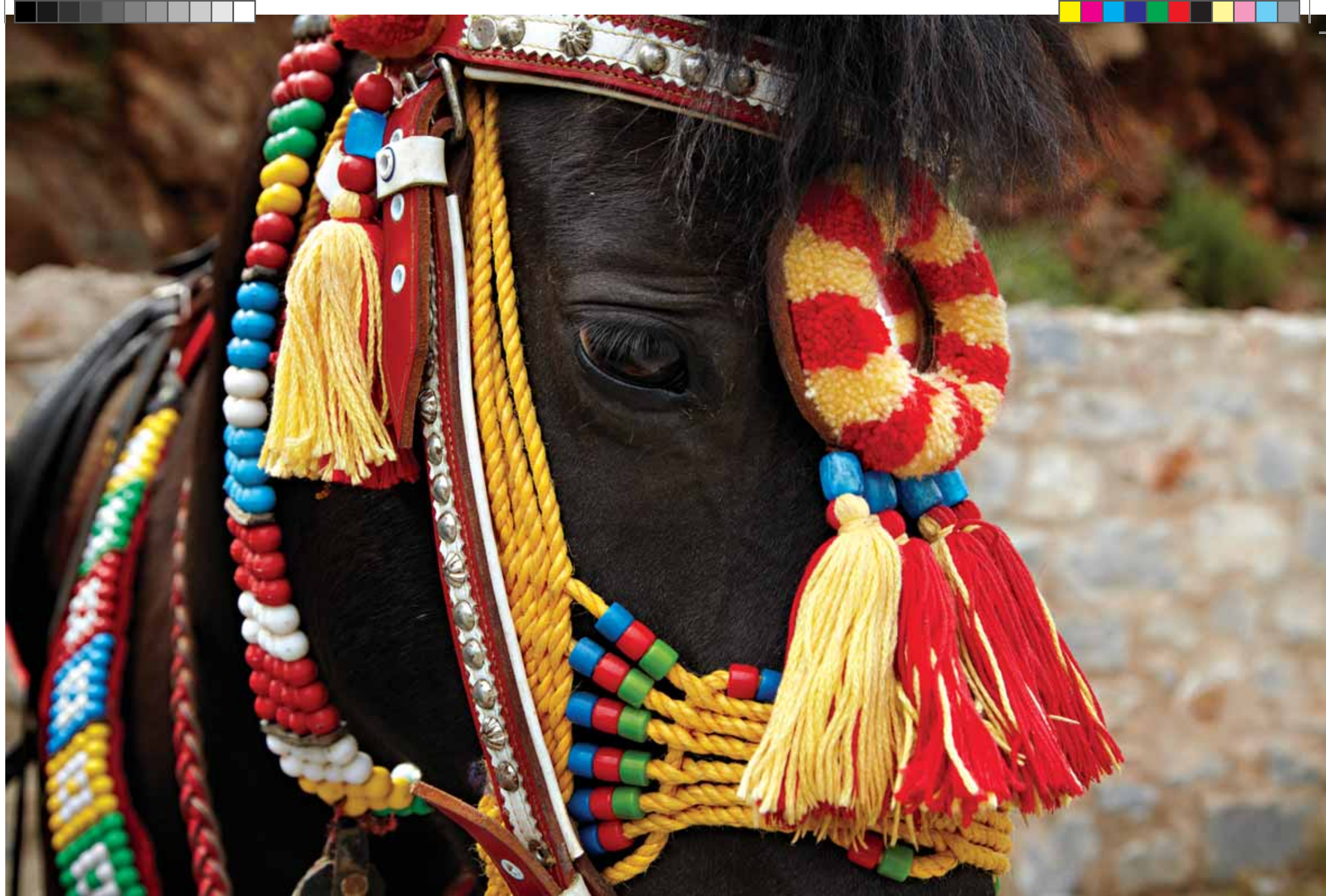

ΠΛΑΤΑΝΟΣ - PLANE

ΣΠΑΡΤΑ
SPANISH GRASS

ANEMQNH - ANEMONE

Η ΣΦΑΙΡΑ - BULLET

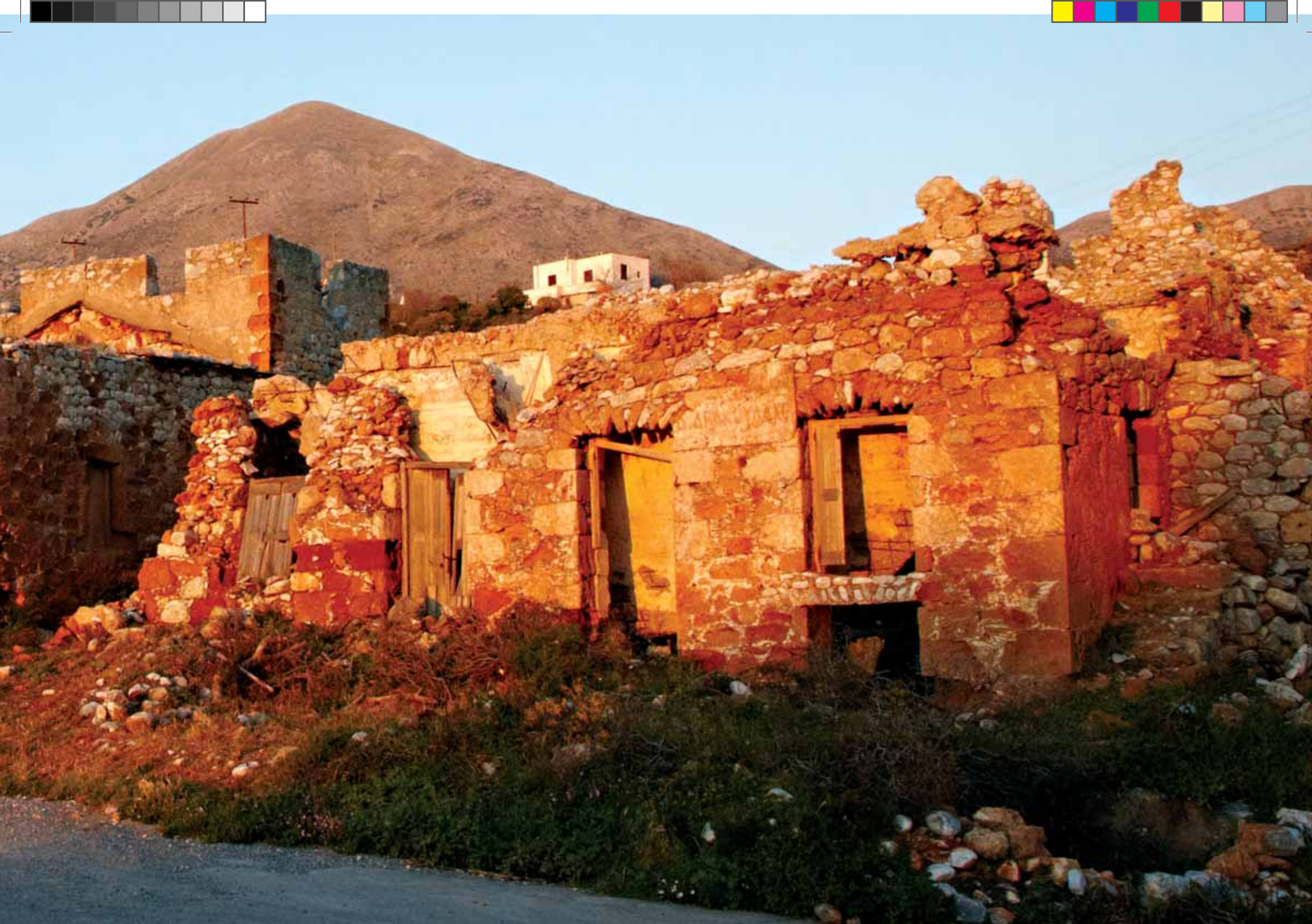

ΚΙΤΡΙΝΗ ΠΑΠΑΡΟΥΝΑ - YELLOW POPPY

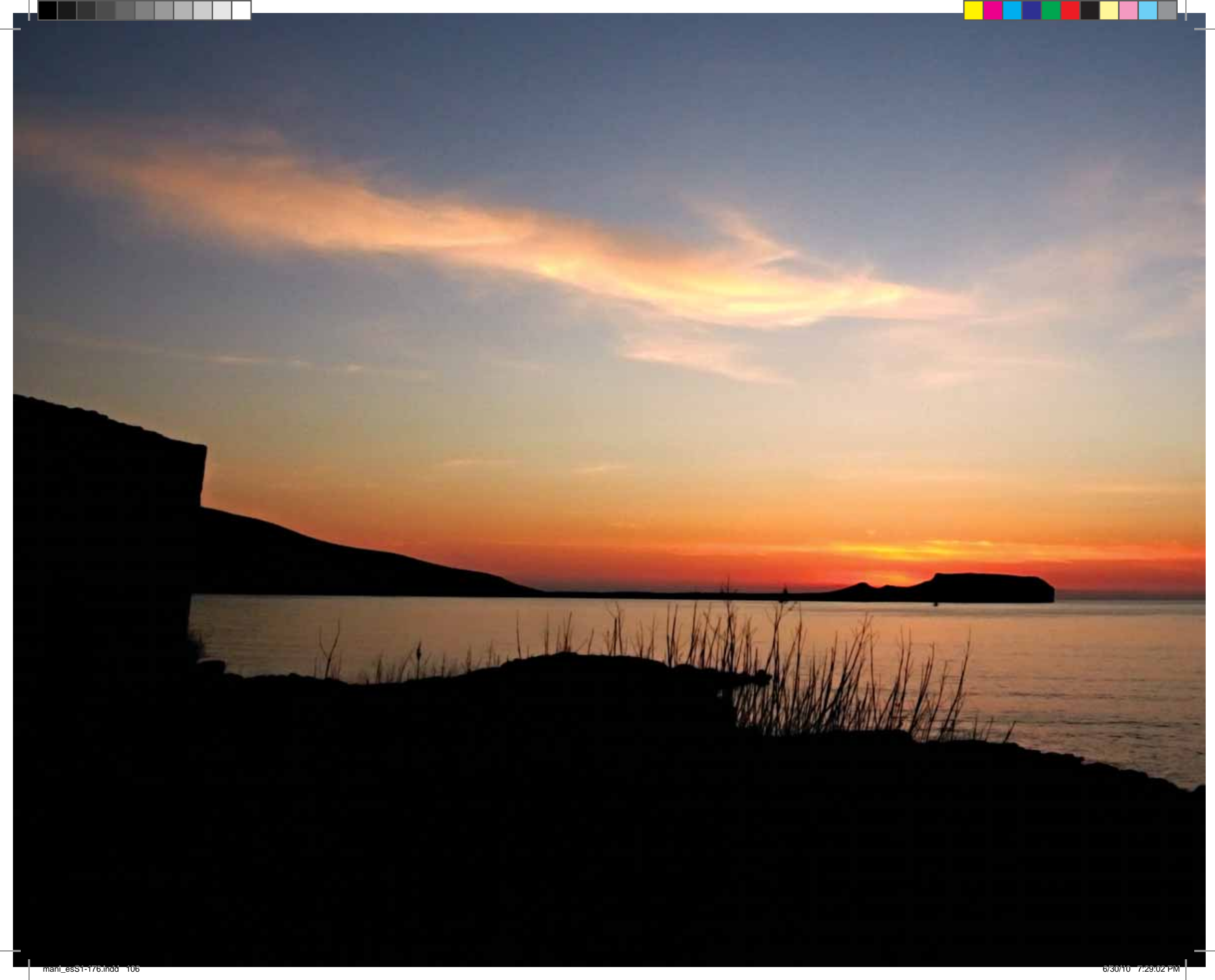

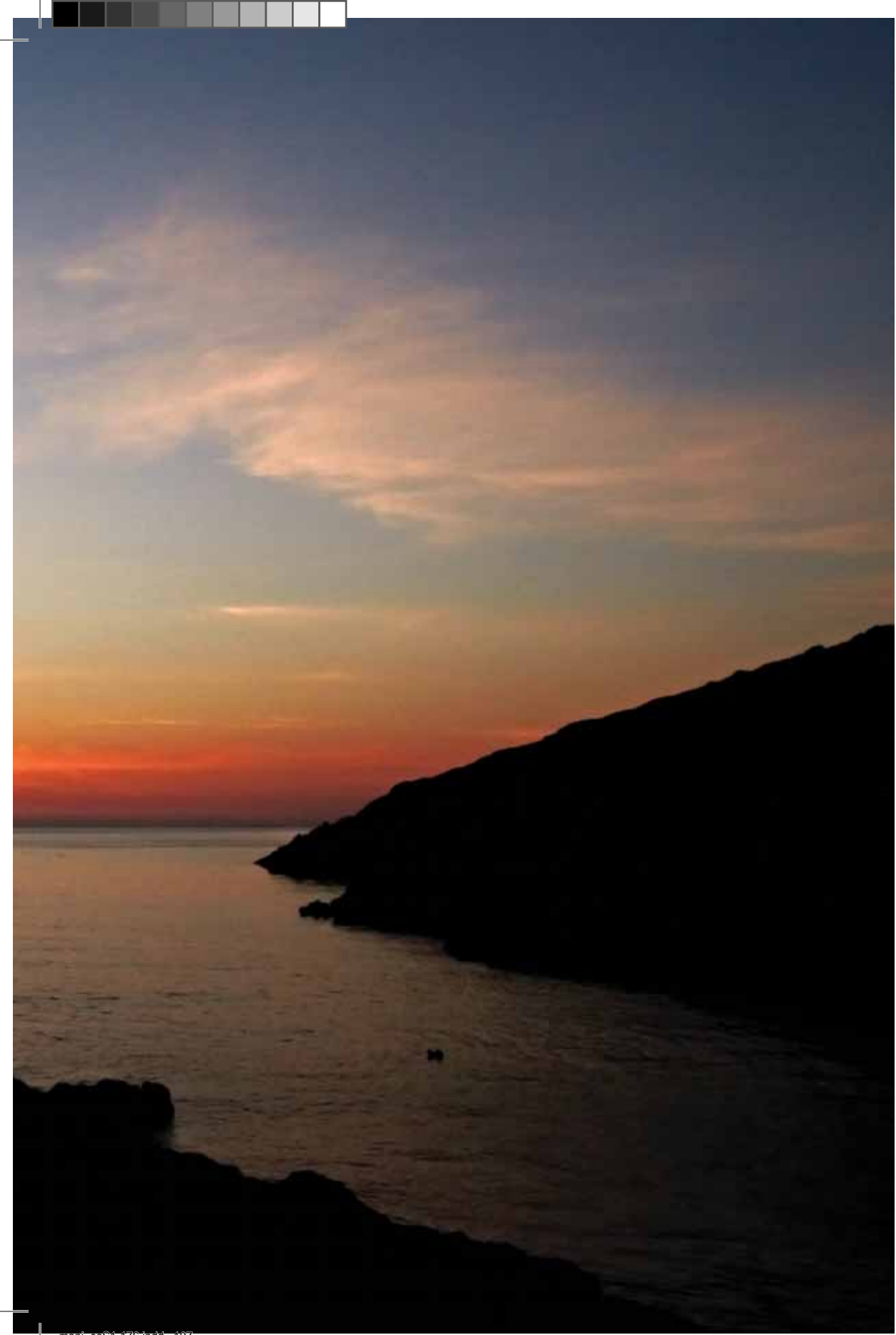
ΦΡΑΓΚΟΣΥΚΙΑ
PRICKLY PEAR

ΜΕΖΑΠΟΣ - ΜΕΖΑΡΟΣ

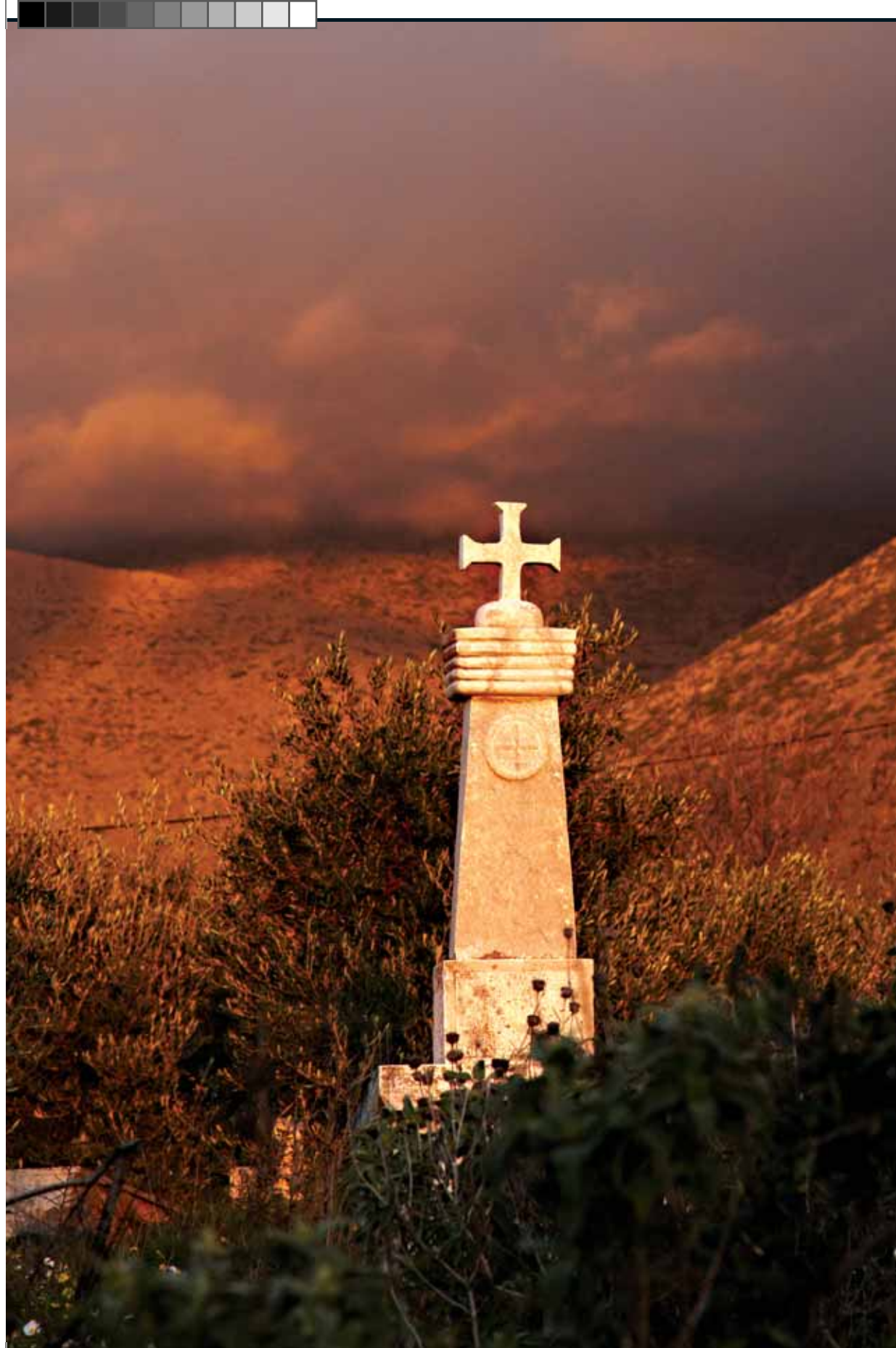

THIGANI - TIGANI

ΟΧΙΑ / ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ
ST PETER AND KIMISI TIS THEOTOKOU (ASSUMPTION OF VIRGIN MARY) IN OHIA

Σπαθιά να βράξεις ουρανέ, μαχαίρια να χιονίσεις
και μένα απ' τον αφέντη μου να μη με ξεχωρίσεις.
Ο Χάρος νύκτες περπατεί και το πρωί γυρίζει
και με τα ηλιοβασιλέματα άτυχους δαιμονίζει.¹

Let the sky rain swords, let it snow knives
But don't separate me from my lord.
The angel of death walks around at night,
in the morning he comes back
And at dusk he possesses the unfortunate.¹

(1) Από τα Τραγούδια του Κάτω Κόσμου:
Μοιρολόγια της Μεσσηνιακής Μάνης,
επιμέλεια Σωκράτης Β. Κουγέας, εκδ. Το Ροδακίό, 2000

(1) From the Songs of the Underworld:
Funeral Songs From Mani, Messinia,
ed: Socrates V. Kougeas, To Rodakio, 2000

OXIA / ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (12ος αι.) - ST NICOLAS (12th century) IN OHIA

Με λένε Μηλιά, μα δεν είμαι δέντρο. Ανθίζω κάθε μέρα με την αυγή, μα δεν φυλλορροώ. Ο κορμός μου φρούτα δεν βγάζει, μα γέννησε 6 παιδιά. Για να τα θρέψει βάλθηκε να τάϊσει πολλούς, πάρα πολλούς. Πόσους; Ίσαμε ένα χωριό την ημέρα. Κάθε μέρα; Κάθε μέρα, για πάντα ή τουλάχιστον μέχρι να το πω εγώ.

Με λένε Μηλιά κι από 28 χρονών, που έχασα τον άντρα μου, ψωμιά φουρνίζω. Πήρα στο μερτικό μου τον παλιό φούρνο, που μετρά χρόνους διακόσιους κι ανήκε στα πεθερικά μου, μα δεν τον λειτουργούσαν οι ίδιοι. Σ' ανθρώπους ξένους τον είχαν νοικιασμένο κι εγώ βοηθώντας τους έμαθα την τέχνη. Όταν έστρωσε η δουλειά και δέθηκα κι εγώ μαζί της, αποφάσισα

να ανακαινίσω το παραδοσιακό κτίσμα, γι' αυτό και η επιχείρησή μου απέκτησε μια κάποια φήμη. Τα χρόνια είχαν αλλάξει, βρισκόμασταν ήδη στο 2000, μα ακόμα θυμούνται πως μέχρι το '80 παίρναμε σβάρνα τα χωριά να κάνουμε διανομή την πραγματία μας.

Με λένε Μηλιά και το ψωμί είναι κάτι ιερό για μένα. Το σέβομαι και για να με σεβαστεί κι αυτό δεν το ταλαιπωρώ με μηχανήματα, ούτε με χημικά διογκωτικά. Τον αναδευτήρα μοναχά θε να χρησιμοποιήσω, να ζυμώσω 50 κιλά αλεύρι το χειμώνα και 500-600 κιλά το καλοκαίρι, που γινόμαστε πολλοί. Σαν γεμίσω 7 πινακωτές ζυμάρι, λέω πως η φουρνιά μου είναι έτοιμη και σκεπάζω τα "μωρά" με την πανίστρα⁹ να τα "κοιμήσω".

My name is Milia (in Greek milia means apple tree), but I am not a tree. I blossom everyday at dawn, but I do not shed my leaves. My trunk does not produce fruit, but it gave birth to six. To raise them, I feed people, many people. How many? Up to a whole village every day. Every day? Every day for ever or at least until I decide to stop.

My name is Milia and I have been baking bread since I was 28, when I lost my husband. I inherited the old bakery. It is two hundred years old and belonged to my parents in law. They never ran it. They had rent it to another family and I learnt the craft of baking bread by helping them. When the business started to operate

smoothly and I bonded to it, I decided to refurbish the traditional building, and this is how my bakery became somewhat famous. This happened in 2000 and times had already changed; I still remember that till the 80's we would go around the villages to deliver our goods. My name is Milia and bread is sacred to me. I respect it and to be respected by it I do not torment it with machines, nor chemicals. I only use the mixer to knead 50 kilos of flour in the winter and 500-600 kilos of flour in the summer, when visitors come to our village. I don't consider my batch ready, unless I have filled 7 troughs with dough; it is then that I cover the loaves with a special cloth to let them rest.

Με λένε Μηλιά και σε τρία χρόνια βγαίνω στη σύνταξη. Τα παιδιά μου δεν ενδιαφέρθηκαν και πολύ να μάθουν την τέχνη του φούρναρη, αλλά εκτελώ χρέη παιδικού σταθμού για τις εγγόνες μου. Κάθε πρωί με το που θα στείλω τα καρβέλια στον ξυλόφουρνο, τις παίρνω στο πίσω δωμάτιο και τους λέω παραμύθια για μια μηλιά, που μήλα δεν έκαμε, μα κατάφερνε να χόρτασει την πείνα των ανθρώπων...

My name is Milia and I am going to retire in three years. My children were not interested in learning the craft of making bread and thus my bakery is also a kindergarten for my granddaughters. Every morning, as soon as I put the loaves in the wood oven, I take my granddaughters to the backroom and I tell them stories about an apple tree that never made apples but was always there to satiate people's hunger...

ΓΕΡΜΑ - YERMA

OITYAO - ITILO

XIOYTAPA - HIOUTARA

ΜΕΖΑΠΟΣ - ΜΕΖΑΡΟΣ

Χρόνο στον χρόνο, πέτρα στην πέτρα, φτάσαμε τη ζωή μας μέχρι εδώ. Στο βουνό σκαρφαλώσαμε, που Σαγγιά οι σημερινοί το καλούνε, και σαν σταθήκαμε στις κορυφογραμμής την κόψη, αγναντέψαμε τις θάλασσες της δυτικής Μάνης, απ' το Ταίναρο και την Καραβόπετρα ίσαμε τον Μεσσηνιακό κόλπο. Κάπως έτσι λοιπόν το αποφασίσαμε: εδώ θ' ακολουθούσαμε το βιός μας.

Στα 580μ. υψόμετρο, προφυλαγμένοι καθώς ήμαστε από αγνάντι θαλασσινό, πιάσαμε να χτίζουμε πύργους και ξερολιθιές κι ύστερα να οργώνουμε το χώμα με τα μοναδικά εργαλεία που διαθέταμε: το χέρι

και το πείσμα. Δαμάζοντας τη Φύση γίναμε αδάμαστοι απ' τον άνθρωπο κι αυθόρμητα μας τάξαμε στη φύλαξη του τόπου.

Οι Βάνδαλοι του Γιζέριχου πέρασαν από 'δω (468μ.Χ), μα στα στενά του Διπόρου τους τρέψαμε σε φυγή προτού καλά καλά προλάβουν να ξεστομίσουν το «Θεέ βοήθα!». Έκτοτε και για πάνω από 1.000 χρόνια, δεν κατεβήκαμε απ'τα βουνά. Τι κι αν Άραβες, Αγαρηνοί και Σαρακηνοί όργωναν τις θάλασσες και λεηλατούσαν τα παράλια; Εμείς ρίζαμε την άγκυρα μας πιο ψηλά. Για τούτο και οι Βενετοί μας είπανε Μουντάνους, που στη γλώσσα τους πάει να πει πολεμιστές βουνίσιους.

Walking through the ages, step by step, we managed to arrive here. We climbed the mountain –today called Saggia – and when we stood on the edge of the ridge we scanned the sea of West Mani, from Tenaro and Karavopetra to the Gulf of Messinia. This is how we decided to lead our lives here.

At 580 m., protected, with a high view of the sea, we started building towers and dry stone walls.

Then we started ploughing the earth with the only means we had: our hands and our determination.

Taming nature meant that we were tamed

by no man and thus voluntarily devoted ourselves to guard this land.

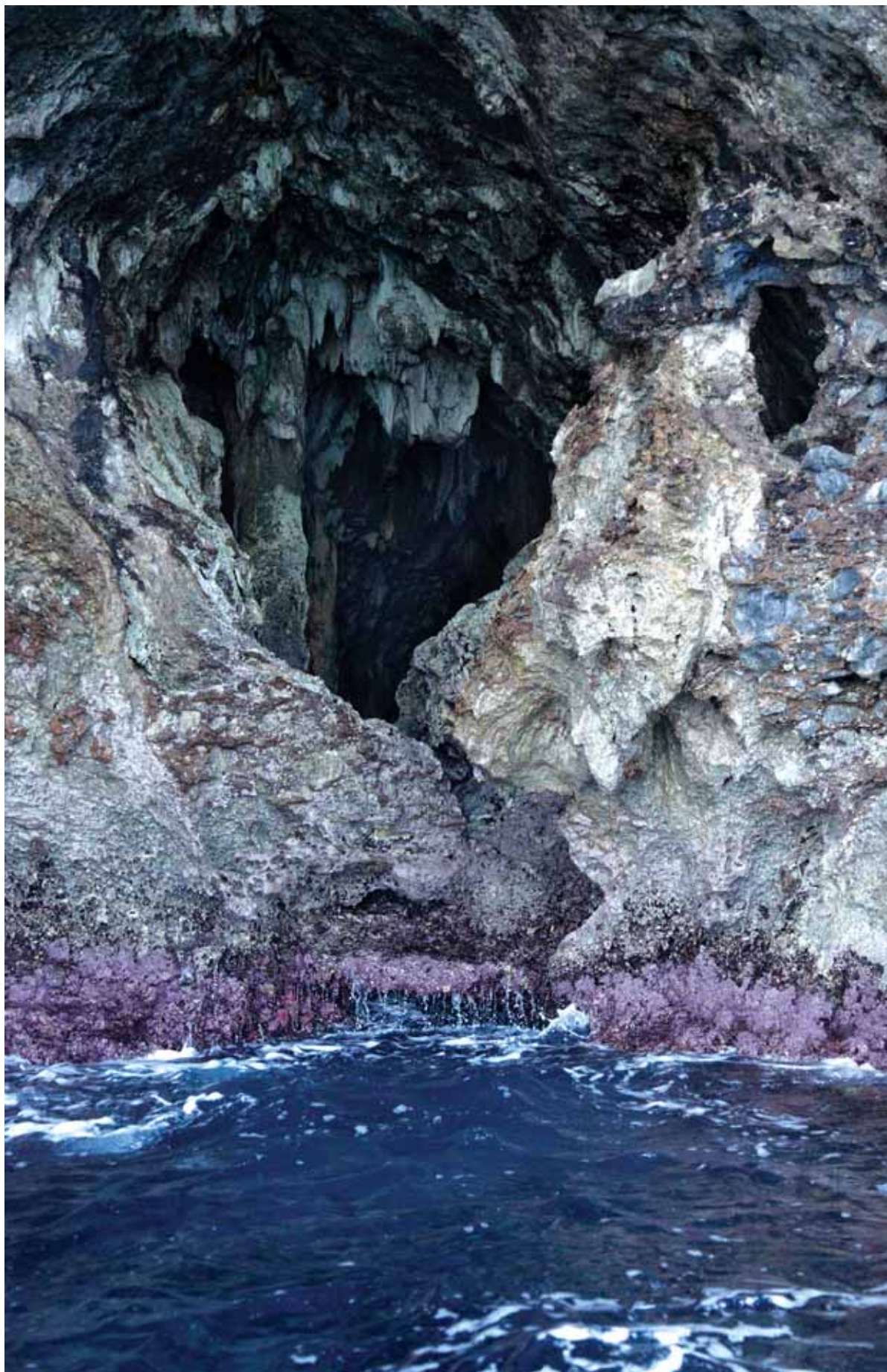
Gizericus' Vandals passed by this land (468 AD), but at the Diporos narrows we quickly set them to flight. Since then and for more than 1.000 years, we haven't come down the mountain. When Arabs, Agarenes and Sarazenes ploughed the seas and looted the shores, we set sail for an even higher land. This is why the Venetians called us Montani, which, in their language, means highlanders.

Κοίτα τους πύργους μας καλά! Πώς στέκουν σαν παρατεταγμένοι στρατιώτες σε γραμμική ανάπτυξη! Κοίτα τους πώς στέκουν φρουροί ακούραστοι, μάρτυρες αδιάψευστοι, σύμβολο της γενιάς μου αιώνιο και της δύναμής της, της ξακουστής, που τραγουδιέται ακόμα: «...τρεις Μουντάνοι, εφτά χωσίες¹⁰...», έλεγε κι η γιαγιά μου.

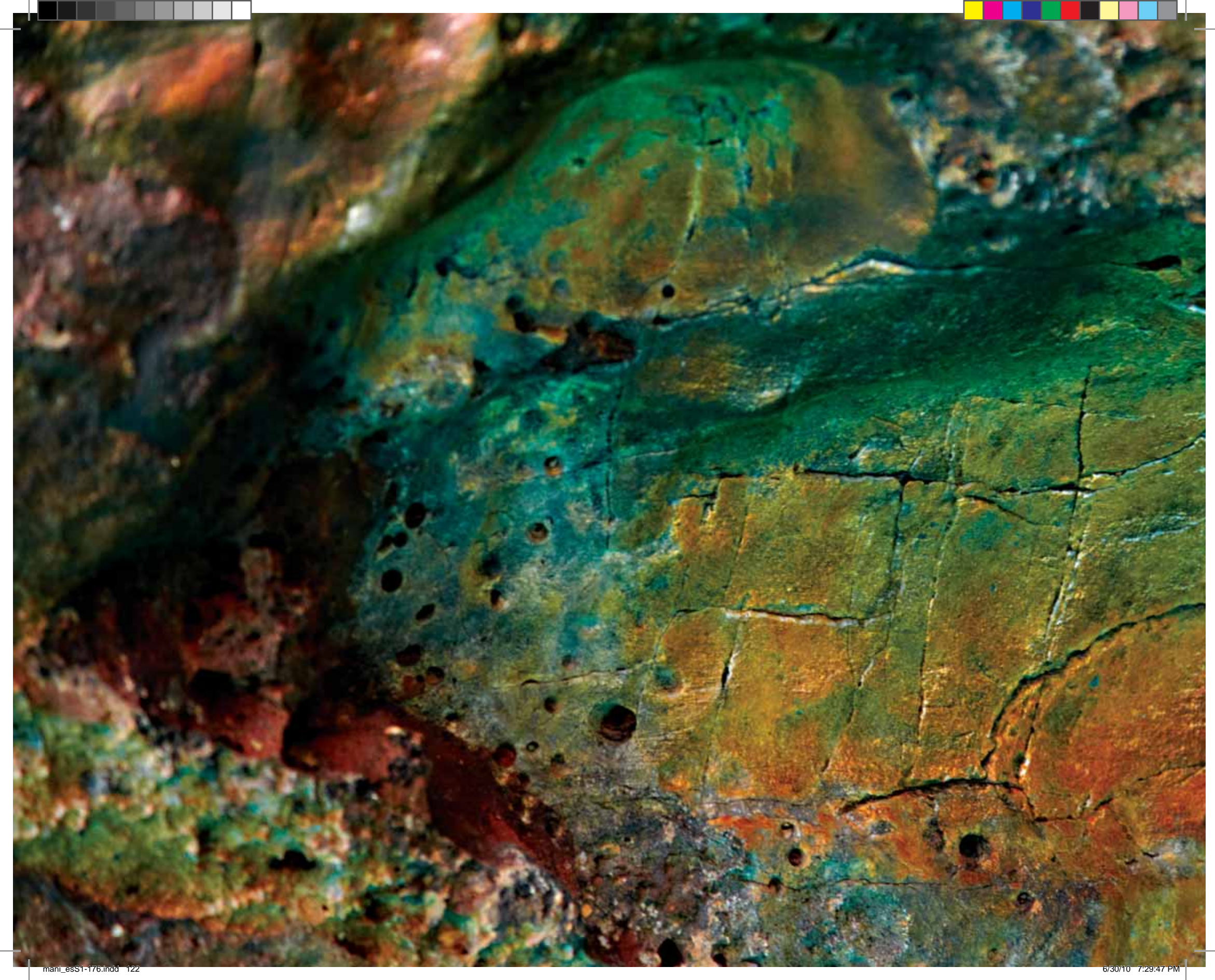
Take a good look of our towers! How they stand like soldiers marshalled in line! Look at those indefatigable guards, those witnesses. Look at this eternal symbol of my generation and its renowned strength; one can still hear the song my grandmother used to sing: "...three Montani, seven ambushes..."

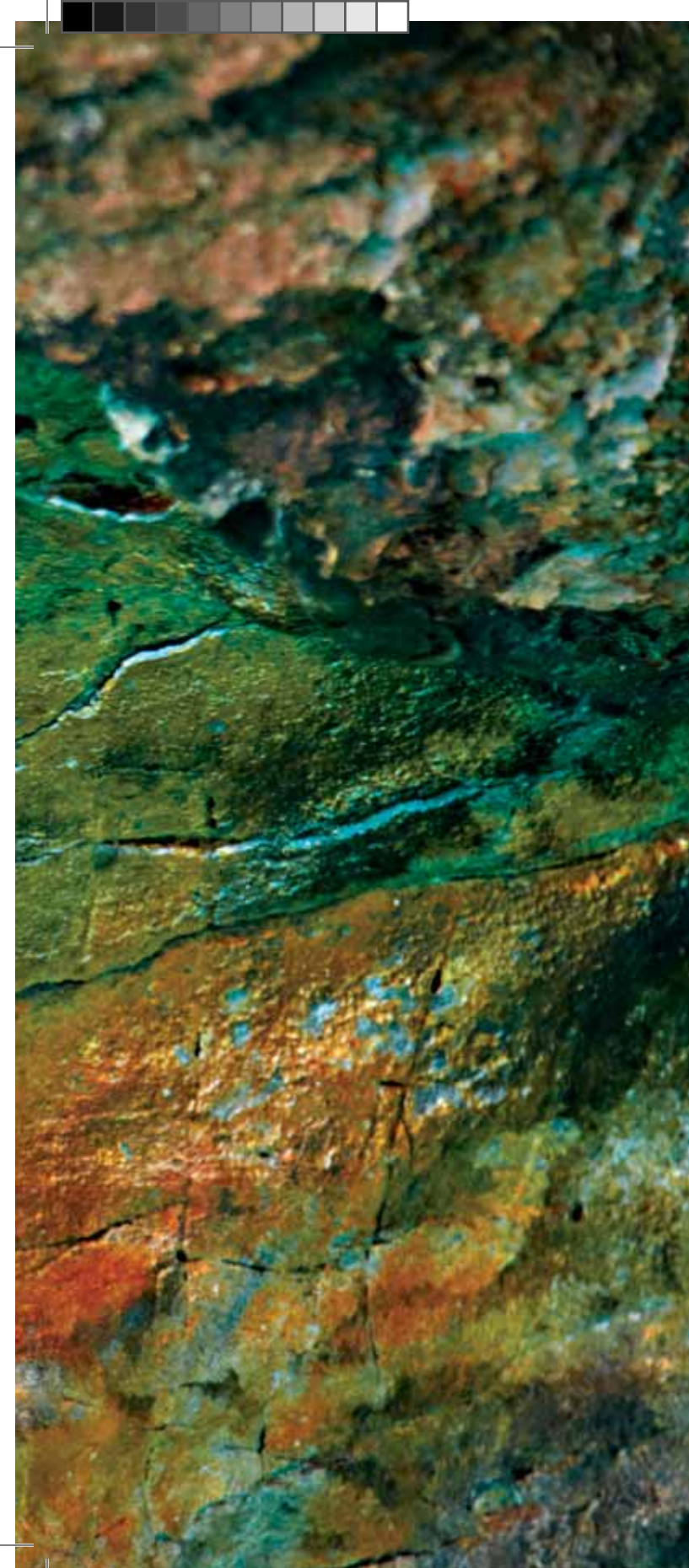

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΨΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΥ - MAVROS CAVE IN SPATHARI

ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΡΑΠΑΚΗ - ARAPAKI CAVE

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΣΠΗΛΑΙΟ ΛΑΓΚΑΔΑΚΙ - LAGADAKI CAVE IN SPATHARI

“Δόνουνε δρόμο στα πανιά κι’ αράζουνε στη Μάνη
Πέρα στην άκρη του γιαλού στή τέλειωσι του κόσμου
οπούναι σπήλαια και γκρεμός κι’ η θάλασσα ναι μαύρη
και κάνουν Σιδερόκαστρο απάνω σε Τηγάνι”.

“Sailing on rough seas they finally moored off Mani
There, at the edge of the shore, at the bottom of the world
There, where the caves and the cliffs are and where the sea is black
And there, on Tigani they decided to build their castle.”

Έτσι πλέκοντας τα λόγια τους διάλεξαν
οι παλιοί τον τόπο τους να υμνήσουν, με
θάλασσα και βράχο στόλισαν την εντύπωση
για να την τραγουδήσουν.
Όποιος αράξει σιωπηλός στις Παναγιές
της Αγήτριας το βράχινο μπαλκόνι κάποιο
δείλι κι αγναντέψει απέναντι, τούτα
θ’ ακούσει κι άλλα τόσα... Πως στο Τηγάνι
πρώτοι οι βυζαντινοί σήσαν προπύργιο
θαλασσίνο, Μαΐνης κάστρο φοβερό, την
περιοχή για να φυλά, που τ’ ονομά της
του χρωστά.

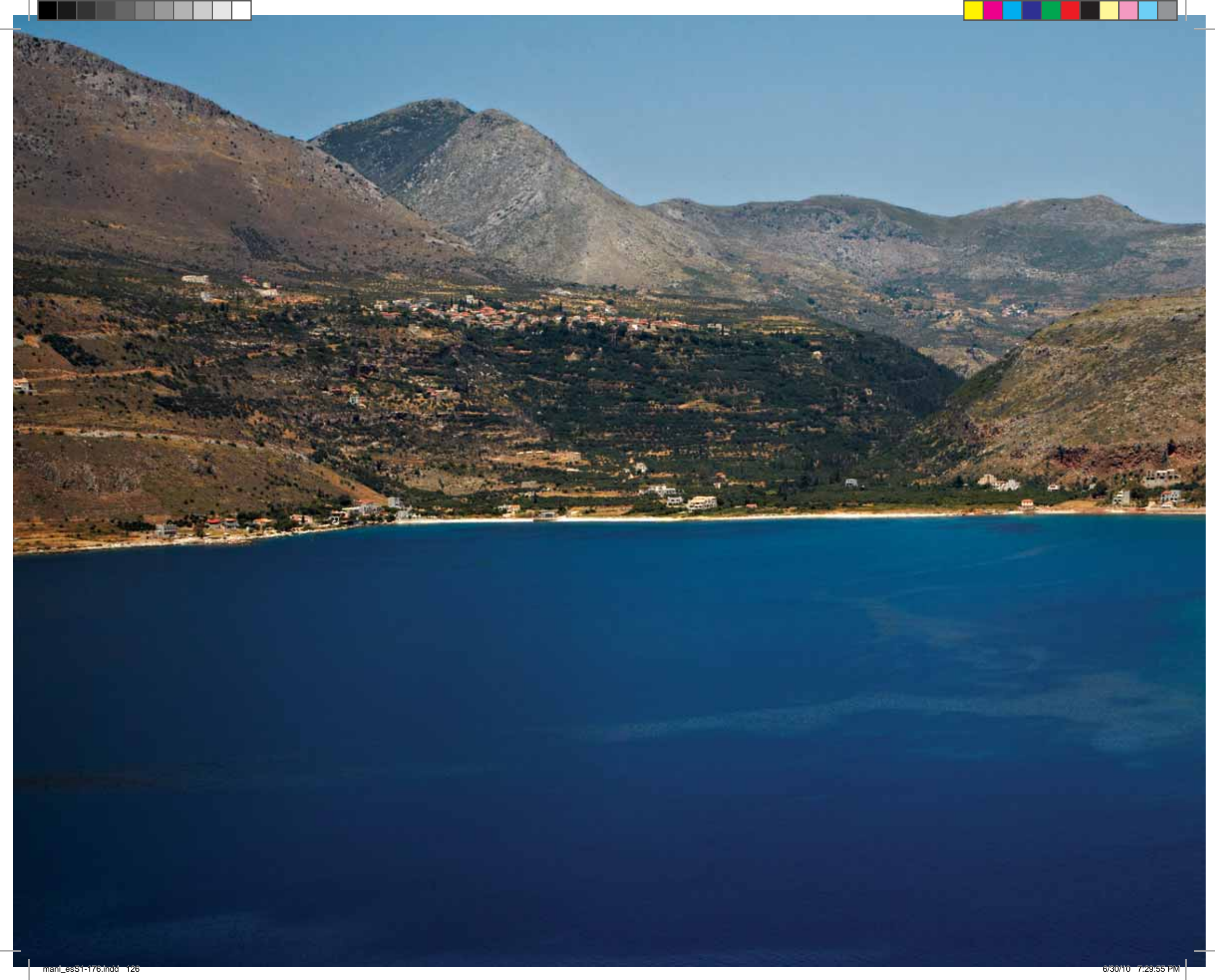
Ετούτα μας τα μαρτυρά η επίσημη Ιστορία,
γιατί ο θρύλος μας μιλά για όμορφη κυρία,
που φυλακίστηκε εκεί από τον άρχοντα
Μαυροειδή παρά τη θελήσή της.
Κλάμα στο κλάμα ήρθε κι ο Χάροντας
τη ν’ια για να συντρέξει και τον αφέντη της
σε ατσαλένιο αλώνι να παλέψει.
Η μάχη άνιση, πικρή, ξεκλήρισε το
παλλικάρι, στου Χάρου το μαύρο άλογο
το ανέβασε κι αντάμα με την κοπελιά,
στου Ταίναρου την έσχατη σπηλιά
αμετάκλητα το ξέβρασε.

These are the words chosen by the
elders to laud their land; they used
the sea and the rocks to adorn their song.
These are the words –along with many
more- that you will listen to if some
evening you sit on Panagia Agitria’s
rocky balcony to scan the view...
You will also learn that it was the
Byzantines who first built a sea
bastion on Tigani, an awesome castle
called Maini, to protect the land
named after it.

But this is just the official version of
the story, because legend has it that
a beautiful lady was imprisoned there
against her will by a lord called Mavroidis.
The angel of death heard the young lady’s
weeping, rushed to help her and fight her
lord on an iron threshing yard. The battle
was unequal, bitter was the outcome,
and fatal for the young man. The angel
of death took him on his horse and along
with his lady he took them to the ultimate
cave of Tainaros for ever.

ΠΑΝΑΓΙΑ ΑΓΗΤΡΙΑ (12ος αι.) ΚΑΙ ΠΙΣΩ ΤΟ ΤΗΓΑΝΙ - PANAGIA AGITRIA (12th century) AND TIGANI IN THE BACKGROUND

ΚΟΛΠΟΣ ΟΙΤΥΛΟΥ - ITILO GULF

ΑΡΕΟΠΟΛΗ / ΚΥΡΑ ΜΑΤΙΝΑ - MATINA IN AREOPOLI

Μες στη σπηλιά του Αλαντίν βουτήξαμε ένα πύρρηνο μεσημέρι καλοκαιριού
όχι τυχαία. Είχαμε περάσει από 'δω πολλές φορές τούτο τον χειμώνα, μα δεν
είχαμε ακόμα αξιωθεί να την προσέξουμε. Τώρα μέσα σε δυο διαδοχικές
ασβεστωμένες κατακόμβες, που κουμπώνουν μεταξύ τους σε τόση δα
καμάρα, τα υπόγεια ρεύματα μας δροσίζουνε τις γάμπες.

On a hot summer day, in the afternoon, we dived into Aladdin's cave, and
it wasn't by chance. We had passed by this place in the winter but weren't
fit to notice her. Now, in these two successive white-washed catacombs
connecting thanks to a tiny room, underground air flows cool our legs.

Η επιγραφή στην είσοδο του καταστήματος
έγραφε «είδη λαϊκής τέχνης το Λυχνάρι»,
αλλά δεν ήταν κάποια μαγική υπόσχεση,
που μας τράβηξε στα ενδότερα. Ένα
χαμόγελο ήταν μόνο, που έβγαине αβίαστο
από τα χείλη και τα μάτια της κυρά Μάτινας.
Κοπελούδα ετών 82, φέρνει βόλτα 52
χρόνια μοναχή, τούτο το αρχαίο μαγαζί που
αριθμεί συνολικά εκατόν είκοσι κεριά.

«Ρούχα, πουλώ κι υφάσματα με το μέτρο,
παλιότερα είδη εμπορίου γενικά, μα τώρα
και παιχνίδια και κάποια ψιλικά, μάρσκες,

βατραχοπέδιλα, είδη θαλασσινά. Για να
τα μεταφέρω έμαθα να οδηγώ, έτσι και
πηγαινοέρχομαι καθημερινά από το σπίτι
μου στον Διρό. Σταθείτε όμως λιγουλάκι να
σας φιλέψω ένα κομμάτι, άρτο πάρτε φάγετε
από την εκκλησία, καφεδάκι να σας ψήσω
ελληνικό για την ευλογία.»

Ποια ευλογία;
«Ευλογία αληθινή τούτη η πανακριβή
στιγμή, που νέους ανθρώπους συναντώ και
έχω να συνεννοηθώ.»

The inscription at the entrance reads "Oil
Lamp: Folk art", but it wasn't a magic
promise that drew us into the store. What
attracted us was a smile, emanating
spontaneously from the lips and the eyes
of Matina; an 82-year old lady, who, for
the past 52 years has been running this
ancient store, that already exists for 120
years, on her own.

"I sell clothes and fabric, old-fashioned
items in general, now I also sell some toys
and narrow goods, goggles, fins and other

beach goods. To carry them I learned how
to drive, and I commute by car every day
from my house in Diros. But stay a little
longer, I will treat you to consecrated bread
from the church and I will make you coffee
to thank you for this blessing."

-Blessing?

"This dear moment is a real blessing
to me, I rarely have the chance to meet
young people and communicate with
them."

ΑΡΕΟΠΟΛΗ / ΚΕΛΑΡΙ - CELLAR IN AREOPOLI

ΑΡΕΟΠΟΛΗ / ΚΑΤΟΙΚΙΑ - RESIDENCE IN AREOPOLI

ΑΝΩ ΜΠΟΥΛΑΡΙΟΙ / ΑΗ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ (αρχές 11ου αι.) - AI STRATIGOS CHURCH (early 11th century) IN ANO BOULARII

Κάθε εκκλησία κι ένας πρόναος, κάθε πρόναος κι ένα οστεοφυλάκιο, όπου τα κόκκαλα των προγόνων καλωσορίζουν τον προσκυνητή, θυμίζοντας του κρίματα παλιά, αλλά και την ανάγκη του μαζί με τους θεούς του τον άνθρωπο πρωτίστως να αγαπά.

In every church there is an antetemple, in every antetemple there is a charnel house where the bones of the ancestors welcome worshipers, reminding them of their old sins and their need to love men along with the gods.

Στο βράχινο στερέωμα της μανιάτικης γης προβάλουν πύργοι κι εκκλησίες. Οι πρώτοι, με τον κάθετο πολεμοχαρή τους άξονα, λες και τρυπάνε τον αέρα, όπως ο πολεμιστής μπηγεί το ξίφος μες στο σώμα. Οι δεύτερες απλώνονται πάνου στην γης το δέρμα, πολυάριθμες μα διακριτικές, σαν να χτίστηκαν για να ξορκίσουν με την αγαποιοτική τους διάσταση, το αίμα των αμέτρητων και άσημων πεσόντων.

Πόσοι και πόσοι δεν περάσαν από 'δω κρατώντας στα χέρια τη φωτιά και το μαχαίρι; Ο Μανιάτης δεν είχε άλλη επιλογή παρά με αίμα ν' απαντήσει κι άλλο αίμα δεν είχε να χύσει, παρά το αίμα το δικό του. Έτσι λοιπόν τούτη η χερσόνησος ανέδειξε γενιές πολεμικές, μα για να τις αναθρέψει

χρειάστηκε κάτι παραπάνω απ' το ψωμί –όταν κι αυτό υπήρχε-. Έναν λόγο χρειάστηκε, που θα συνέδεε ανθρώπους και γεγονότα με μια ουσία στέρεη, λόγο ικανό ν' αποκαλύψει τις μυστικές συνεννοήσεις μεταξύ των πραγμάτων και να οδηγήσει σε ξέφωτα που βασιλεύει μια κάποια ενότητα. Αυτός ο λόγος δεν είναι άλλος από την αγάπη κι αυτή η ουσία η συνδετική δεν είναι άλλη από την πίστη: σ' έναν Ιησού Χριστό, ή στις καρδιές, που όταν δονούνται μαζί, πάλι έναν Χριστό σχηματίζουν.

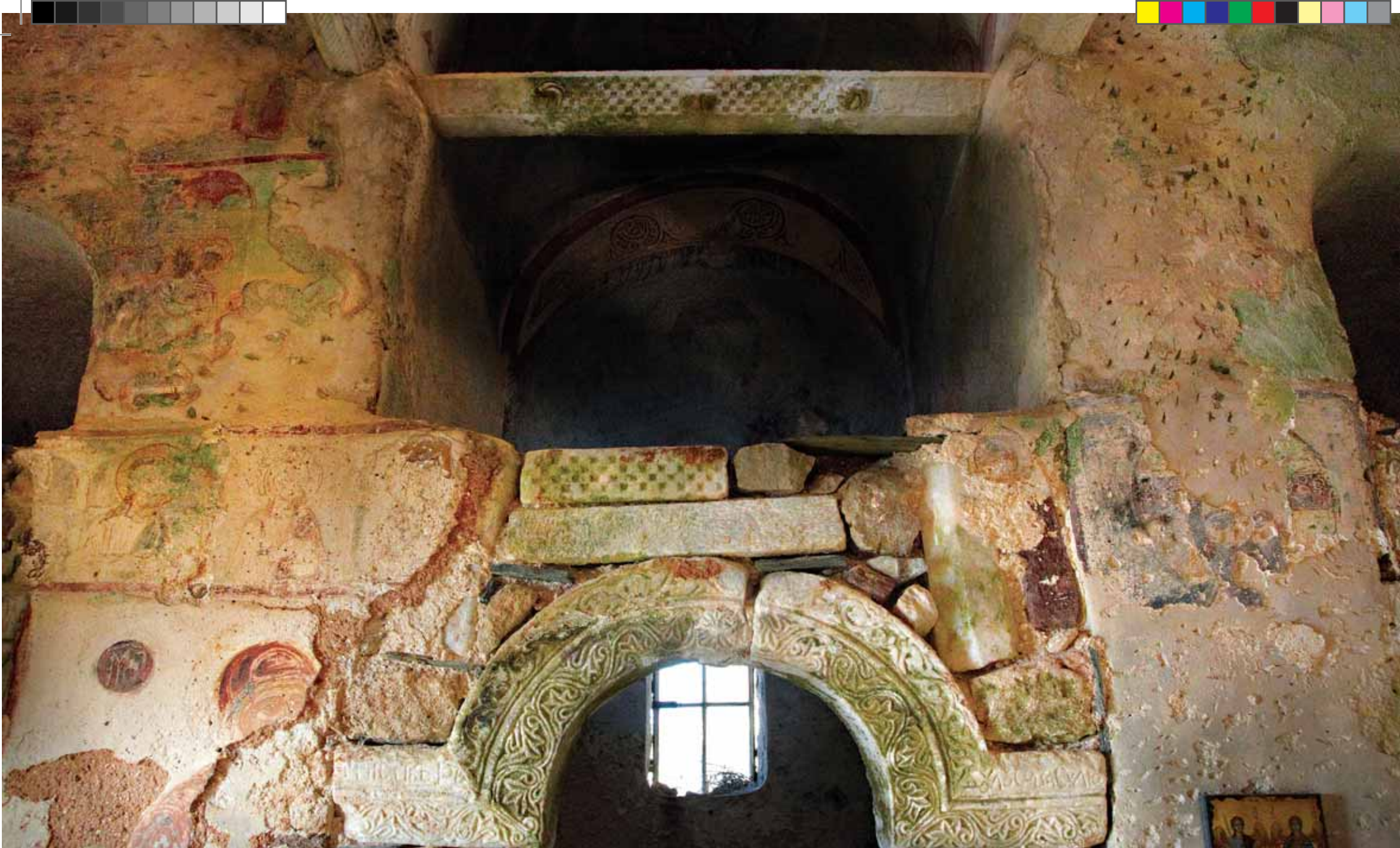
Είτε οι άνθρωποι κατάφεραν στη γη να σμίξουν, είτε πάλι όχι, μια μέρα θα συναντηθούνε τελικά.

Towers and churches emerge from the rocky land of Mani. The towers - vertical bellicose axes - pierce the sky like warriors plunging their swords into enemy bodies. The churches - numerous but discrete - spread on the skin of the earth; one might think that they were built to cast away the blood of the countless, inglorious dead with the love they profess.

Countless men passed by this land, with fire and knives in their hands. The people of Mani had no choice but to fight back, risking their lives. This is how the bellicose clans of Mani were raised on this land, but something more than bread was needed – and even this was scarce

sometimes - for this to be accomplished. What was needed was a reason, to connect people and facts with a solid idea, a reason strong enough to lead to certain unity. And this very reason is love while the uniting factor is faith; faith in Jesus Christ or in the hearts that, when beating together, invent Christ again.

And whether men managed to meet on earth - or not - they will certainly meet again someday.

ΤΗΓΑΝΙ / ΠΑΝΑΓΙΑ ΑΓΗΤΡΙΑ (12ος αι.) - PANAGIA AGITRIA (12th century) IN TIGANI

ΟΙΤΥΛΟ / ΜΟΝΗ ΔΕΚΟΥΛΟΥ (18ος αι.) - DEKOULOU MONASTERY (18th century) IN ITILO

ΚΟΙΤΑ / ΣΕΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΒΑΚΧΟΣ (ΤΟΥΡΛΩΤΗ - 12ος αι.)
SERGIOS AND VACHUS (ROUND - 12th century) IN KITA

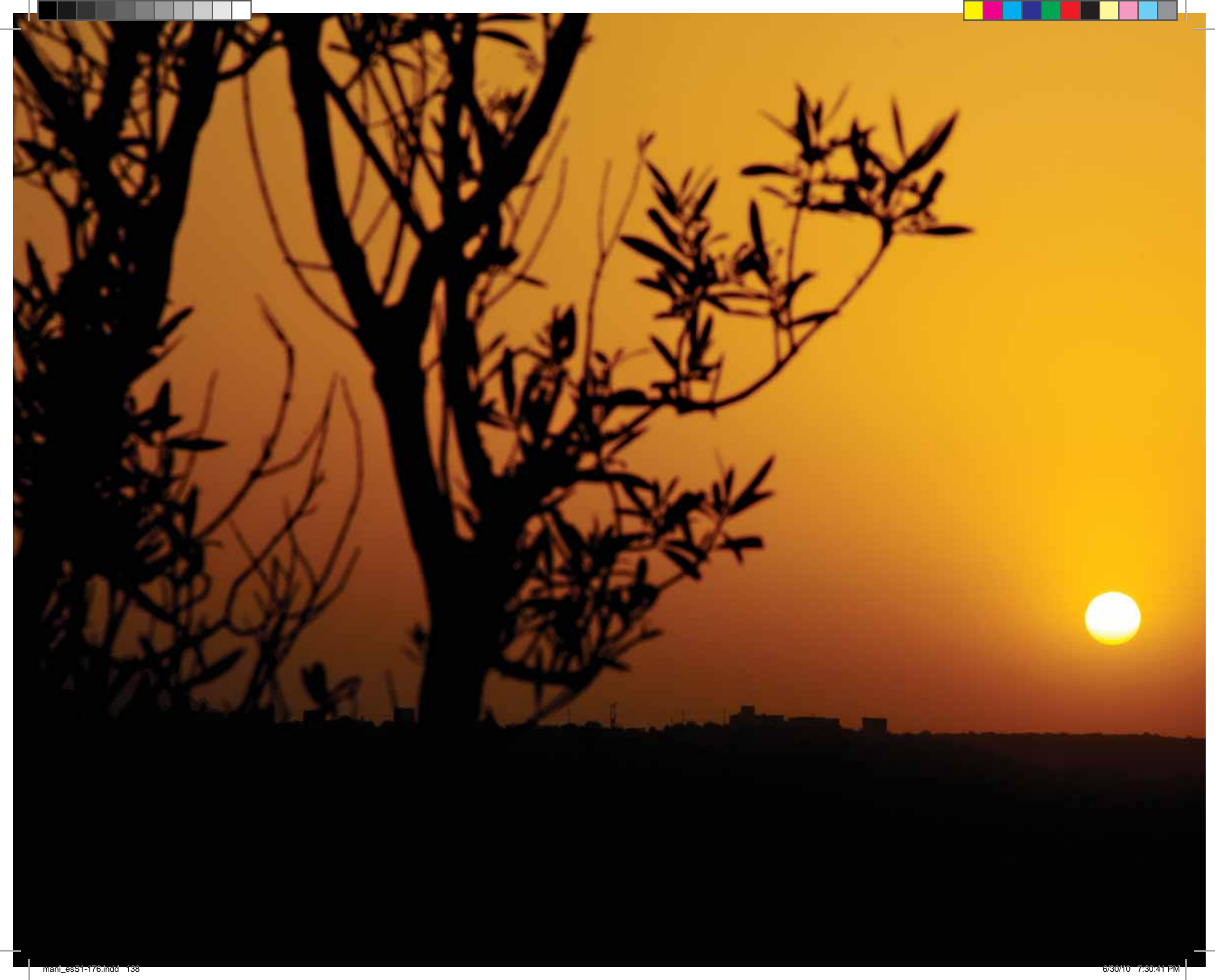
ΣΤΑΥΡΙ / ΕΠΙΣΚΟΠΗ (τέλος 12ου αι.)
ΕΠΙΣΚΟΠΙ (end of the 12th century) IN STAVRI

ΑΝΩ ΜΠΟΥΛΑΡΙΟΙ / ΑΗ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ (αρχές 11ου αι.)
AI STRATIGOS CHURCH (early 11th century) IN ANO BOULARII

ΚΟΥΝΟΣ / ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ - CEMETERY IN KOUNOS

ΚΑΤΩΠΑΓΚΙ - ΚΑΤΟΡΑΓΙ

Στη Βάθεια μας ακούμπησε αναπάντεχα κάποια στροφή του δρόμου ένα μαγιάτικο δειλινό. Ο ήλιος ντυμένος τον μενεξελή χιτώνα του προσέφερε το χωριό στα μάτια, σαν να προφέρει ξόρκι μαγικό. Από μακριά, τα σπίτια έμοιαζαν με βράχινο τσαμπί, που αιωρείται αδιάλειπτα μεταξύ ουρανού και θάλασσας, παραδομένο στις βουλές των ανέμων.

Μονάχα σαν αφήσαμε το βενζινοκίνητο γαϊδούρι μας και προχωρήσαμε πεζή στα ενδότερα του οικισμού διαπιστώσαμε πως πρόκειται για μια αυτόνομη χώρα, που σπκώνει στέρα το βιός του ανθρώπου στο χείλος των αιώνων.
Να 'τες και οι εκκλησιές, να 'ναι τέσσερις, όσες και οι καστρογειτονιές των ντόπιων γενεών: των Μιχαλακιάνων και των

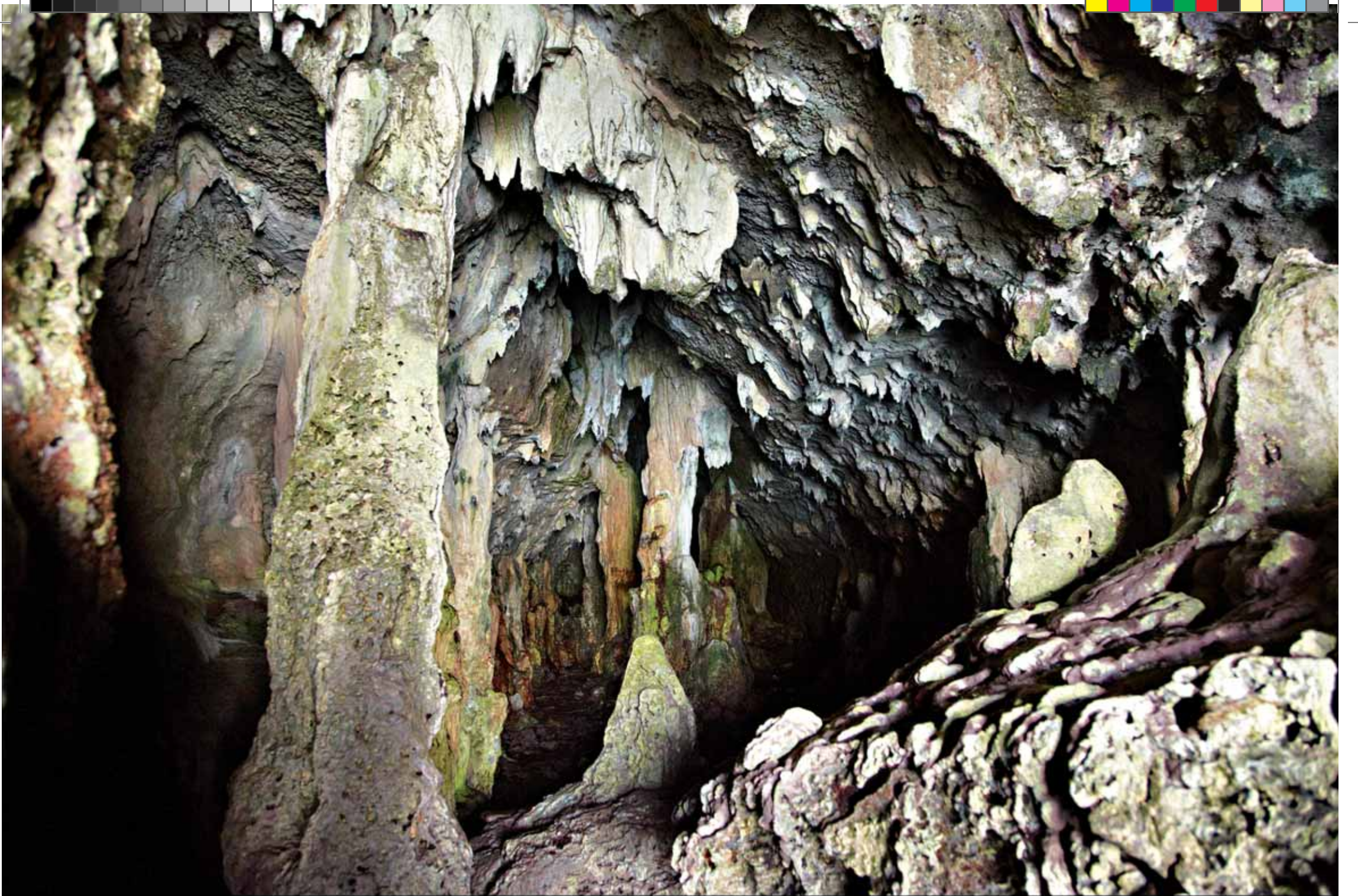
Δρακουλαράκων, των Εξαρχάκων και των Λαγουδιανών. Τέτοιο το πείσμα τους και η προκοπή, που κατάφερε να χωρέσει 70 σπίτια και πυργόσπιτα, αλλά και δύο πολεμόπυργους στο λιλιπούτειο πλάτωμα των 17 στρεμμάτων!

Απόκοσμη αίσθηση, ακριβή, που επιτείνεται από την φυσική απουσία των ανθρώπων σε συνδυασμό με την ανεξίτηλη αρχιτεκτονική τους παρουσία. Τους φαντάζομαι να κουρσεύουν διερχόμενα πλοία, ύστερα να σκαύουν το λιγοστό χώμα με τα χέρια και να δημιουργούν θαυμαστούς βραχόκηπους, τέλος να φεύγουν για μια καλύτερη ζωή, προτού επιστρέψουν για να συστήσουν τον γενέθλιο τόπο τους στα έκθαμβα μάτια των σημερινών επισκεπτών.

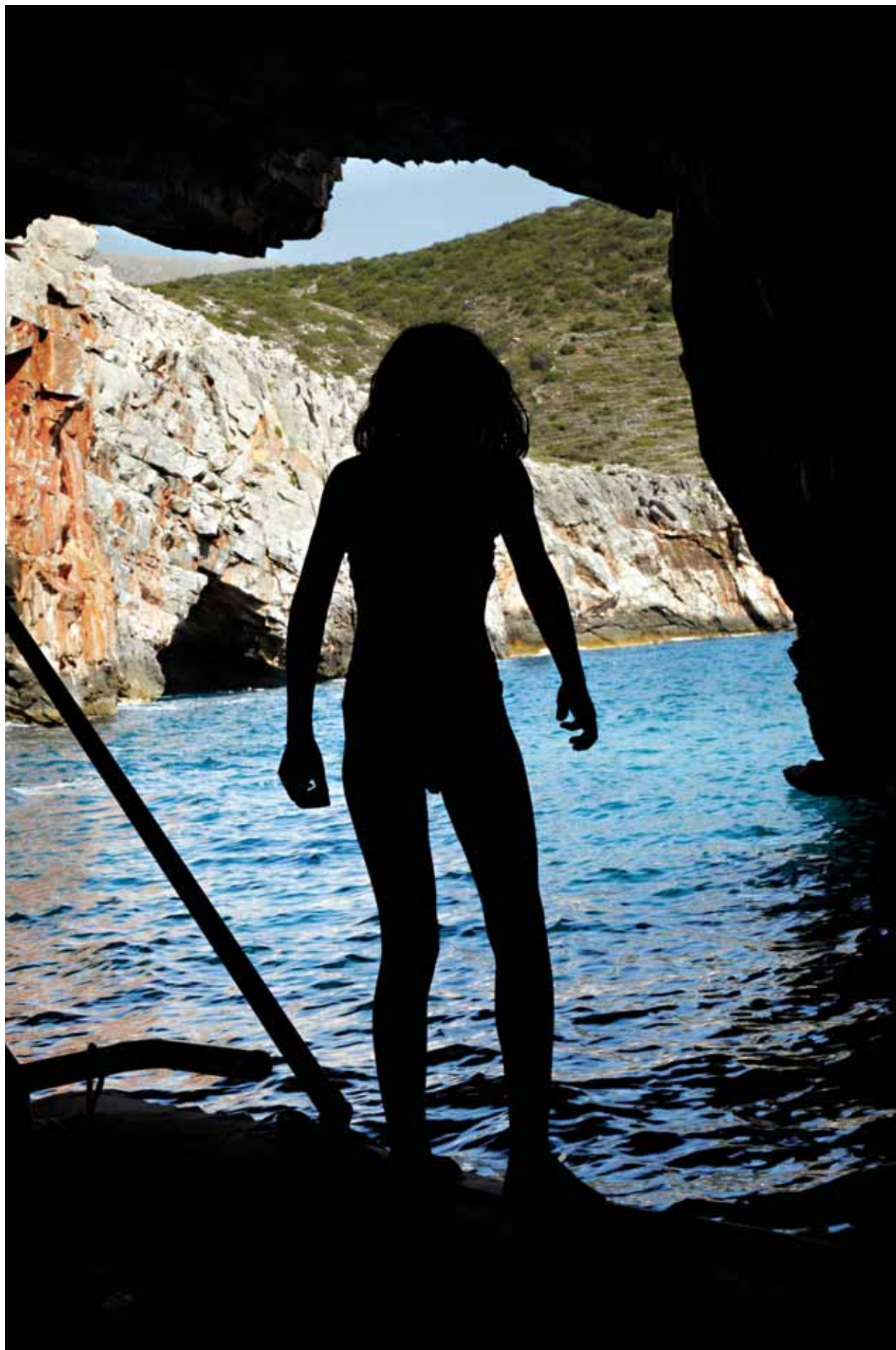
In May, in Vathia, at a road curve, we were unexpectedly touched by the sunset. The sun, dressed in its violet robe, unveiled the village before our eyes as in a magic spell. Seen from a distance, the houses looked like a bunch of rocks, hanging eternally between the sky and the sea, abandoned to the pleasures of the wind.

It was only after when we had left our power-driven donkey and walked further into the village that we realized it was an independent country, nourished by the lives of people thought the ages. Here's the churches, four like the castle-like quarters of the local clans: Mihalakiani, Drakoularaki, Exaraki and Lagoudiani. Locals were so

determined and energetic that they managed to squeeze 70 houses and tower-houses, plus two protective towers in a wee plain of 4.2 acres! A dear, uncanny sensation -intensified by the physical absence of humans in contrast with their architectural presence- in the air. I can imagine the inhabitants looting passing vessels, digging the scarce soil with their own hands and finally leaving their land for a better life, before coming back again to introduce their native land to dazzled visitors.

ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΡΑΡΑΚΗ - ΑΡΑΡΑΚΙ'S CAVE

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΥ
MAVROS'S CAVE IN SPATHARI

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΣΠΗΛΑΙΟ ΛΑΓΚΑΔΑΚΙ - LAGADAKI CAVE IN SPATHARI

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΣΠΗΛΑΙΟ ΛΑΓΚΑΔΑΚΙ - LAGADAKI CAVE IN SPATHARI

ΛΙΜΕΝΙ / ΠΑΛΑΤΙ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ - MAVROMIHALIS PALACE IN LIMENI

Μια φορά κι έναν καιρό προτού καλά-καλά χτιστεί τουτό το παλάτι, που ο Όθωνας δώρισε στους Μαυρομιχαλαίους, για να κερδίσει την εύνοιά τους, εκείνη η γενιά ζούσε λίγο πιο κάτω, σ'ένα καστρόσιπο πάνω στη θάλασσα, που το 'γλυφε γαλαζοπράσινο σαν μπουκαρε το κύμα στο Λιμένι.

Κουμάντο τότες έκαμε ο Γιώργης ο Μαυρομιχάλης, κύρης συνάμα κι ακάματος δουλευτής, που της βοσκής τον δρόμο έπαιρνε ολημερίς. Ένα βράδυ σαν επέστρεψε απ'τις κορφές, μπαίνει στο τυροκομείο του ν'αποθέσει τις τσαντίλες με το τυρί και βρίσκει ένα ράφι αδειανό. Στη μάνα του τραβά για το «φονικό» να τη ρωτήσει, μα η γριά δεν ήξερε πράμα.

Τον Γιώργη δεν τον πείραζε τυρί να μην του λείψει, την προσβολή όμως δεν την εσήκωνε ξένο χέρι να κλέβει τ' αμπάρι το δικό του. Έτσι, αποφάσισε να μην πάει στο βουνό την άλλη μέρα και να μείνει να παραφυλάξει. Ήταν καλοκαίρι, ο τόπος έβραζε κι εκείνος πήγε ξάπλωσε στο λιακό¹¹ να δροσιστεί μια στάλα. Ξάφνου ακούει πατημασιές ανάμεσα στα βράχια, πετιέται ολόρθος και σφίγγει την πιστόλα του έτοιμος για χωσιά¹⁰. Όμως σε λίγο προβάλλει ομπρός του νεράιδα κι όχι άνθρωπος.

Ο Γιώργης τότε κοκκαλώνει και στέκεται κρυμμένος να την ιδεί καλύτερα. Εκείνη περνά από μπροστά του χαμογελώντας μ'όλη την γλύκα των ματιών της. Αυτά τα μάτια, αυτό το χαμόγελο ήταν γυναίκας κάμωμα, μιας γυναίκας, που κίνησε τα σωθικά του Γιώργη και γύρισε τον φόβο και τον θυμό σε αγάπη και στοργή προς το πρόσωπό της. Την πήρε και την έκαμε γυναίκα του, παρόλο που δεν αντάλλαξαν μια λέξη-το χαμόγελό της τού ήταν αρκετό.

Ύστερα είπαν πως ήταν πριγκίπισσα από τη Φραγκιά· για τούτο δεν μιλούσε τα ελληνικά. Ο πατέρας της είχε διατάξει να τη σκοτώσουνε, γιατί τον στεναχώρησε πολύ, μα η μάνα της τη λυπήθηκε, σε πλοίο την έβαλε και ζήτησε να την αφήσουνε στο πιο ξερό μέρος της Μεσογείου...κι ο καπετάνιος την άφησε στη Μάνη.

Σαν πέρασαν τα χρόνια, ο πατέρας της -στο νεκροκρέβατο πια- μετάνιωσε για το φέρεμά του κι έστειλε νέο καράβι να τη γυρέψει. Μα η πριγκίπισσα, Μαυρομιχάλαινα πλέον, δεν έλεγε ν'αφήσει τον τόπο της. Συγχώρεσε τον πατέρα της κι έμεινε εδώ να μεγαλώνει λεβέντες, που νεραϊδογέννητους τους είπανε χάρη στην ομορφιά της.

Once upon a time, long before this palace -given to the clan of Mavromihalei by king Otto to gain their support- was built, this clan used to live in a castle house by the sea, awash by the blue-green waves coming into the port of Limeni.

Back then, Giorgis Mavromihalis was the head of the family; he was a lord and a restless worker, who would take the road to the grasslands every day. One day, when he came back from the mountain and got into the cheese dairy to leave his cheese bags he realized that one of the shelves was empty. He rushed to ask his mother about this but the old woman didn't know anything.

Giorgis wasn't worried about doing without cheese, but he wouldn't put up with being offended by a thief breaking into his cellar. So, the following day, he decided not to go to the mountain and to stay at home to lay in wait for the thief. It was a very hot summer, so, he went to the balcony to get a breath of fresh air. Suddenly, he heard somebody walking through the rocks; he leaped to his feet and grasped his pistol ready to shoot. But it was a fairy and not a man that appeared before his eyes. Giorgis was rooted to the

spot and hid to have a better look of her. She passed by him and smiled. Her eyes were so sweet... Her eyes, her smile were those of a woman, a woman that moved Giorgis's soul and turned his anger and fear into love and tenderness. He got married to her even if they hadn't said a word; her smile was enough to him.

Later it was said that she was a princess from France; this is why she didn't speak Greek. Her father had ordered his acolytes to kill her, because she had given him a great grief, but her mother felt sorry for her and asked the king's men to leave her at the driest land of the Mediterranean; thus, the captain left her in Mani.

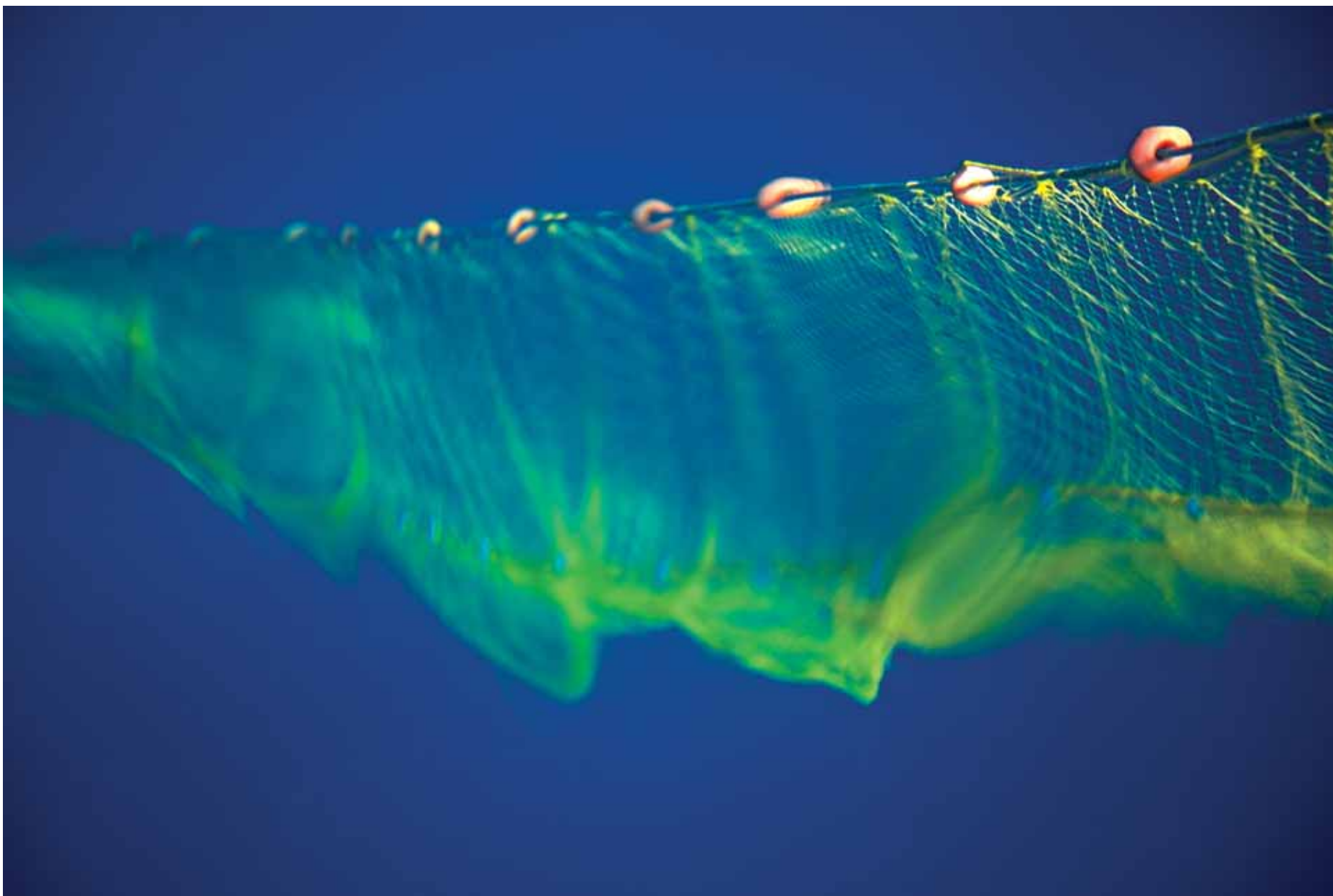
Many years later, her father -shortly before his death- regretted his cruelty and sent a new ship to bring her back. But the princess was now one of the Mavromihalaii clan and wouldn't leave her land. She forgave her father and stayed there to raise her brave children, who were called fairy children because of her beauty.

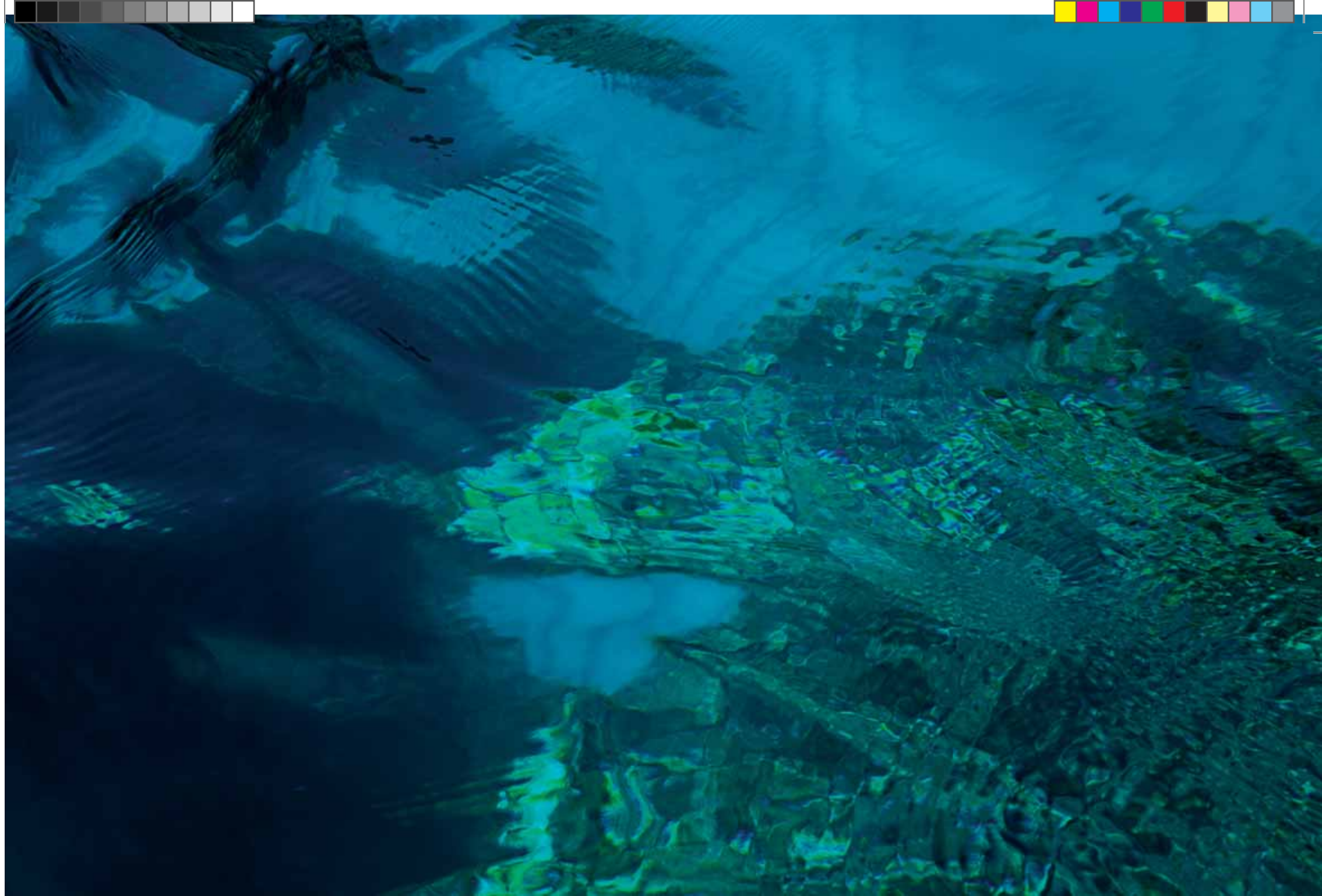
ΓΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ - YEROLIMENAS

AIMENI - LIMENI

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΣΗΚΩΜΑ ΔΙΧΤΥΩΝ - SPATHARI / FISHNET PICKING

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΣΠΗΛΑΙΟ ΛΑΓΚΑΔΑΚΙ - LAGADAKI CAVE IN SPATHARI

Στους πρόποδες του Ταΰγετου, απλώνεται μια γη θανάσιμη, που το κατέχει από παλιά ανάθεμα να
ρίχνει σ' όσους έκαμανε της «ντου!». Αυτά ίσως να τα γνωρίζετε από την Ιστορία, αφήστε όμως κι εμέ
να τα ιστορηθώ, που τα πλήρωσα με το ίδιο μου το αίμα.

At the foot of Taigetos, a lethal land extends that has always cursed whoever attacked it. Maybe you
already know that thanks to the history textbooks, but let me tell the story I paid in my own blood.

Με λένε Λιμπεράκη Γερακάρη και κρατώ
από τη χώρα των Δράκων, τη Βάθεια.
Γεννήθηκα μεταξύ γκρεμού και πελάγους
κι ατσαλώθηκα από μικρός, ώσπου μέγας
αρχιπειρατής κατάφερα να γίνω, σκληρός
σαν τον τόπο μου, γενναίος όσο του πρέπει.
Κούρσευα και καμάρωνα θησαυρούς
από ξένα καράβια ν'αρπάζω και στον λαό
μου πίσω να τους γυρνάω.

Αγαπώ τους Μανιάτες και τη Μάνη μα
πιότερο την αγαπητική μου αγαπώ. Η
ομορφιά της ξακουστή, που με ζηλεύαν όλοι,
μα πιο πολύ με ζήλεψε αντίπαλης γενιάς
το παλλικάρι: στεφανοπουλαίικη η σκούφια
του, Μιχάλης Λεμιθάκης τ'όνομά του.

Τότες το μίσος για τον άντρα, που μ'ατίμωσε
φούντωσε μέσα μου κι έσβησε κάθε
στάλα αγάπης για τον λαό μου. Έκαμα
κόμμα με τους εχθρούς, που τότε τους
λέγαμε Τούρκους και τους έπεισα να μου
χτίσουν κάστρο απόρθητο, τους Μανιάτες
να χωρίσω στα δυο, να εκδικηθώ εγώ τον
Μιχαλιώ και να βασιλέψουν εκείνοι.

Έτσι κι έγινε: το κάστρο χτίστηκε στην
Κελεφά, ξανακέρδισα κι εγώ την κοπελιά.

Του καιρού όμως τα γυρίσματα είχανε
άλλη γνώμη και φέραν ράτσα φράγκικη για
να μας κυβερνήσει.
Μαζί τους πήγαν οι Μανιάτες, ενάντια
στον τουρκικό ζυγό, μαζί τους –μόνος
να 'μενα;- επήγα και εγώ. Οι Βενετοί
μ'ετίμησαν, μ'έκαμανε ιππότη, μα κάποια
χρόνια αργότερα με βγάλανε προδότη. Μια
με τους Τούρκους, μια μ'αυτούς, δεν έκαμα
–λένε- θυσία, έτσι που την απώλεσα κάθε
αξιοπιστία. Απόθανα στη φυλακή σαν τον
κακό τον σκύλο...

Έτσι εκάθην κι έφυγα, μα έμεινε το κάστρο
για να κοσμεί την περιοχή, το αλλοτινό μου
άστρο. Το επισκέπτομαι κι εγώ τις νύχτες
με φεγγάρι, έτσι που να με λεν στοιχειό
κι ας είμαι παλλικάρι.
Φοβούνται εμέ μα θέλουνε τον θησαυρό
μου να βρουν και ψάχνουν ξένοι, χωρικοί
μα τίποτα δεν θα βρουν.

My name is Liberakis Gerakaris and I
come from the land of Dragons, Vathia.
I was born between the cliff and the sea
and I was steeled since I was a child;
I became a ruthless pirate, rough like
my land, brave as fitting. I would pray
upon foreign ships and I would boast of
snatching treasures and taking them
back to my people.

I love the people and land of Mani, but
most of all I love my inamorata. Her
beauty is well known, and I was envied
by many, but a lad from a rival clan
envied me the most. He came from the
Stefanopouleoi clan and his name was
Mihalis Lemithakis.

My hatred for the man who disgraced me
flared up inside me and abolished every
trace of love for my people. I lined up with
our enemies, the Turks, and convinced
them to build me an impregnable castle;
in return I would divide the people of
Mani, and thus I would take vengeance of

Mihalis and they would reign. This is
how my castle in Kelefa was built and
how I got my girl back.

But fate had other plans, and Franks
came to rule us. The people of Mani
marshalled with them against the Turks,
I followed them because I couldn't stay
on my own. The Venetians honoured
me, I was made a knight, but some
years later they accused me of treason.
I lost my trustworthiness because I had
collaborated with the Turks and with
them. I died in prison like a dog...

That was my end, but my castle is intact,
the pride of that land, my long lost
star. Sometimes I visit it, at night in the
moonlight; this is why people call me a
ghost even though I am a brave man.
They are scared of me but still they want
to find my treasure; foreigners, villagers,
they are all looking for it, but, truth is,
they will never find it.

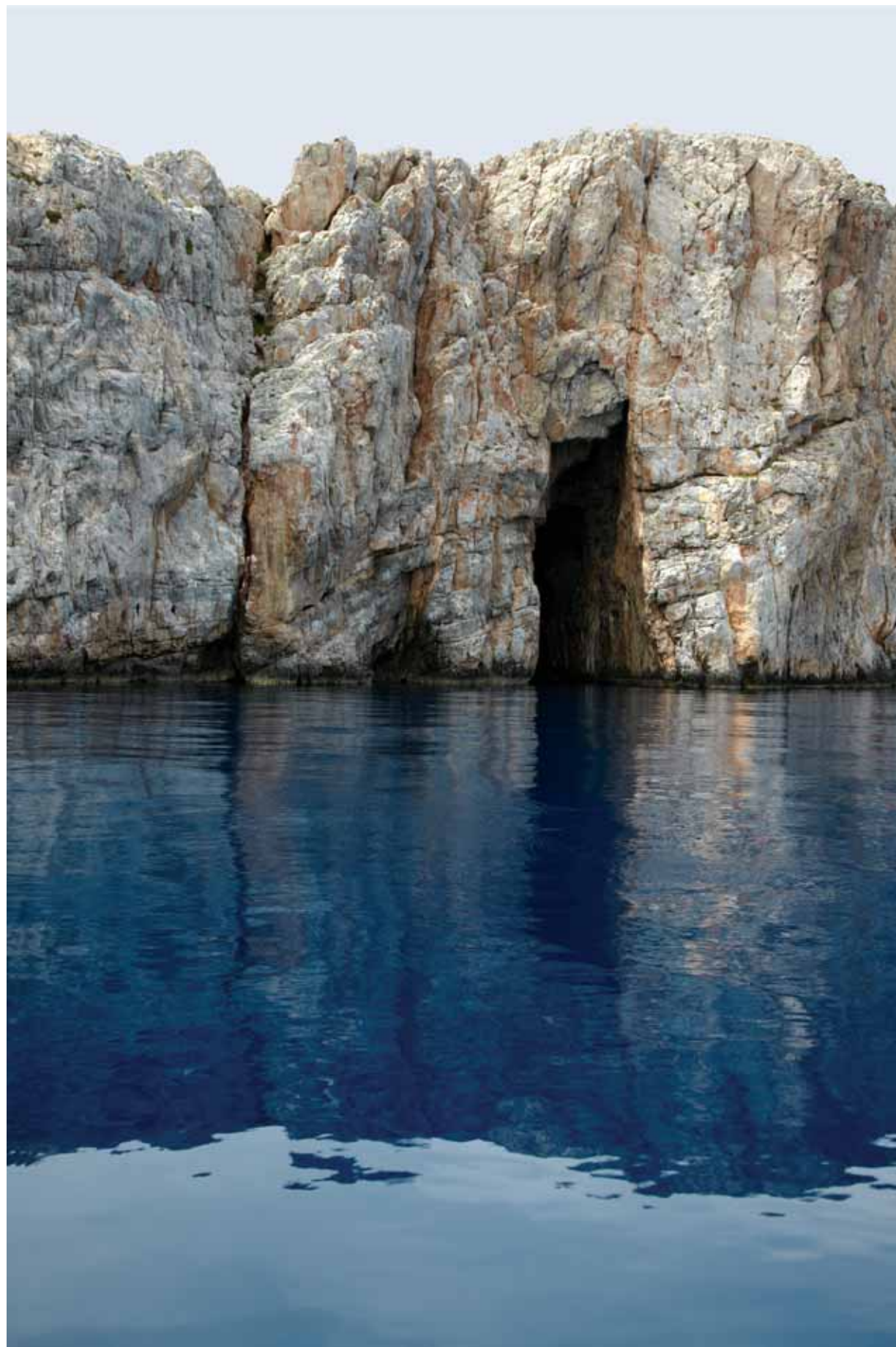

ΚΑΣΤΡΟ ΚΕΛΕΦΑΣ - KELEFAS CASTLE

ΛΙΜΕΝΙ / ΑΓΙΟΣ ΣΩΣΤΗΣ (18ος αι.) - AGIOS SOSTIS (18th century) IN LIMENI

ΓΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ - YEROLIMENAS

Στις εσχατιές της γης ή του πελάγους ξετυλίγεται ένα αέναο
ερωτικό παραλήρημα, όπου η μία δέχεται και το άλλο προτείνει.

At the edge of the world, where land and sea meet, a ceaseless
erotic delirium takes place, as the land welcomes
the proposals of the sea.

Ερωταπαντήσεις εν λευκώ, καθώς ο
βράχος σκιάζει τον πυθμένα δεσποτικός
για να του καθρεφτιστεί πίσω το πανάρχαιο
σώμα του. Νερό από τα βουνά σμίγει
με το θαλασσινό ξαδέρφι του κ' αντάμα
επιστρέφουν εις τα εξόν συνετέθησαν.
Ξέφτια στεριανά φιλιούνται με τα κύματα
προδιαγράφοντας τον νωχελικό χαμό τους.
Όλα ή τίποτα. Μα σ' αυτόν τον τόπο, που
αρχινάς από το τίποτα κι αν
το αφουγκραστείς με αγάπη σου αποδίδεται
το πάντα, οι θαλασσινές σπηλιές
μοιάζουν μ' αληθινά παλάτια.

Ο Ταινάριος άνθρωπος το 'ξερε: δεν
κατοίκησε τυχαία το σπήλαιο της Βλυχάδας
με το γλυκό νερό, που το 'πινε απευθείας
απ' τον βράχο. Στο Καλαμάκι και στ' Απίδημα
δε βρέθηκαν τυχαία ίχνη ανθρώπινης
εγκατάστασης στις σπηλιές, που σαν τις
θωρήσεις από τη θάλασσα φαντάζουν
απλές σχισμές, αν όμως τις προσεγγίσεις,
ανοίγονται ομπρός σου εκστατικές.

Στη Χιουτάρα κι άλλες θέσεις, το
εξασηκνένο μάτι διακρίνει μπούκες

σπηλαίων χτισμένες ολόγυρα από τους
πειρατές, κρυσφύγετα ιδανικά για λάφυρα
κι ό,τι άλλο προέκυπτε απ' τις επιδρομές.
Λίγο νοτιότερα, κάπου στον Μεζαλίμονα,
δυσόκατοι βράχοι κρύβουν στην τρομερή
σχισμή τους βίντσια που σήκωναν τα
κουρσάρικα ψηλά, να τ' αφανίσουν από
αγνάντια, θαλασσινά και στεριανά.

Τούτα τα νερά της Μάνης δεν φύλαξαν
μόνο τους πλεόντες περαστικούς, αλλά
έθρεψαν και τους αυτόχθονες στεριανούς.
Πόσες γυναίκες φορτώθηκαν στην πλάτη
το αλάτι να το μεταφέρουν από τ' Αρφίγγια
στην Αρεόπολη, ή πόσες ηλιοκάηκαν
στον Τηγανιού τις αλυκές; Και όλα αυτά
συνέβαιναν περίπου μέχρι χτες.
Αν η πείνα έπαψε τις σημερινές εποχές,
κάποιοι ακόμα προσεγγίζουν τις
θαλασσινές σπηλιές: ψαράδες με καλάμια
από την Αρεόπολη, ερωτευμένοι και
μαθητές, που σαν κάνουν κοπάνα, τραβούν
κάτω απ' τους Σπήλιους για βουτιές.

Ο παράδεισος είναι δικαίωμα· όχι
ανταμοιβή, όπως μας θύμιζε ο Ελύτης.

They are engaged in eternal dialog,
while the rock above despotically sheds
shade on the seabed to mirror itself on
the ancient body of water. Water coming
from the mountain meets its briny cousin
and together they return to their sources.
Frayed ends of land kiss the waves and
thus map out their languid perdition.
Nothing or everything? Here, if you try
to listen to nothing with love you will be
rewarded with everything; sea caves can
be real palaces, you know...

People from Tainaros already knew this;
it wasn't by chance that they lived in
the cave of Vlyhada, where they would
drink water springing from the rocks. It
wasn't by chance that traces of human
settlements were found in the caves of
Kalamaki and Apidima; coming from
the sea you might think they are mere
fissures but, drawing closer, their full
magnificence unfolds before your eyes.

In Hioutara and other places, the trained
eye can see pirate dens built around the

entrances of the caves, ideal for hiding
the loots from raids. In the South, in
Mezalimonas, in the fissure between two
vertical rocks one can see winches used
to lift and hide pirate ships.

The sea of Mani did not only give shelter
to sailors but also fed the indigenous
inhabitants of the land. Countless women
carried salt on their back from Arfigia to
Areopolis; and countless were sunburnt
at the salterns of Tigani; and those times
were not very long ago. Goods are not
scarce any more but there are still some
who visit the sea caves: fishermen from
Areopolis with their fishing rods, lovers
and pupils that when they play truant they
go to Spiliou for a swim.

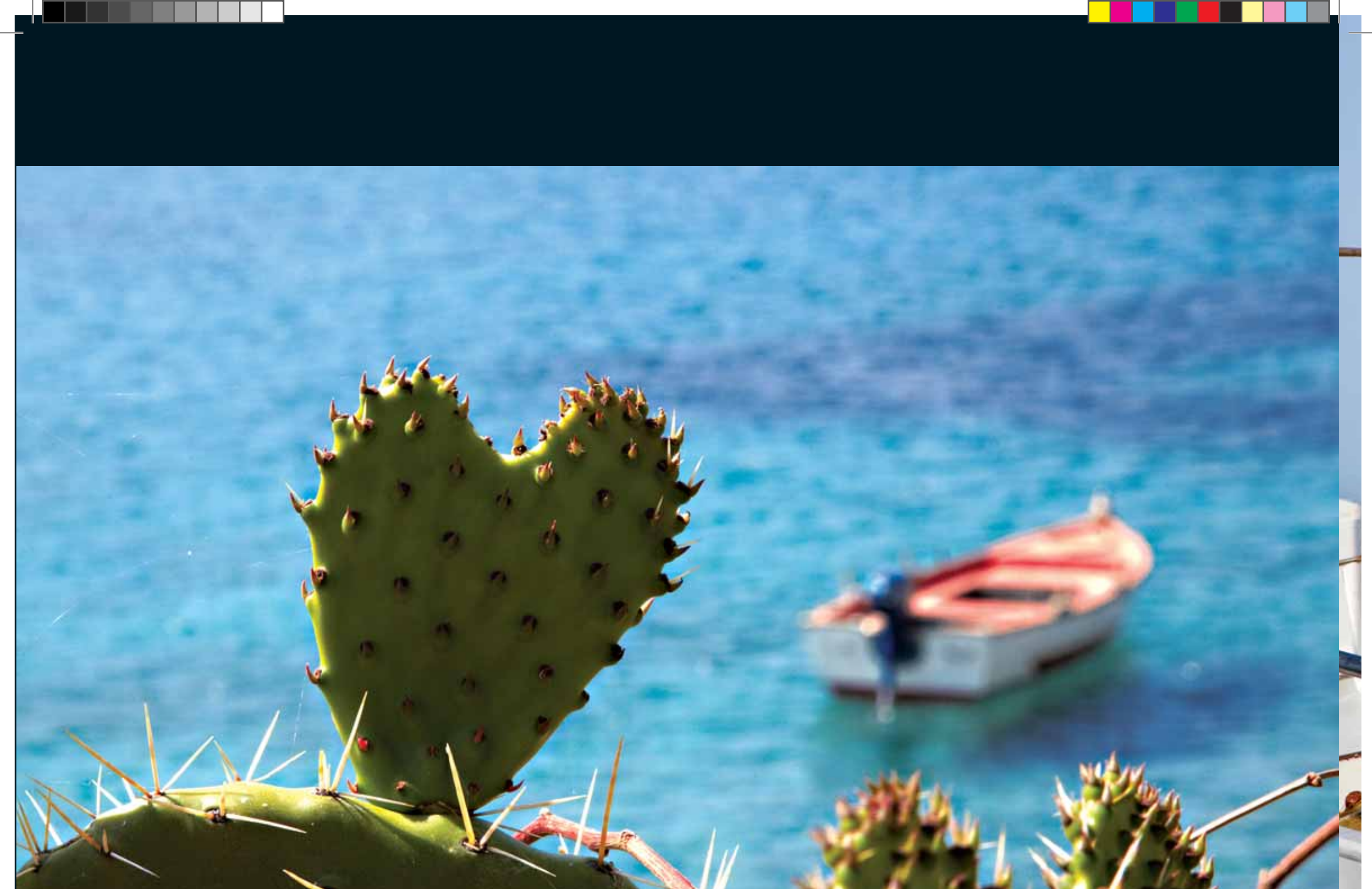
Heaven is everybody's right and not
a reward, according to Odiseas Elitis of
course.

ΜΕΖΑΠΟΣ - ΜΕΖΑΡΟΣ

AIMENI - LIMENI

ΚΑΡΑΒΟΣΤΑΣΙ - ΚΑΡΑΒΟΣΤΑΣΙ

ΣΠΑΘΑΡΙ / ΝΙΚΟΛΑΣ - NIKOLAS IN SPATHARI

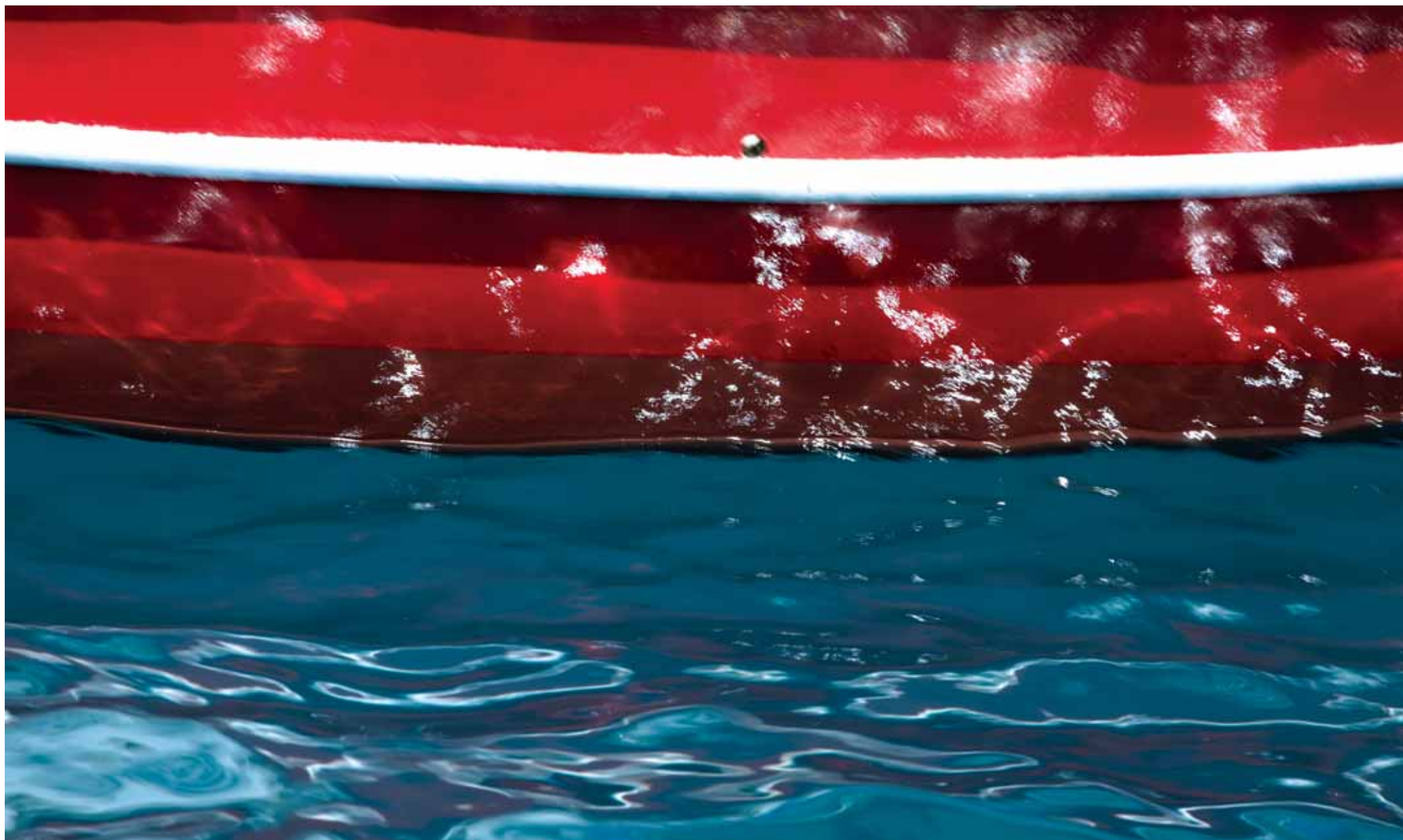
ΛΙΜΕΝΙ - LIMENI

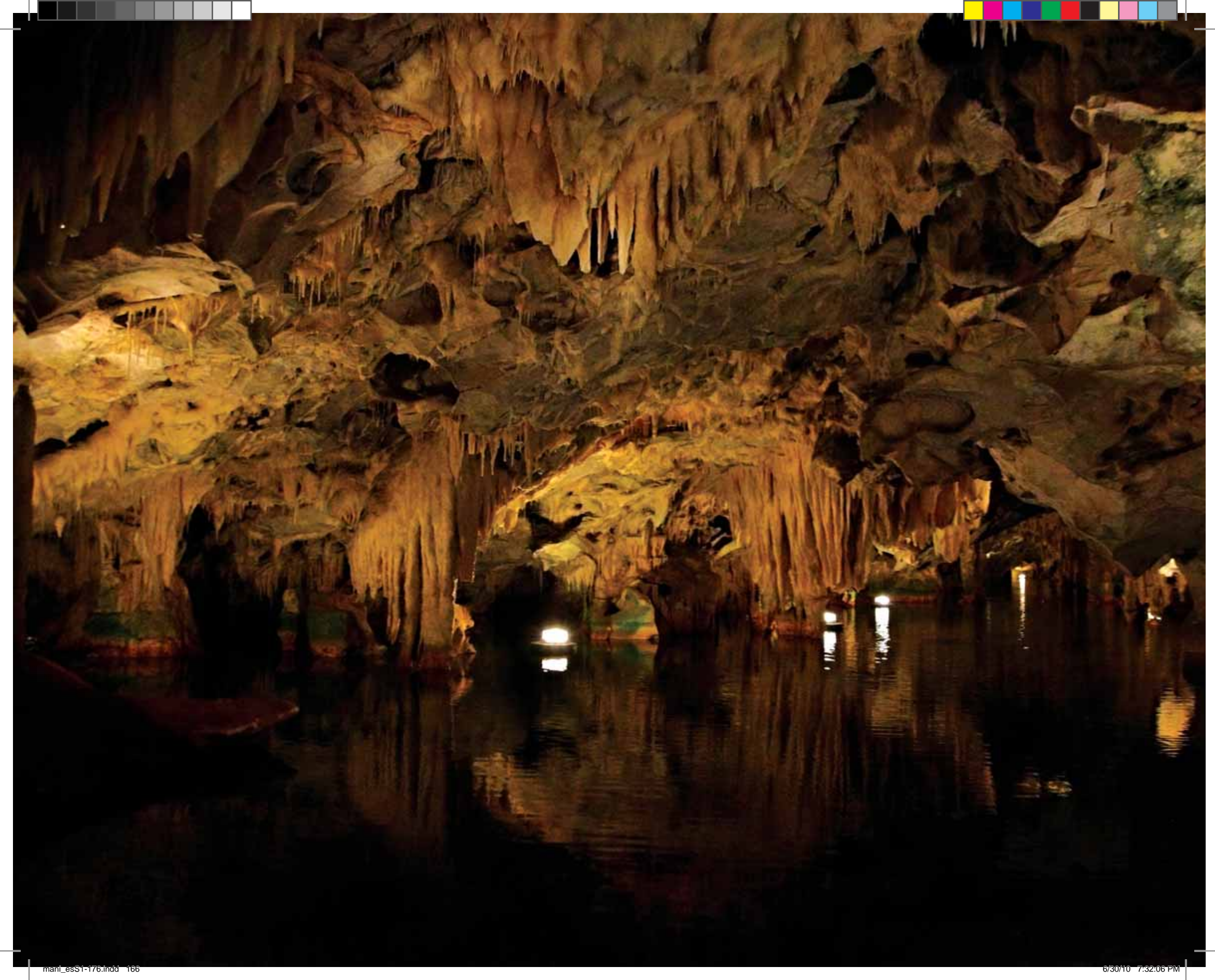
MEZALIMONAS - MEZALIMONAS

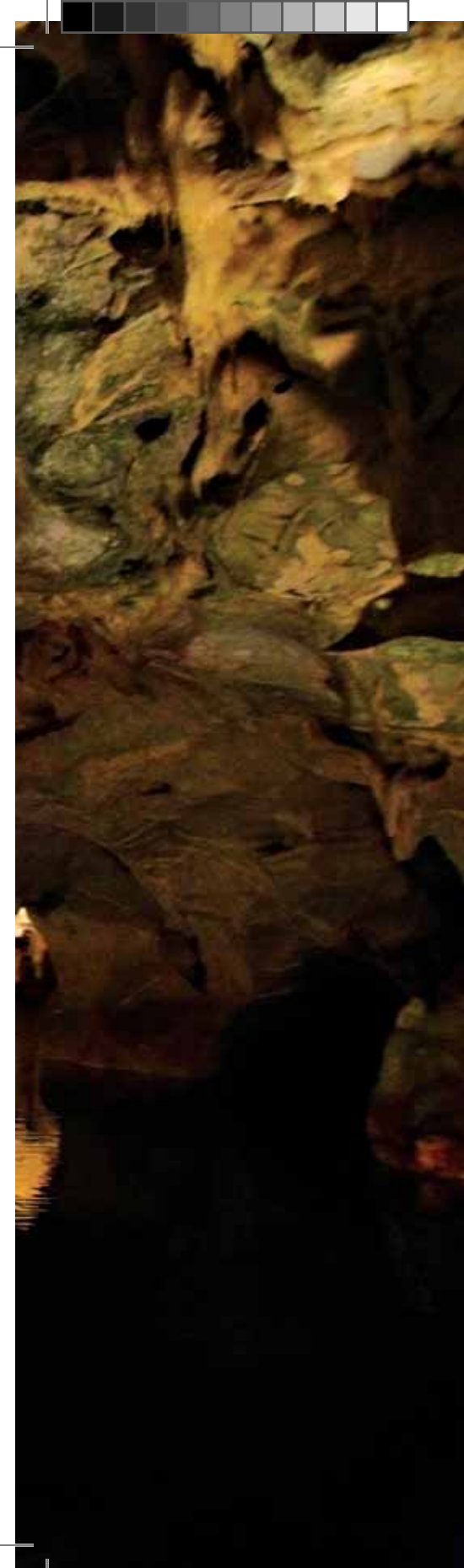

ΚΑΡΑΒΟΣΤΑΞΙ - ΚΑΡΑΒΟΣΤΑΣΙ

ΚΟΛΠΟΣ ΔΙΡΟΥ - DIROS GULF

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΓΗΣ

Έκλεισα τις κουρτίνες των βλεφάρων για μια στιγμή κι έτσι απλά πέρασα στην άλλη μεριά του ύπνου. Ξαν το μυαλό μου με κατάπιε και μ'απίθωσε ετοιθελικά στα έγκατα της Μάνας Γης, παραδόθηκα άνευ όρων στη ροή ενός ποταμού, που πηγάζει από το πουθενά και χύνεται στο παντού, στις θάλασσας την άκρη, κάτω από χωριό, που Διρό το αποκαλούνε.

Σε τούτο τον υδάτινο λαβύρινθο υπογείως του σήμερα, δεν με θυμάμαι πια, εύκολα σαλεύουνε τα λογικά, πάνε κι αυτά, τρέχουνε μαζί με το νεράκι. Ωστόσο, κάθισα σαν κάθε σαλεμένος τεμπέλης και περίμενα. Μόλις επέτρεψα και στην τελευταία ακτίδα ελπίδας να μ'εγκαταλείψει, χέρι στοργικό μ'αδράχνει από την άλλη: «Βαρκάρης είμαι κι απ' του λογικού σου τη φουρτούνα, αν το θες, σε βγάζω παλλικαρίσια, αρκεί να μ'ακολουθήσεις και να πιστέψεις στα θαύματα, που θα ξετυλιχθούν εντός σου.»

Έτσι, σαν θάυμα κυλήσαμε κι εμείς, περάσαμε ανάμεσα απ' τις Ηράκλειες Στήλες, που στέκουν ακοίμητες να φρουρούν την αίθουσα του καθεδρικού ναού. Από 'κει ψαλμωδίες μας οδήγησαν στα ροζ σαλόνια, όπου κυρίες έπαιρναν μακάρικες το τσάι τους, ενώ λίγο παραπέρα, κάποιες πληγωμένες καρδιές μάς έστελναν το ύστατο χαιρε κρεμασμένες από τη Γέφυρα

A TRIP TO THE CENTER OF THE EARTH

I closed my eyes for a moment and, just like that, crossed over to the land of Morpheus. As soon as my mind took me over and drew me to the core of Mother Earth, I abandoned myself to the flow of a river that rises in nowhere and falls everywhere, at the sea sore, bellow the village called Diros.

I can't even remember myself anymore in this aquatic maze, it is so easy to lose your mind; my mind is long gone, flowing with the water. But as any lazy person of an unhinged mind would do, I sat down and waited. When I allowed the last ray of hope to abandon me, a tender hand grasped me: "I'm a boatman, and if you want, I can bravely lead you out of the tempest in your mind, you only have to follow me and believe in the miracles that are about to take place inside you."

And thus, like in a miracle, we rolled through the Pillars of Hercules that stand restlessly guarding the cathedral's room. Psalmodies led us to pink rooms, where blissful ladies were having tea, and a little further, some broken hearts were bidding the last farewell hanging from the Bridge of Sighs. I didn't have enough time to feel sorry for them, for I was chased by a sweet prayer and thus I was brought to the

των Στεναγμών. Να λυπηθώ γι'αύτες δεν πρόλαβα, πήραν γλυκές οι προσευχές τ'αυτιά μου στο κατόπι και μ'έβγαλαν στην εκκλησιάς την Ωραία Πύλη. Σαν πλημμύρια από ευλογία, γλίστρησα ανεπαίσθητα στην αίθουσα της χρυσής βροχής, προτού βυθιστώ στην αυτοκρατορική σιωπή της λευκής σάλας.

Μακριά, πολύ μακριά, κατάρτια ακνοφαίνονταν στου ποταμού το δέρμα και μπήχτηκαν βαθιά μες στην καρδιά σαν πλεύσαμε τη θάλασσα των ναυαγίων. Μιλιά ζωντανή δεν άκουγες, μα οι ναυτικοί είχαν χρωματίσει ανεξίτηλα τις κατοπινές αίθουσες, έτσι που η πρώτη βάφτηκε κόκκινη από το αίμα τους και η δεύτερη καφέ από το σώμα τους. Εκεί για πρώτη φορά το ένιωσα ξεκάθαρα, δεν θα ξανάβγαينا ζωντανός από 'δω μέσα, μα δεν ήταν ο τρόμος των νεκρών, ήτανε δυο πελώριοι πάνθηρες, που με κοιτούσαν μαρμαρωμένοι. Όταν επιτέλους τα μάτια σμίξανε με το μυαλό, σκούπισα τα δάκρυά μου, ευχαρίστησα τον Θεό, που σταλαγματοποίησε πριν εκατομμύρια χρόνια τους εν δυνάμει ανελέητους φονιάδες μου και πήρα να προχωρώ με τραγούδι σιγανό και καρδιά ιεραπόστολου.

Σύντομα αναθάρρησα: ροζ κουρτινάκια ανοίγονταν τώρα ομπρός μου με ολοκέντητες μπορντούρες για στολίδι. Είχα εισέλθει στο βασίλειο της ομορφιάς: παραπέρα, μια κεφαλή αλόγου, μου έκλεινε το μάτι συνωμοτικά, ανακουφίζοντας την ονειροφαντασία μου.

«Ονειρό σου, ή φαντασία σου, τώρα θα βγουν αληθινά, αρκεί να τα εκμυστηρευτείς

σε 'μενα», ο βαρκάρης μίλησε με σιγουριά ιεροφάντη καθώς διασχίζαμε πανάλαφροι τον δίχρωμο διάδρομο των ονείρων. Ένα χαμόγελο και δυο αναστεναγμούς αργότερα, ξεπρόβαλε στ'αριστερά μας το απόκρυφο λιμανάκι της ευτυχίας, όπου αποβιβάζονται οι ερωτευμένοι για να τη βιώσουν αμόλυντοι απ' των ανέραστων τον φθόνο.

Όσο για μας, ακτύπητοι δυστυχώς απ' του έρωτα τα βέλη, βλέπαμε τον δρόμο μας ολοένα να στενεύει, περνώντας μες απ' τις συμπληγάδες πέτρες, προτού ανηφορίσει τελεσίδικα για το βουνό του Γολγοθά. Στης δοκιμασίας την άκρη, να σου και η άξια πληρωμή: το κανάλι της Βενετίας κι ύστερα ο Ειρηνικός Ωκεανός μας καλοδέχονται να πλεύσουμε με σιγουριά στ'απύθμενα μεγαλεία τους. Είχανε, σύμφωνα με τις εκμυστηρεύσεις του κυρίου Ειρηνικού, ν'ανταμώσουν επισκέπτη από την δεκαετία του '80, όταν ο Jack Yves Cousteau καταδύθηκε στα νερά για ν'αναδυθεί λίγο αργότερα με τον σκελετό ενός προϊστορικού ιπποπόταμου.

«Βουτιά στο παρελθόν!», αναφώνησα, «κι ανάδυση στο μέλλον!», συμπληρώσε ο βαρκάρης προφητικά, καθώς με οδηγούσε συγκινημένος στον τελικό μου προορισμό: έναν ιπτάμενο δίσκο. Εκεί μου φανέρωσε το μυστικό: «Το ποτάμι γλύφει το κουφάρι της Γης διαγράφοντας μια αένα, κυκλική πορεία. Σου είπα πως θα σε βγάλω απ'τον λαβύρινθο του σπηλαίου, μα η αλήθεια είναι πως δεν μπορώ. Μπόρεσα όμως να σε κάνω να πιστέψεις στα θαύματα κι αυτά θα σ'οδηγήσουν, όπου εσύ ζητήσεις. Ανέβα πάνω στον δίσκο, κλείσε τα μάτια και θα πετάξεις στον ουρανό. Αντίο»

Beautiful Gate of the church. Flooded with blessing, I quietly slipped into the golden rain room, before submerging in the imperial silence of the white room.

Further, much further, on the river's skin, I could vaguely see masts, deeply stuck into its heart, as we sailed on the sea with the wreckages. You couldn't listen to the voice of the living. Seamen had indelibly painted the following rooms. The first one was painted red with their blood and the second brown with their body. This is when I clearly felt that I would not get out of there alive, and this was not because of my fear of the dead but because of two colossal petrified panthers staring at me. When my eyes and my mind finally joined each other, I wiped my tears away, I thanked God for having turned into stone my potential killers a million years ago, and set off whispering a song rising from my missionary heart.

Soon I was heartened: I could see pink curtains with embroidered edgings. I had entered the kingdom of beauty. A little further, a horse's head winked at me playfully, and I was relieved in my imaginary dream.

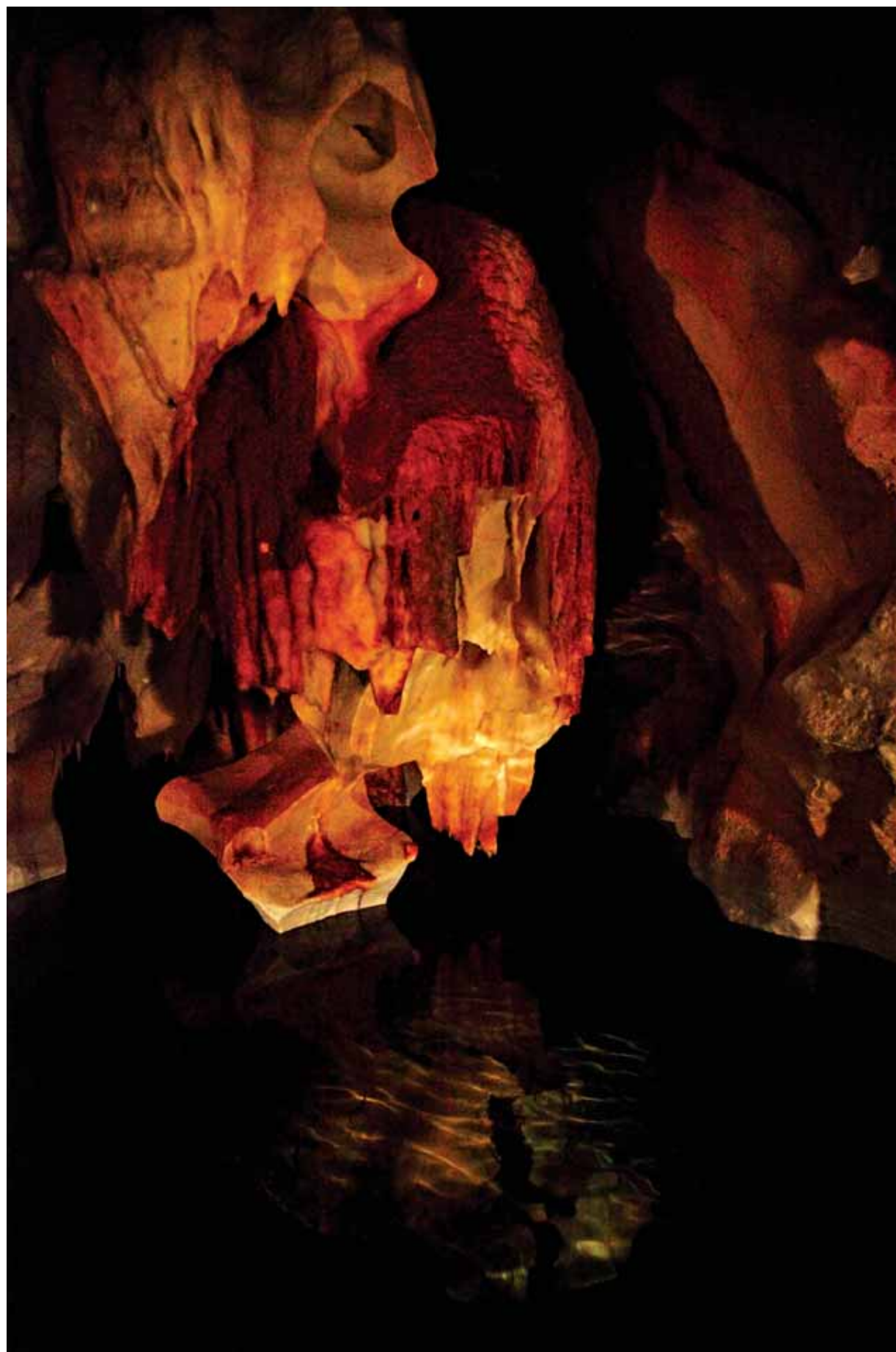
"Whether it was a dream or your imagination, now everything will come true, you only have to confide it to me" said the boatman, sure like a hierophant, while we were crossing the two-coloured corridor of dreams. Just a smile and two sighs later, and on the left, the secret port of happiness came into view, the port where lovers disembark to experience

happiness without being infected by the envy of the loveless.

And what about us? We – unfortunately not stricken by the arrows of love – could see the path becoming narrower, passing by the Clashing Rocks, before it finally rose towards the Calvary Mountain. At the end of our challenge, we were bravely rewarded: the canals of Venice and after them the Pacific Ocean welcome us and we are able to sail safely on their bottomless magnificence. According to the confessions of Mr. Pacific Ocean, nobody had visited them since the 80s, when Jack Yves Cousteau dived into the water and emerged a little later carrying the skeleton of a prehistoric hippopotamus.

"Diving into the past!" I exclaimed, "and emerging in the future!" added the moved boatman prophetically as he was guiding me to my final destination: a flying saucer. This is where he revealed his secret: "The river goes through the Earth's carcass drawing a ceaseless, circular track. It told you I would take you out of the cave's maze, but I lied, I can't. I nevertheless made you believe in miracles and they will take you wherever you wish. Jump onto the flying saucer, close your eyes, and fly into the sky. Goodbye."

- [1] Αγκιρίς, ή αγκιριός: πέτρα που προεξέχει από τον τοίχο (προβολίσκος - φουρούσι), ειδικότερα προβολίσκος στην ποδιά παράθυρου ή γκωνάρι.
- [2] Πετροφάγοι: οι σκαλιστές της πέτρας
- [3] Γδικιωμός: η αντεκδίκηση
- [4] Πετρομάχος: προεξέχουσα κατασκευή με ντουφεκότρυπες και άνοιγμα για ρίξιμο λίθων
- [5] Καταχύστρα: ζεματίστρα , πολεμική κατασκευή με τρύπα από όπου έριχναν καυτό νερό για αμυντικούς λόγους
- [6] Ντουφέκια: γιοι
- [7] Ξεμόνι: μικρό οικιστικό σύνολο εκτός χωριού
- [8] Τίγκλες: πλάκες από σχιστόλιθο, που χρησιμοποιούνται στις στέγες.
- [9] Πανίστρα: πανί με το οποίο σκεπάζουν το ζυμάρι μες στις πινακωτές για ν'ανέβει
- [10] Χωσιά: τακτική ενέδρας με σκοπό την εκδίκηση
- [11] Λιακό: μονώροφος εξώστης/πρόσκτισμα του κυρίως σπιτιού